

T.C.

**BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE ATATÜRK DÖNEMİ ZİRAAT EĞİTİMİ
(1923-1938)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Gözde ÇOLAK**

**Danışman
Doç. Dr. Arda BAŞ**

BOLU 2020

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Gözde ÇOLAK'a ait "TÜRKİYE'DE ATATÜRK DÖNEMİ ZİRAAT EĞİTİMİ (1923-1938)" adlı çalışma, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

03.07.2020

Unvan, Adı, Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Arda BAŞ

Üye : Doç. Dr. Ömer METİN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Tekin ÖNAL

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Osman GÖRÜR

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**TÜRKİYE’DE ATATÜRK DÖNEMİ ZİRAAT EĞİTİMİ (1923-1938)**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvurulacak kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Gözde ÇOLAK

03.07.2020

ÖN SÖZ

Zirai kalkınmanın gerçekleşebilmesi için gerekli unsurlardan biri, ziraata yönelik bilimsel usullerin uygulanmasıdır. Türkiye’de ziraat alanında yenileşme çabaları öncelikle kurumsal alanda kendini göstermiş, ardından ziraat mektepleri açılmaya başlamıştır. Ziraat mekteplerinin açılması ile teknik bilgi birikimleri, geniş bir sahaya yayılmıştır. Bu çalışmada Atatürk döneminde açılan zirai eğitim kurumlarının faaliyetleri incelenmiştir.

Tezin yazım aşaması ve yapılan bilimsel araştırmalarda görüşlerinden, bilgi ve tecrübelerinin yanı sıra sonsuz desteğinden yararlandığım, değerli danışman Hocam Doç. Dr. Arda BAŞ’a teşekkürü bir borç bilirim. İnandığım değerlerin peşinde olmam konusunda her zaman destekçim olan sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim. Tez çalışmam dâhil, tüm konularda görüşlerine ihtiyaç duyduğum, her anımda değerli desteği ile yanımda olan Kaan Yüksel OYULMAZ’a teşekkür ederim.

Gözde ÇOLAK

03.07.2020

ÖZET

TÜRKİYE’DE ATATÜRK DÖNEMİ ZİRAAT EĞİTİMİ (1923-1938)

Gözde ÇOLAK

Yüksek Lisans Tezi

Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Arda BAŞ

Temmuz 2020, 94 + xi Sayfa

Türkiye’de zirai eğitimin temelleri 1848 yılında ilk ziraat mektebinin açılması ile atılmıştır. Ardından sırasıyla Edirne, Selanik ve Bursa’da da ziraat mektepleri açılmış, zirai yüksek öğrenim ise 1891 yılında Halkalı Ziraat Mektebi’nin açılması ile başlamıştır. Cumhuriyet Dönemi’nde bu alanda yapılan çalışmalar 1923 yılında düzenlenen İzmir İktisat Kongresi ile yeniden ele alınmıştır. Kongre’de “*Ziraat Eğitimi Meselesi*” başlığı altında alınan kararlar, ziraat eğitimi alanında köklü değişikliklerin yapılmasını hedeflemiştir. Bu tarihten itibaren birçok ziraat mektebi açılarak, ülke ekonomisini akılcı ve bilimsel yöntemler ile kalkındırmak amacı ile ziraat uzmanları yetiştirilmiştir. Ziraat mekteplerinin yanında ziraatın bilimsel yöntemler ile gerçekleştirilmesi için birçok araştırma merkezi kurulmuştur. Atatürk döneminde ele alarak hazırlanan bu çalışmada, ziraat mekteplerinin açılma süreçleri, açılan mektepler, yabancı eğitim uzmanlarının ziraat eğitimi hakkındaki görüş ve önerileri, ziraat uygulamalarının bilimsel yöntemler ile gerçekleştirildiği araştırma merkezleri ele alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Ziraat Eğitimi, Ziraat, İzmir İktisat Kongresi, Ziraat Mektepleri.

ABSTRACT

AGRICULTURE EDUCATION IN TURKEY ATATURK PERIOD (1923-1938)

Gözde ÇOLAK

Master of Science

History Department

Supervisor: Doç. Dr. Arda BAŞ

July 2020, 94 + xi Pages

In Turkey, the foundations of agricultural education were laid in 1848 with the opening of the first agricultural school. After that, agricultural schools were opened in Edirne, Thessaloniki and Bursa, and higher agricultural education began in 1891 with the opening of the Halkalı High Agricultural School. During the Republican Period, these previous studies about this area were reconsidered in the Izmir Economic Congress held in 1923. At the congress, the taken decisions under the title of "Agricultural Education Issue" aimed to make radical changes in the field of agricultural education. Since then, many agricultural schools were opened and agricultural experts were trained to develop the country's economy with rational and scientific methods. In addition to agricultural schools, many research centers were established to carry out agricultural activities by scientific methods. In this study, which was prepared by considering the Atatürk period, the opening processes of agricultural schools, opened schools, opinions and suggestions of foreign education experts about agriculture education, research centers in which agricultural practices are carried out by scientific method were examined.

Keywords: Atatürk, Agriculture Education, Agriculture, Izmir Economic Congress, Agriculture Schools.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
 GİRİŞ.....	 1
 I. BÖLÜM	
1. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE ZİRAAT EĞİTİMİ.....	3
1.1. Ziraat Politikaları	3
1.1.1. Ziraat Bankası ve Çalışmaları.....	6
1.2. Açılan Ziraat Mektepleri.....	8
 II. BÖLÜM	
2. CUMHURİYET DÖNEMİ ZİRAAT EĞİTİMİ POLİTİKALARININ ŞEKİLLENME SÜRECİ	14
2.1. Cumhuriyet Dönemi Ziraat Politikaları	14
2.2. İzmir İktisat Kongresi	16
2.2.1. Kongre’de Ziraat Eğitimi Meselesi.....	19
2.3. Yabancı Eğitim Uzmanları ve Raporları	21
2.3.1. John Dewey: Türkiye Maarifi Hakkında Rapor	22
2.3.2. Alfred Kühne: Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor	25
2.3.3. Omer Buyse: Teknik Öğretim Hakkında Rapor	26
2.3.4. Oldenburg Heyeti Raporu	29
2.3.5. Amerikan Heyeti Raporu	30
2.4. Birinci Ziraat Kongresi	32
2.4.1. Ziraat Tedrisatı İhtisas Raporları	34

III. BÖLÜM

3. CUMHURİYET DÖNEMİ ZİRAAT EĞİTİMİ UYGULAMALARI.....	41
3.1. Açılan Ziraat Mektepleri.....	42
3.1.1. Orta Ziraat Mektepleri	44
3.1.1.1. Bursa Ziraat Mektebi	47
3.1.1.2. Adana Ziraat Mektebi	50
3.1.1.3. İzmir Ziraat Mektebi.....	51
3.1.1.4. İstanbul Ziraat Mektebi.....	53
3.1.2. Ziraat Makinist Mektepleri	54
3.1.3. Çiftlik ve Amele Mektepleri	55
3.1.4. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü	56
3.2. Ziraat Araştırma ve Uygulama İstasyonları.....	62
3.2.1. Tohum Islah İstasyonları	62
3.2.2. İpekböcekçiliği Mektep ve İstasyonları	64
3.2.2.1. Antalya İpekböcekçiliği Mektebi.....	65
3.2.2.2. Edirne İpekböcekçiliği Mektebi.....	66
3.2.2.3. İpekböcekçiliği İstasyonları	67
3.3. Köy Eğitim Kursları ve Ziraat Dersleri.....	67
3.4. Askerlere Zirai Usullerin Öğretilmesi	71

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ	72
-----------------------	-----------

KAYNAKLAR	75
------------------------	-----------

EKLER

Ek 1. 1109 Nolu “Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Âli Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının ıslahına dair kanun”.	82
Ek 2. Askerlere ziraat usullerinin öğretilmesine dair kanun.....	83
Ek 3. Ziraat mekteplerinin ziraat bankasının idaresine bırakılmasına dair kanun.	85
Ek 4. İzmir Ziraat Mektebi bina eksiğinin temini için inşa faaliyetlerine başlanmasına dair belge.	86
Ek 5. John Dewey Türk maarifi hakkında rapor.....	87
Ek 6. Amerikan heyeti raporu.....	88
Ek 7. Prof. Dr. Geh. Oldenburg Heyeti Raporu.....	89
Ek 8: Yüksek Ziraat Mektebi talebesinin çiftliklerde staj yapmaları hakkında kanun...	90
Ek 10. Bursa Ziraat Mektebi arıcılık uygulamaları (1930).....	92

Ek 11. Bursa Ziraat Mektebi Ziraat Sanatları dersi (1936).....	93
Ek 12. Bursa Ziraat Mektebi süthanesi (1936)	94

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Ziraat Bankası tarafından ziraat mekteplerine ayrılan ödenek	7
Tablo 2.1: Zirai ev idaresi şubesinin ders programı	27
Tablo 3.1: 1923-1938 yılları arasında ziraat mekteplerinden mezun öğrenci sayısı	43
Tablo 3.2: Orta ziraat mektebi öğretmenlerinin kıdem müddet ve dereceleri	45
Tablo 3.3: Orta ziraat mektebi öğretmenlerinin derece, sayı ve maaşları	46
Tablo 3.4: Orta ziraat mektebinde görev alan kişilerin adet ve maaşları.....	47
Tablo 3.5: Yüksek ziraat enstitüsü 1933-1934 eğitim-öğretim yılında mevcut fakülte ve enstitüler	60
Tablo 3.6: Tohum ıslah ve deneme istasyonları ile deneme tarlalarının kuruluş yılları ve ekilen alanlar	63

KISALTMALAR LİSTESİ

AÜ	: Ankara Üniversitesi
BBB	: Bursa Büyükşehir Belediyesi
BCA	: Başkanlık Cumhuriyet Arşivi
BOA	: Başkanlık Osmanlı Arşivi
ÇÜ	: Çukurova Üniversite
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TBMMZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
YZE	: Yüksek Ziraat Enstitüsü

GİRİŞ

Ziraat, Türkiye'nin ekonomik kalkınmasında son derece önemli alanlardan birini oluşturmaktadır. Nitekim 1800 ve 1900'lü yıllarda Osmanlı Devleti nüfusunun beşte dördü ziraat ile uğraşmakta ve geçim kaynaklarını topraktan sağlamaktaydılar (Quataert, 2004: 961). Ziraatın ekonomide ve gündelik yaşamdaki bu büyük rolü göz önüne alınarak çeşitli politikalar uygulanmıştır. Bunlardan biri de ziraatın bilimsel usuller ile yapılarak verimin daha çok arttırılması ve ziraat alanında bilinçli bireyler yetiştirmek olmuştur. Ancak eskiden beri uygulanan metotlar babadan oğula geçerek devam etmekte, tecrübeye dayalı bilgiler esas alınmaktaydı. Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi ile ziraat alanında modernleşme ve kurumsallaşmaya yönelik çalışmalar başladı. Ziraat eğitimi meselesi de bu dönem içerisinde ele alındı. İlk olarak 1848 yılında İstanbul Ayamama Çiftliği'nde bir ziraat mektebi açılmış, ardından sırasıyla Edirne, Selanik ve Bursa'da da uygulamalı eğitim veren ziraat mektepleri açılmıştır. Eğitim süreleri çok uzun sürmeyen bu mekteplerin ardından 1891 yılında yüksek düzeyde eğitim veren Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi ile zirai öğrenim alanında yeni bir döneme girilmiş oldu. Uzun süre varlığını koruyan mektebin 1928 yılında kapatılmasına karar verilmiştir. Başta Mehmet Akif Ersoy olmak üzere ülkenin ziraat eğitim ve öğretimine büyük katkıları bulunan birçok önemli ziraat uzmanı Halkalı Ziraat Mektebi'nden mezun olmuştur (Mağden, 1959: 24).

Türk eğitim hayatına büyük katkıları bulunan değerli Türk eğitimci, Ethem Nejat "... *Eğitimin amacı, çağdaş hayatın amacına bağlıdır. Bugün hayatın amacı ziraat, ticaret ve sanayi olmuştur. Eğitim ve öğretim genellikle bu konular üzerinde olmalıdır*" diyerek ticaret ve sanayinin yanında ziraatın da hem Türk eğitiminde hem de ekonomisindeki önemli rolüne dikkat çekmiştir (Ergün, 1996: 128). Ethem Nejat'ın bu fikirleri Türkiye'de oluşturulan ziraat eğitimi politikalarına da yön vermiştir. Buna örnek olarak 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde "*Ziraat Maarifi Meselesi*" başlığı altında alınan kararları vermek mümkündür. Türkiye'nin eğitim hayatında köklü değişiklikleri hedefleyen bu kararlar ile ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanacak bir eğitim programı esas alınmıştır (Başgöz, 1995: 127).

Cumhuriyet ilan edildikten sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde ziraat alanında bir dizi program hazırlanarak, gerçekleştirilmiştir. Ziraatın ekonomik kalkınmadaki büyük rolüne “*Milli ekonominin temeli ziraattır*” diyerek dikkat çeken Atatürk, ziraat politikalarını bu esas üzerinde gerçekleştirmiştir. Atatürk'ün özellikle üzerinde durduğu bu konuda yeni tedbirler alınarak, ziraat kültürünü yaymak, zirai kalkınmayı arttırmaya yarayacak önlem ve tekniği öğretmek, ziraat tekniklerine çiftçinin de ulaşmasını sağlayabilmek, gerçekleştirilen ziraat eğitimi uygulamalarının amaçlarını oluşturmaktadır (Mağden, 1959: 43).

Ele alınan bu çalışma, Atatürk Döneminde ziraat eğitimi politika ve uygulamalarını incelemek amacı ile hazırlanmıştır. Hazırlanan çalışmada, arşiv belgeleri, TBMM Zabıt Cerideleri, uzman raporları, araştırma eserler ve makaleler incelenmiştir. Çalışmanın 1. Bölümünde Osmanlı Devleti'nde zirai bürokrasiyi oluşturma süreci ve açılan mektepler anlatılmıştır. İkinci bölümde 1923-1938 yılları arasında gerçekleşen ziraat eğitimi politikalarının şekillenme süreci ele alınmış, son bölümde ise bahsedilen yıllar arasında açılan mektepler, istasyonlar, araştırma merkezleri ve kurslar anlatılmıştır.

I. BÖLÜM

1. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE ZİRAAT EĞİTİMİ

1.1. Ziraat Politikaları

Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi ile birlikte birçok alanda yenileşme hareketleri başlamıştır. Özellikle ziraat alanında yapılacak olan yeniliklerle ekonomik alanda gelişmenin sağlanacağı düşünülmüştür. Ekonominin büyük kısmını oluşturan zirai faaliyetlerin düzenli bir şekilde yürütülmesi için öncelikle 1838 yılında Hariciye Nazırlığına bağlı bir Ziraat ve Sanayi Meclisi kurulmuştur. Meclisin başına Hariciye Nazırı Nuri Bey getirilmiştir (Bilim, 1998: 288). Ziraat, sanayi ve ticaretin geliştirilmesi görevini üstlenen bu kuruluşun adı kısa bir süre sonra değiştirilerek Meclis-i Umur-ı Nâfia adını almıştır (Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış, 1938: 77). Bu meclis, ülkenin ziraat ve sanayisi hakkındaki meselelerin çözümlenmesi ve iyileşmesi için çalışmayı hedeflemiştir. Ayrıca ziraat, ticaret ve sanayinin gelişmesi için eğitimin gerekli olduğunu belirterek bu alanlarla ilgili mekteplerin açılmasını önermiştir. Ülkenin iktisadi açıdan kalkınabilmesi için iyi bir eğitim şarttı ve bu konuda Meclis-i Umur-ı Nâfia'ya büyük görev düşmekteydi. Ancak meclis müstakil olarak varlığını sürdürememiştir. Sanayi, ziraat ve ticaretin tek elden yürütülmesi için 1839 yılında Ticaret Nezareti kurulmuş ve Meclis-i Umur-ı Nâfia bu nezarete bağlanmıştır. 1841 yılında Ticaret Nezareti'nin faaliyetlerine ara verilmişse de çok geçmeden tekrar çalışmalarına başlamıştır. Fakat bu nezarete bağlanan Meclis-i Umur-ı Nâfia'nın çalışmaları devam etmemiş ve kaldırılmasına karar verilmiştir (Çakır, 1990: 44).

1843 yılında Maliye Nezaretine bağlı Ziraat Meclisi kurulmuştur. Kurulan meclisin temel görevleri, zirai üretimin arttırılması, halkın gelir ve refah düzeyinin yükseltilmesi konularında araştırmalar yaparak önerilerde bulunmaktır. Bunların dışında oldukça başarılı çalışmalar gerçekleştiren meclis, her vilayete birer Ziraat Müdürü atamıştır. Devletin iktisadi meselelerle ilgili danışma organı olarak düşünülen bu kurum, Tanzimat'ın ilk yıllarında ekonomik gelişme politikalarının hazırlayıcısı olmuştur. Maliye Nezareti içerisinde kurulmuş olan Ziraat Meclisi 1845'te Ticaret Nezareti'ne bağlanmıştır (Güran, 2014: 50, Bilim, 1998: 207). Ancak daha sonra ziraat

alanında gerçekleştirilecek faaliyetlerin daha detaylı ele alınması ve meclis düzeyinde kurulan ziraat kurumlarının yeterli olmadıkları düşünceleri ile meclisin yerine bir nezaretin kurulması kararlaştırılmıştır. Böylece 1846 yılında Ziraat Nezareti kurulmuştur. Kurulan nezaret 4 ay sonra hem masrafları göz önünde bulundurularak hem de ticaret ve tarımın bir bütün olduğu düşüncesi ile birleştirilerek Ziraat ve Ticaret Nezareti adını almıştır (Çeşme,2014: 40, Bilim, 1998: 208).

1858 yılında Osmanlı Devleti'nin altyapı çalışmalarını üstlenmek üzere Meclis-i Ma'âbir adlı bir kurum oluşturulmuştur. Tarımın geliştirilmesi, ticari değeri yüksek ürünlerin üretiminin teşvik edilmesi, ziraat ve sanayi ürünlerinin üretim ve ticaretine ait istatistiklerin düzenlenmesi görevi de Meclis-i Ma'âbir'in içinde oluşturulan Ziraat Fırkası'na verilmiştir (Güran, 2014: 49).

1868 yılında ise zirai gelişme ile ilgili konuların ve bu alanda verilecek imtiyazların görüşülerek değerlendirilmesi görevini yerine getirmek üzere Nafia Dairesi kurulmuştur. Vilayet Genel Meclislerinin düzenleyeceği ve bölgenin ekonomik gelişmesi ile ilgili tekliflerin yer alacağı raporlar da yine Nafia Dairesi'nde görüşülerek, planlanan uygulamalar yerine getirilecektir. Aynı yıl vilayetlerden 50' ye yakın rapor Nafia Dairesi'ne gönderilmiştir. Okul, yol ve liman yapımı, sulama tesislerinin inşası, bataklıkların kurutularak tarıma elverişli hale getirilmesi, hayvan hastalıklarının önlenmesi, modern tarım araçları, daha önce üretimi yapılmayan tohum ve iyi cins tohumluk gönderilmesi gibi çeşitli talepler, gönderilen raporların içeriğini oluşturmaktadır (Güran,2014: 50). Bölgelerin ihtiyaçları doğrultusunda çalışmayı hedefleyen Nafia Dairesi 1872 yılında yapılan bir düzenleme ile Dâhiliye Nezareti'ne nakledilmiştir (Önsoy, 1988: 43).

Zirai kurumlaşma çalışmalarının bir başka örneği 1876 yılında kurulan Ticaret ve Ziraat Cemiyetleri'dir. Cemiyetlerin üyeleri özellikle ticaret ve ziraat ile uğraşan kişiler tarafından seçilmiştir. Cemiyetler, sebzeçilik, meyvecilik, hayvancılık, hayvan yetiştirilmesi ve diğer zirai faaliyetlerin daha verimli yürütülmesi için gerekli çalışmaları üstlenmiştir (Çakır,1990: 87, Quataert, 2008: 79).

1892 yılında ziraat mektepleri, numune çiftlikleri ve numune tarlalarının, açılması planlanan Ziraat Nezareti'ne bağlanması kararı alınmıştır. 7 Şubat 1893 tarihinde ise ekonominin temelini oluşturan üç önemli alan birleştirilerek Orman, Maâdin ve Ziraat Nezareti adı altında müstakil bir nezaret oluşturulmuştur. Daha evvel Ticaret ve Nafia Nezaretinin denetiminde kurulan 'Ziraat Heyet-i Fenniyesi' açılan Orman, Maâdin ve Ziraat Nezareti'ne bağlanmıştır (Quataert, 2008: 89). Ziraat Heyet-i

Fenniyesi, bir başkan tarafından yönetiliyor ve çalışmaları beş ayrı kısımda yürütülüyordu. 1. Kısım vilayet müfettişlerinin raporlarını tetkik ederek, genel tarım reformu konuları ile ilgilenmekteydi. Filoksera¹ kısmında, asma bitki haşeresinin zarar verdiği üzüm bağlarının ıslah yöntemleri araştırılıp uygulamaktaydı. Bu amaç doğrultusunda İstanbul ve İzmir civarında üzüm bağı fidanlıkları ve aşılama kurumları oluşturmanın yanında başka bölgelerde de bahsedilen kurumların açılması için faaliyet göstermekteydi. 3. Kısım mevcut ziraat mekteplerinin, model çiftliklerin ve model tarlaların denetim ve idaresini yürüterek, arazinin tarıma elverişli olduğu alanlarda yeni mekteplerin kurulması için çalışmaktaydı. Endüstriyel tarımla ilgili olan kısım, çeşitli ürünlerin imalatını arttırmak ile görevlendirilmişti. 5. Kısım ise hayvan hastalıkları ile ilgili çalışmalardan sorumluydu ve baytar müfettişi tarafından idare edilmekteydi. Heyet-i Fenniye’de alınan kararlar, merkezin onayı ile kabul edilmekte ve heyet üyeleri genellikle zirai bürokrasi konularında tecrübe sahibi kimselerdi, bazıları da Avrupa’daki ziraat mekteplerinde eğitim almışlardı (Quataert, 2008: 89).

Tanzimat yönetiminin zirai kurumlaşma çalışmalarının önemli örneklerinden biri de zirai eğitim ve uygulama kurumlarının meydana getirilmesidir. Tarımsal üretim ve tarımın modernleştirilmesi için büyük çaba sarf edilirken aynı zamanda bu alanda çalışacak teknik eleman eksikliğine de çeşitli çareler aranmaktaydı. Nitekim Ziraat Nezaretî, ziraat alanında bilgili kişilerin yetiştirilmesi için bir mektep açılmasını önermiştir. Ancak bu öneri gerçekleşmemiş ve yerine tarımla ilgili eğitim veren kurslar açılmıştır. Ziraat Nezaretî’nin bir mektep açılması için devam eden çabaları, 1848 yılında İstanbul’da açılan basma fabrikasına iyi cins pamuk üretiminin yapılması gereği ile Ayamama Çiftliği’nde gerçekleştirilmiştir. Mektebin nazırlığına Agaton Efendi getirilmiş, hocaları da Kigork Efendi ile Fransız mühendis Mösyö Karınca olarak belirlenmiştir. Ömrü çok uzun olmayan mektep, arazinin uygunsuz koşullara sahip olması ve gerekli kitapların temin edilememesi gibi gerekçelerle kapatılmıştır. (Bilim, 1998: 297).

1880 ve 1888 yılları arasında Ziraat Müdürlüğü yapan Amasyan Efendi, yurtdışında eğitim almış hem zirai bürokrasi hem de ziraat eğitimi alanında önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bunlardan en önemlilerinden biri de Ziraat Müdürü olarak atandıktan sonra, Mekteb-i Sultani ve Mekteb-i Mülkiye’den mezun sekiz kişiyi ziraat alanında ileri düzeyde eğitim almak üzere Fransa’ya göndermek olmuştur (Quataert,

¹ Asma filizinin kök veya yapraklarında yaşayan, asma bitkileri emerek beslenen bitli hastalığıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://agroziraaat.com/bag-hastalik-ve-zararlıları/filoksera/> Erişim Tarihi: 21.04.2019

2008: 97). Özellikle Fransa'da uygulanan zirai bilimsel metotlar Osmanlı Devleti tarafından örnek teşkil etmekteydi. 1889 yılında Fransa'da genel bir ziraat sergisi açılmış ve ardından uluslararası bir kongre düzenlenmiştir. Kongrede görüşülen konular arasında, ziraatın gelişmesi için bilimsel usullerin uygulanması gerekli görülmüştür (Özdağ, 2020: 124).

Amasyan Efendi'nin önderliğinde Fransa'ya gönderilen öğrenciler, eğitimlerini tamamlayarak ülkeye döndükten sonra çeşitli vilayetlerde ziraat müfettişi olarak görev yapmışlardır. Yine 1883 yılında okullarından mezun olan altı kişi sınavla seçilerek Almanya'daki ziraat okullarına gönderilmişlerdir. Amasyan Efendi'nin önderliğinde yürütülen bu çalışmalar, kendisinin görevden alınmasının ardından iki yıl daha devam etmiştir. Alanında bilgili ve uzman kişilerin yetişmesi ile Osmanlı Devleti'nin ziraat alanında gerçekleştirmeye çalıştığı faaliyetler, bahsedilen çalışmalar ile daha bilinçli şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Amasyan Efendi, yurtdışına öğrenci gönderme girişimlerinin yanı sıra yerli bir ziraat eğitimi sisteminin de Osmanlı tarımının gelişmesi ve modernleşmesi için gerekli olduğunu düşünmüştü (Quataert, 2008: 97). Açılan ilk ziraat mektebinin çalışmaları bahsettiğimiz üzere uzun süreli olamamış ve mektep kapatılmıştır. Bunun üzerine Amasyan Efendi'nin de önderlik etmesiyle, Suphi Paşa'nın Ticaret ve Ziraat Nazırlığı döneminde yeni bir ziraat mektebi 1891 yılında İstanbul Halkalıda açılmıştır. Bitki üretimi, hayvan ve bitkilerin ıslahı, hayvancılık, çiftçilik, ormancılık, matematik, coğrafya gibi alanlarda eğitim veren mektep ilk mezunlarını da 1894 yılında vermiştir. (Bilim, 2002: 298, Quataert, 2008: 98). Halkalı Ziraat Mektebi'nin yanı sıra uygulamalı ziraat eğitiminin yaygınlaştırılması için vilayetlerde de çeşitli ziraat mektepleri açılmıştır. Bu mekteplere genel olarak Ziraat Ameliyat Mektepleri adı verilmiştir. Bu okulların dışında ipekçilik, arıcılık, bağcılık gibi konularda eğitim vermek amacı ile özel amaçlı olarak çeşitli vilayetlerde ziraat mektepleri açılmıştır. (Kadioğlu, 2005: 243).

1.1.1. Ziraat Bankası ve Çalışmaları

Ziraat Bankası'nın temelleri, 20 Kasım 1863 tarihinde Mithat Paşa tarafından Memleket Sandıkları'nın kurulması ile atılmıştır. 1863-1888 yılları arasında, Memleket Sandıklarının yürüttüğü faaliyetler neticesinde ilk kez tarımsal kredi uygulamaları ve teşkilatlı kredi sistemi mevzuatı uygulanmıştır. Aynı zamanda bankanın desteğiyle Devlet Üretme Çiftlikleri'nin açılmasına bu dönemde karar verilmiştir (Ziraat Bankası Sürdürülebilirlik Raporu 2013: 2). 1888 yılında Memleket Sandıkları, Ziraat Bankası adını almış ve sandıkların sermayesi Ziraat Bankasına devredilerek şube sayısı

arttırılmıştır. Memleket Sandıkları'nın sermayesi Ziraat Bankası'na devredilerek, şube sayısı arttırılmış ve çiftçilere de borç verilmiştir. Yine bankanın sermayesi ile Avrupa'dan zirai aletlerin satın alınması için çalışmalar yapılmıştır. Ziraat araç ve gereçlerin uygun fiyatla satımı ve iyi cins tohumlukların dağıtımı sağlanmıştır (Ziraat Bankası Sürdürülebilirlik Raporu 2013: 4, Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış 1938: 244). Ziraat Bankası'nın ülke çiftçisine sunmuş olduğu desteğin yanı sıra ziraat eğitiminin gelişmesi için de büyük katkıları olmuştur. İlk olarak bankanın karlarından ayrılan paralarla Selanik, Bursa ve Halkalı Ziraat Mektebi açılmıştır. Ziraatın ve hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla numune çiftlikleri, ziraat aletleri ve damızlık hayvan depoları tesis edilmiş, çiftçinin yeni zirai tekniklere ulaşması sağlanmıştır. 1908 yılında banka tarafından mekteplere ayrılan ücretler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1.1: Ziraat Bankası tarafından ziraat mekteplerine ayrılan ödenek

Halkalı Ziraat ve Mülkiye Baytar mektepleri ile Ziraat İdaresi'ne ait masraflara harcanan ödenek		1.600.593 kuruş
Bursa Ziraat Mektebi		327.361
Selanik Ziraat Mektebi		323.899
Manastır ve Yanya'da bulunan ziraat müfettişlerinin maaşları		99.178
Aydın'da görev yapan ziraat muallimlerinin maaşları		97.854
Halep Numune Tarlası		86.288
Ankara Numune Tarlası		54.900
Atina Numune Tarlası		37.800
Sivas Numune Tarlası		33.800
Konya Numune Tarlası		19.371
Erzurum Numune Tarlası		19.200
Suriye Numune Tarlası		19.149

Kaynak: Yazan, Ömer (2017). “Ziraat Bankası'nın İlk Yirmi Yılına Ait Bazı Kaynakların İncelenmesi”. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C.17. S. 4,17. s. 221-237.

Tabloda görüldüğü üzere Ziraat Bankası, birçok ziraat mektebinin açılmasına destek olurken, numune tarlaları, ziraat muallimleri ve müfettişleri için de ödenek sağlamıştır. Özellikle Halkalı Ziraat Mektebi ile yakından ilgilenilmiş, mektebin düzeni ve çalışma esasları Ziraat Bankası ve Ziraat İdaresi Genel Müdürü Cemal Bey tarafından denetlenmiştir. 1892 yılında mektebi ziyaret eden Cemal Bey, ziraat bölümünün açılmadan derslere başlanılmaması gerektiğinin üzerinde durarak, mektep müdürü ve muallimlerini bu doğrultuda çalışmaya sevk etmiştir (Demirel ve Doğanay, 2011: 196).

1922 yılında 254 sayılı “*Türkiye dâhilinde açılmış ve açılacak Mıntika Ziraat Mektepleri'nin Ziraat Bankası tarafından idaresine dair kanun*” un ilk maddesi ile mekteplerin idaresi Ziraat Bankası'na devredilmiştir. Kanunun ikinci maddesi gereğince mekteplerin işletmeleri için gerekli olan sermaye ve ihtiyaç duyulan ziraat aletleri Ziraat

Bankası tarafından temin edilecektir.6. madde ile de ziraat mekteplerinin mevcut tedrisat programının İktisat Vekâletince her bölgenin ihtiyacına göre belirlenmesi ve özellikle öğrencilerinin uygulama ağırlıklı yetişmesinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi Kanun No: 254 Yıl: 1922). Çıkarılan kanun ile mekteplerin eğitim ve öğretim faaliyetleri İktisat Vekâletine devredilirken, bölge ziraat mekteplerinin tüm masrafları ile idaresi Ziraat Bankası'nın idaresine bırakılmıştır. Ziraat mekteplerinin açılmasından itibaren büyük rol oynayan Ziraat Bankası, Türkiye'nin zirai gelişimine büyük katkılar sunmuştur.

1.2. Açılan Ziraat Mektepleri

Türkiye'de zirai eğitimin temelleri Tanzimat döneminde atılmıştır. Ülkenin ekonomisinin büyük kısmı tarıma dayalı olduğundan, zirai faaliyetler üzerinde modern metotları uygulama ihtiyacı ile yola çıkılmış ve bu alanda eğitim verilmesinin gerekliliği anlaşılmıştır. Bu amaç doğrultusunda 1848 yılında İstanbul Ayamama Çiftliğinde bir ziraat mektebi açılmıştır. Mektep, kendisinden sonra kurulacak olan ziraat mekteplerinin öncülüğü rolünü üstlenerek, Türkiye'de mesleki ve teknik alanda açılan ilk mektep olma özelliğini taşımaktadır (Unat, 1964: 80).

İstanbul Yeşilköy'de açılan mektebin kuruluş amacı Yedikule'de bulunan basma fabrikasına gerekli pamuğun temin edilmesi ve pamuk ziraatının geliştirilmesidir. Pamuk ziraatını geliştirmenin yanında tarım, hayvancılık, bağcılık, yol ve köprü yapımı, bitki ve hayvan hastalıkları gibi alanların öğretimi ve uygulaması da yapılmıştır. 20'si Mekteb-i Tıbbiye'den 30'u dışarıdan olmak üzere 50 öğrencisi bulunan mektebin öğretim kadrosunda, Amerikalı bir uzman ve Fransa'da ziraat eğitimi alan Ağaton Efendi yer almıştır (Kadıoğlu, 2005: 241). Öğrencilerin bir kısmının Mekteb-i Tıbbiye'den nakledilme sebepleri ise hem daha önce ziraat ile ilgili ders almış olmaları hem de eğitimini tamamlayan Tıbbiye öğrencilerinin mezun olduktan hemen sonra görevlendirilmeleridir. Tıbbiye dışından alınan öğrenciler de Ziraat Mektebi'nden mezun olduktan sonra Tıbbiye'ye devam etmişlerdir. (Tekeli, 1942: 13)

Ticaret Nezaretine bağlı olarak kurulan mektep 1850 yılında Nafia Nezaretine bağlanır. Mektebin Nafia Nezareti'ne bağlanması bir komisyon kararı ile gerçekleşmiştir. Kurulan komisyon, mektebin mevcut durumu hakkında da Ağaton Efendi'den önemli bilgiler almıştır. Ayrıca Ağaton Efendi mektebin arazisinin uygulama derslerine müsait bulunduğunu da komisyona bildirmiştir. Arazinin yeri ve durumu son derece önemliydi. Çünkü mektep ağırlıklı olarak uygulama derslerine öncelik vermekteydi. Uygulama dersleri bölümünde özellikle bağcılık ve bahçivanlık

üzerinde durulmuştur. Ayrıca ipekböcekçiliği, merinos koyunculuğu ve yol ve köprücülük dersleri de programda yer almıştır. Böylece pamuk ziraatını geliştirmek için açılan mektep, yukarıda bahsedildiği üzere bünyesinde birçok çeşitli ziraat derslerini de barındırmıştır. Ziraat Mektebi'nde okutulan ve uygulama sahasında gösterilen dersler, Tanzimat Dönemi'nin zirai alanda gerçekleştirmek istediği faaliyetlerin de göstergesi olmuştur (Tekeli, 1942: 13).

Açılan ilk ziraat mektebinin ömrü çok uzun olmamıştır. Çiftlik arazisinin öğrencilerin gerekli uygulama ve pratiği kazanmasında elverişli olmaması, yine arazinin şehirden uzak bir yerde olması, öğrencilerin derslere hazır gelmemeleri gibi sebeplerden dolayı mektep geçici olarak Mekteb-i Tıbbiye binasına taşınmıştır. Ancak daha sonra tekrar açılmasının faydalı olmayacağı düşüncesi ile 1851 yılında tamamen kapatılmıştır (Mağden, 1959: 18).

Ayamama Çiftliği'nde kurulan ilk ziraat mektebi kapatıldıktan sonra, ziraat eğitimi alanında ilk ciddi teşebbüs Halkalı Ziraat Mektebi'nin açılması ile gerçekleşmiştir. II. Abdülhamit döneminde Maslak'ta bulunan Ayaz Ağa Çiftlik-i Hümayun'unda bir ziraat mektebi açılması için faaliyetler başlatılmıştır. Açılması planlanan mektep için II. Abdülhamit'in isteği üzerine Fransız uzman Mösyö Fremi bir rapor hazırlamıştır. Hazırlanan raporda gerekli personel, açılacak çiftliklerin özellikleri, hayvanlar ve binalar hakkında çeşitli bilgiler yer almıştır. Maslak civarında bulunan Ayaz Ağa Çiftlik-i Hümayunu, çiftlik binalarının ve hayvan barınaklarının yetersiz olması gerekçesi ile uygun bulunmamıştır. Ancak bahsedilen çalışmalar uygulama kısmında bazı aksaklıklarla karşılaşmıştır. Bu aksaklıklardan biri ve en önemlisi hangi çiftlik binalarının terk olunacağına dair bir karara varılamaması yönünde olmuştur. Neticede bahsedilen çiftliğin, mektep için uygun bulunmamasından dolayı çalışmalar bir süre aksamıştır (Demirel, 2011: 188).

Uzun bir süre açılması planlanan ziraat mektebi için çalışmalar devam etmiştir. Halkalı'da kurulması kararlaştırılan mektep için bir yer satın alınması, binasının yaptırılması gibi sebeplerden dolayı mektebin açılması 1891 yılına kadar sürmüştür. Binanın inşası tamamlandığında, Mekteb-i Tıbbiye'de açılmış olan Mülkiye Baytar sınıflarının öğrencileri mektebe nakledilmiş, asıl öğrencileri ise 1892 yılında kabul edilmeye başlamıştır. Böylece açılan mektebe Ziraat ve Baytar Mektebi Âlisi adı verilmiştir. Hazırlanan nizamname gereğince mektep idadi mezunlarını kabul etmekte ve 4 yıl eğitim veren bir yüksek ziraat mektebi olma özelliğini taşımaktadır (Çeşme 2014: 55). İlerleyen yıllarda mektebin adı ormancılık derslerinin de eklenmesi ile

birlikte Halkalı Ziraat ve Orman Mekteb-i Âlisi olarak değiştirilmiştir. Ancak 1910 yılında mektepte yer alan Ormancılık dersleri yetersiz görülmüş ve bir Orman Mekteb-i Âlisi kurularak Halkalı Ziraat Mektebi'nden ayrılmıştır (Kadıoğlu,2005: 242).

Halkalı Ziraat Mektebi'nde eğitim ve öğretim teorik ve uygulamalı olarak iki bölümde ele alınmıştır. Teori bölümünde; Türkçe Dil Bilgisi, Arazi ve Ziraatla İlgili Kanunlar, Hesap Tekniği ve Ondalık Hesap, Arazi Ölçümü ve Arazi Düzeltme Yöntemi, Fizik, Astronomi, Kimya ve Ziraat Dersleri yer almaktadır. Uygulama bölümünde ise bahçıvanlık ve bağcılık ile ilgili ekme, budama, aşılama, yetiştirme, tedavi etme, tamir etme gibi beceriler öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır. Ziraat mektebi çiftliklerinde hayvancılık eğitiminin de gelişimini sağlamak amacı ile İsviçre'den merinos koyunu, koç ve boğa getirtilmiştir. Bitki ve hayvan hastalıkları ile mücadele etmek için ilaç tedavisi yapılmış, hayvan hastalıkları için de cerrahi tedavisi uygulanmıştır (Demirel, 2011: 198).

Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlisi, I. Dünya Savaşı yıllarında kısa bir süre kapanmak zorunda kalmıştır. Tekrar eğitim ve öğretim hayatına başlayan mektepte bazı yenileşme çabaları görülmektedir. Bu çalışmalardan biri yeni ziraat aletlerinin kullanımının yalnız öğrencilere değil çiftçilere de öğretilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması için okula bağlı olarak 1914'te açılan Çiftlik Makinisti Şubesi'dir. Mondros Mütarekesi esnasında tekrar kapatılan mektep, Cumhuriyet döneminde yeniden teşkilatlandırılarak açılmıştır. İdari ve eğitim kısmında birçok değişiklik yapılan mektebin bahsedilen tarihten itibaren mezunlarını ziraat ile ilgili modern eğitim ve araştırma yöntemlerini öğrenmek üzere Almanya'ya gönderdiği görülür. 1927 yılında "Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Âli Mektebi'nin Tesisine ve Ziraat Tedrisatı'nın Islahına Ait Kanun" adını taşıyan 1109 sayılı yasa çıkartılmıştır. Bu yasa ziraat eğitiminin yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi yolunda önemli bir adımdır. Ziraat Vekâletine ziraat ve veterinerlik alanlarında yapılması öngörülen birçok yeniliğin sorumluluğu verilerek yetki ve ödenek sağlanmıştır. Bahsedilen sorumluluklardan bazıları ziraat ve veterinerlik alanlarında yüksekokullar kurmak, yurtiçi ve dışında bilimsel araştırmalar yapmak ve yaptırmak, yabancı uzmanların da ülkeye davet edilerek gerekli araştırmayı yapmaları ve önerilerini sunmalarıdır. Yasanın çıkmasından itibaren de ziraat, veterinerlik ve ormancılık alanlarında yükseköğretim vermek için kurulan Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün kuruluş çalışmalarına başlanmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün hazırlıklarına başlanmasıyla da Halkalı Ziraat Mektebi'nin 1928 yılında eğitim ve öğretim hayatına son verilmiştir. Mektebin öğrencileri 1109 sayılı yasaya göre İstanbul'da bulunan Orman Mektebi'ne devredilmiştir (Kadıoğlu, 2005: 242).

İstanbul dışında diğer şehirlerde de bazı ziraat mekteplerinin açıldığını görmekteyiz. Bu mekteplerden ilki 1881 yılında açılan Edirne Hamidiye Ziraat Mektebi ve Numune Çiftliği'dir. Mektep, Edirne'de II. Selim döneminde yaptırılan sarayın bahçesinde yer almıştır (Talay 1991: 45). Ancak eğitim hayatı uzun sürmeyerek 3 yıl sonra kapatılmıştır (Mağden 1959: 28). Vilayetlerde açılan ziraat mekteplerine bir başka örnek Selanik Ziraat Mektebi'dir. 1887-1888 yılında açılan bu mektep, rüştiye mezunlarını kabul eden orta dereceli bir mekteptir. Öğrenim süresi ise 3 yıl olarak belirlenmiş ve II. Meşrutiyet döneminde yüksek ziraat okulu şeklinde teşkilatlandırılmıştır. Selanik'in Balkan Savaşları'nda kaybedilmesi üzerine kapatılan mektebin öğrencileri, Halkalı Ziraat Mektebi'ne taşınmıştır (Kadioğlu, 2005: 243).

Bahsedilen vilayet mekteplerinden başka, 1891 yılında Bursa Hamidiye Ziraat Mektebi adında bir ziraat mektebi daha açılmıştır. Kurulmasında dönemin valisi Celalettin Paşa'nın katkıları büyük olmuştur. Mektebin ilk müdürü Mazhar Bey'dir. II. Abdülhamit bu mektep ile özellikle ilgilenecek her cins damızlık hayvan ve malzemeyi Mudanya üzerinden Bursa'ya göndermiştir. İlk mezunlarını 1894 yılında veren Bursa Hamidiye Ziraat Mektebi'nden mezun olan birçok ilim adamı ve tatbikatçı ziraat eğitimine büyük katkıda bulunmuşlardır. I. Dünya Savaşı'nda işgaller yüzünden kapatılan mektep daha sonra tekrar açılmıştır (Mağden, 1959: 30, Talay 1991: 46). Günümüzde Hamidiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak eğitim-öğretim hayatına devam etmektedir. Adından da anlaşılacağı üzere bu mektepler, II. Abdülhamit Dönemi'nde açılmıştır. Eğitime büyük önem veren II. Abdülhamit, 1877 yılında ziraat okullarına el atmış fakat 93 Harbi olarak anılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın olumsuz koşulları bu çalışmalara imkân vermemiştir.

Ziraat mektepleri genel ziraat eğitiminin yanında uygulamalı olarak da faaliyet gösteriyordu. Ancak özel amaçlı olarak kurulan ziraat mekteplerinde öğrenciler uygulama sahasında daha aktif şekilde eğitim görmekteydiler. Bunlara Amelî Ziraat Mektepleri de denmektedir. Amelî Mekteplerin amacı bulundukları bölgenin ihtiyaçlarına cevap vermektir. Böylelikle daha çok verim elde edilecektir. Aynı zamanda öğrenciler genel ziraat eğitiminin yanında uygulama sahasında öğrendikleri tekniklerle de tecrübe elde edeceklerdir. En önemli örneği ipekçilik üzerine açılan mekteplerdir. İlk ipekçilik Mektebi dönemin adıyla Harir Darüttalimi 1886 yılında Bursa'da açılmıştır. Düyun-u Umumiye İdaresi tarafından açılan bu ilk ipekçilik mektebinden başka Amasya, Antakya, Beyrut ve Elazığ'da da birer Harir Darüttalimi açılmıştır (Unat, 1964: 80m, Kadioğlu, 2005: 244).

Amelî Mekteplere bir başka örnek 1887 yılında açılan Numune Bağ ve Aşı Ameliyat Mektebi'dir. Mektebin açılma amacı bağlara büyük zarar veren “filoksera” hastalığının önlenmesidir. İlk olarak İstanbul Göztepe’de 40 dönüm arazi satın alınmış ve Erenköy’de alınan 25 dönümlük arazide de bir fidanlık oluşturulmuştur. Burada bağ meraklılarına ve bağcılık ile uğraşan kimselere yapılması gereken işler hakkında çeşitli konferanslar verilmiştir. Vilayetlerden seçilen işçiler ile yollanan çiftçi gençler de pratik bağcı ve fidan ustası olarak yetiştirilmişlerdir (Koçer, 1991: 161). Yine aynı amaçla 1900 yılında İzmir’de bulunan Seydiköy’de bir Bağcılık Aşı Ameliyat Mektebi açılmıştır. Burada da bağcılığın geliştirilmesi ve filoksera hastalığının önlenmesi için eğitim verilmiştir (Unat, 1964: 80m). 1898 yılında ise Ankara’da kurulan Numune Çiftliği’nin içinde bir Çoban Mektebi açılmıştır. Burada tiftik keçileri neslinin bakım ve ıslahı için tecrübeli eleman yetiştirilmiştir (Unat, 1964: 80m).

Uygulamalı ziraat eğitiminin yanında çeşitli ziraat ürünlerinin ekilip biçilmesine dair usullerin gösterilmesi amacı ile numune tarlaları açılmıştır. Bunlardan biri de 1903 yılında Trablusgarp vilayetinde açılan numune tarlasıdır. Özellikle bu dönemde Trablusgarp vilayetine zirai alanda gelişimin sağlanmasına katkıda bulunmak amacı ile ziraat uzmanları gönderilmiş ve halka modern ziraat usullerinin öğretilmesi amaçlanmıştır (Özdağ, 2020: 130).

Osmanlı döneminde açılan ziraat mekteplerinden biri de Orman Mektepleri’dir. İlk 1857 tarihinde İstanbul’da Ticaret Nezareti içinde açılmıştır. Fransa’dan getirtilen iki Orman Mühendisi idaresinde 10 öğrenci ile birlikte bir memur kursu şeklinde eğitim verilmiştir. Açılan Orman Mektebi’nin yanında Maden Mühendisi yetiştirmek amacı ile bir mektep daha açılmış ve ikinci sınıf Maden Mühendisi seviyesinde öğrenci yetiştirmek için de rüştiye mezunlarını kabul eden ve öğrenim süresi 2 yıl olan bir Ma’âdin Mektebi’nin açılması kararlaştırılmıştır. 7 Temmuz 1881 tarihinde her iki mektep Maliye Nezaretine bağlanarak Orman ve Ma’âdin Mektebi olarak birleştirilmiştir. Mektebin öğrenim süresi 2 yıl idadi, 2 yıl da orman ve maden kollarına ayrılarak 4 yıl olarak belirlenmiştir. 1891’de Halkalı Ziraat Mektebi’nin açılması üzerine Ormancılık dersleri de bu mektepte vermeye başladığı için Orman Mektebi kapatılmıştır. Ma’âdin Mektebi de böylelikle eğitimine son vermiş ve Cumhuriyet dönemine kadar maden mühendisi yetiştiren bir kurum açılmamıştır. Ancak Orman Mektepleri’nin açılması için yeniden faaliyete geçildiği görülmektedir. 1909 yılında Orman Mekteb-i Âlisi kapatılan Orman Mektebi’nin yerine kurulmuştur. 2 yıllık bir programla öğretime başlanmış, 1917’de öğrenim süresi 3 yıla çıkartılmıştır. Orman Mektebi, ilerleyen yıllarda Orman Fakültesi şeklinde teşkilatlandırılmış ve 1933 yılına

kadar mevcut durumunu muhafaza etmiştir. Orman teknik işleri için uygulamalı öğrenim görmüş eleman yetiştirmek amacı ile de 1917 yılında İstanbul Kâğıthane’de Orman Jandarma Mektebi açılmıştır. Ertesi yıl mektep kapatılmış, orman memuru yetiştirmek üzere Orman Ameliyat Mektebi adında yatılı bir mektep açılmıştır. Çeşitli vilayetlerde de açılan Orman Ameliyat Mektepleri’nin hepsi 1920 yılında kapatılmıştır (Unat, 1964: 80n).

II. BÖLÜM

2. CUMHURİYET DÖNEMİ ZİRAAT EĞİTİMİ POLİTİKALARININ ŞEKİLLENME SÜRECİ

2.1. Cumhuriyet Dönemi Ziraat Politikaları

Osmanlı Devleti, uzun süren savaş yıllarının ardından geriye düzeltilmesi güç bir ekonomi bırakmıştır. Özellikle tarım alanında yaşanan olumsuzluklar, ekonomik geri kalmışlığın en büyük göstergesi olmuştur. Tarımda eski yöntemlerin kullanılması ve ürünlerin büyük çoğunluğunun ithal edilir hale gelmesi yeni kurulacak devleti içinden çıkılması zor durumlar ile karşı karşıya bırakmıştır.

23 Nisan 1920’de Ankara’da toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi ile yeni Türk Devleti’nin temelleri atılmıştır. Özellikle ekonomik alanda yaşanan aksaklıklar bu tarihte ele alınarak değerlendirilmiş ve uygulanacak yeni ekonomik politikalar oluşturulmaya başlamıştır. Bu ekonomik politikaların en önemlisi *”T.B.M.M ve İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun”* ile 11 vekâletin açılması kararının içinde İktisat Vekâletinin kurulmasıdır. Ticaret, ziraat, sanayi, orman, veteriner ve maden ile ilgili işleri yürütmenin yanında vekâletin içerisinde ziraat, orman ve baytar genel müdürlükleri de yer almıştır (TBMM Zabıt Ceridesi Kanun No:3 Yıl: 1920). Toplanan meclis hükümetinin programında mali ve ekonomik meseleler üzerinde özellikle durulacağı belirtilmiştir. Ancak Türkiye, Kurtuluş Savaşı’nın içinde bulunmasından dolayı bu tür faaliyetlere öncelik verememiş, savaşın olumsuz koşullarından dolayı ekonomik alanda gerçekleştirmeye çalıştığı faaliyetlerin bir kısmını ertelemeye mecbur kalmıştır (İnan 1989: 12). 1924 yılına gelindiğinde 432 sayılı *“Ziraat ve Ticaret Vekâletleri Teşkilî Hakkında Kanun”* un 1. Maddesine göre İktisat Vekâletinin yönetimi altında yürütülen ziraat, orman ve baytar memurlukları birleştirilerek bir Ziraat Vekâleti oluşturulmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi Kanun No: 432 Yıl:1924).Ticaret ve Ziraat Vekâletleri dört yıllık bir çalışma döneminin ardından,16 Ocak 1928 tarih ve 1200 sayılı *“Ticaret ve Ziraat Vekâletlerinin Tevhidi İle İktisat Vekâleti Teşkilî Hakkında Kanun”* ile birleştirilerek görev ve yetkileri tekrar İktisat Vekâletinin yönetimine devredilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi Kanun No: 1200 Yıl: 1928). 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı

Türkiye’yi de etkilemiş, tarım politikalarına verilen önem daha da arttırılarak önlemler alınmaya başlamıştır. Tarım politikalarının giderek önem kazanması ve yeni çalışmaların oluşturulması gerekliliği sebebi ile ziraat işlerinin İktisat Vekâleti bünyesinden ayrılmasına 1931 yılında “*Ziraat Vekâleti Teşkiline Dair Kanun*” ile karar verilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi Kanun No: 1910 Yıl: 1931). Ancak 1931 yılında yeniden oluşturulan Ziraat Vekâletinin teşkilatlanması 1937 yılında “*Ziraat Vekâleti Vazife ve Teşkilat Kanunu*” ile gerçekleştirmiştir. Bahsedilen kanunun 6. Maddesine göre:

- Ziraat Vekâletinin yönetimi altında memleketin ziraat işlerini yürütmek ve bu ziraat işlerini iktisadi koşullara uygun olarak düzenlemek,
- Deneme, üretme ve temizleme kurumları oluşturmak,
- Ziraat mahsullerine zarar veren her türlü hastalık, haşarat, hayvan ve doğal olaylara karşı mücadele etmek,
- Yabancı ülkelerden getirilen her türlü üretim vasıtalarının ithalini ve memleketten gönderilecek olanlarında ihracatı hakkında denetleme, belirleme ve yasaklanmasına karar vermek,
- Ziraat sulama işletmesi ve ziraata ait sulama ve kurutma tesisatını kurmak,
- Zirai üretimi canlandıracak ve çoğaltacak teşkilatı meydana getirecek tedbirler almak,
- Köy ekonomisinin düzeltilmesi için çalışmak,
- Ziraat eğitimini teşkilatlandırmak ve ziraat alet ve makinelerini yaymak hizmetleri yer almıştır.

Kanunun 7. Maddesi ile de Ziraat İşleri Umum Müdürlüğü merkez ve vilayetler olmak üzere 2 kısma ayrılmıştır. Merkez teşkilatının görev ve sorumluluklarında, İdare, Ziraat Odaları ve Zirai Kurumlar, Zirai Ekonomi (Devlet Çiftlikleri, Ziraat İşletmeleri ve Krediler) Zirai Öğretim, Ziraat Alet ve Makineleri, Hububat, Yem Bitkileri, Mera ve Çayırılar, Ziraat Sanatları, Zirai Mücadele, Köycülük, Sulama ve Kurutma İşlemleri, Bağcılık, Sebze, Çiçek ve Bahçe Mimarisi yer almıştır. Vilayet teşkilatının bünyesinde ise Ziraat Başmüdürlükleri, Ziraat Müdürlükleri, Ziraat Mektepleri ve Kurslar, Bölge Ziraat Uzmanları, Ziraat Öğretmenlikleri, Zirai Kurumlar ve Zirai Mücadele Teşkilatı

çalışmalarını sürdürmesine karar verilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi Kanun No:3203 Yıl: 1937). 29 Aralık 1931 tarihinde kabul edilen 1910 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden sonra 1937 yılında çıkartılan yeni bir kanunla Ziraat Vekâletinin görev yetki ve teşkilatlanması ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır (Zincirci 1994: 9). Üzerinde durduğumuz konu ile doğrudan bağlantılı olarak Ziraat Vekâletinin teşkilatlandırılarak, görev ve sorumluluklarına dâhil olan zirai eğitim alanında yapılacak faaliyetleri gerçekleştirmek üzere, merkez ve vilayetlerde ziraat öğretmenleri, bölge ziraat uzmanları ve teknisyenleri görevlendirilerek zirai mücadele ve tarımın doğru yöntemler uygulanarak gerçekleştirilmesi, üretimde verimin artırılması ve canlandırılması esas alınmıştır.

Kurtuluş Savaşı döneminde yaşanan olumsuz koşullar ile devralınan yetersiz ekonomik mirasın düzeltilmesinin güç olması, gerçekleştirilmeye çalışılan politikalara da bir engel oluşturmaktaydı. Ancak bu zor şartlar altında alınan kararlar, ekonomik kalkınmaya ve bu alanda yapılması planlanan faaliyetlere büyük önem verildiğini göstermektedir. Bu durumun en güzel örneklerinden biri henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce ve Lozan Konferansı görüşmelerine ara verildiği dönemde (17 Şubat-4 Mart 1923) toplanan İzmir İktisat Kongresi'dir.

2.2. İzmir İktisat Kongresi

Türkiye'nin ekonomik sorunları, savaştan yeni çıkan Türk milleti için başlıca meselelerden biri olmuştur. Bu meseleleri ele alarak değerlendirmek üzere Lozan Konferansı'na ara verildiği dönemde, 17 Şubat- 4 Mart 1923 tarihleri arasında sanayi, tüccar, işçi, çiftçi kesimlerinden oluşan 1135 delege ile İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır (İnan, 1989: 12). Lozan Konferansı'nda kapitülasyonlar ve diğer imtiyazların kabul edilmemesi üzerine ekonomik sorunların ele alınarak düzeltilmesi yoluna gidilen İzmir İktisat Kongresi'nde devrin önde gelen devlet adamlarının ve Atatürk'ün kongrenin açılış konuşmasındaki fikirleri bu devreyi bize açıklamaktadır. Kongrenin açılış konuşmasında Atatürk'ün şu sözleri dikkate değerdir;

“İstiklâl-i Tam için şu düstur var; Milli Hâkimiyet, İktisadi Hâkimiyet ile desteklenmelidir. Dâhil olduğumuz halk devrinin, milli devrin milli tarihe de yazılabilmesi için kalemler, sabanlar olacaktır. Bence halk devri, iktisat devri kavramı ile ifade olunur” (Ökçün 1997: 210). Devletin ekonomik bağımsızlığını kazanmadan, tam bağımsız olamayacağına, halkın daha çok çalışacağına ve ülke ekonomisinin önemli bir noktaya taşınacağına inanan Atatürk şu sözleri ile de İzmir İktisat Kongresi'nin tarihteki yerinin önemine açıklık getirmiştir;

“Türkiye İktisat Kongresi çok mühimdir. Çok tarihidir. Nasıl ki Erzurum Kongresi felaket noktasına gelmiş bu milleti kurtarmak hususunda Misak-i Milli’nin ve Teşkilat-ı Esasiye Kanununun ilk temel taşları olmuş ve bundan dolayı tarihimizde en kıymetli ve yüksek hatırayı kazanmışsa, kongremizde milletin ve memleketin hayat ve gerçek kurtuluşunu sağlayacak çıkış noktası kuralın temel taşlarını ve esaslarını ortaya koymak suretiyle tarihte büyük ün ve çok kıymetli bir hatırayı kazanmış olacaktır” (Ökçün, 1997: 214).

Türkiye’nin ziraat, sanayi, ticaret ve işçi zümrelerinden oluşan 1135 delegenin katılımı ile İzmir’de toplanan Ziraat Kongresi’nde kabul edilen Misak-i İktisadi esasları şunlardır (İnan 1989: 19):

Madde 1 –Türkiye, Milli hudutları dâhilinde, lekesiz bir istiklal ile dünyanın sulh ve terakki unsurlarından biridir.

Madde 2 – Türkiye halkı milli hâkimiyetini, kanı ve canı pahasına elde ettiğinden, hiçbir şeye feda etmez ve milli hâkimiyetemüstenid olan meclis ve hükümetine daima zahirdir.

Madde 3 – Türkiye halkı, tahribat yapmaz; imar eder. Bütün mesai iktisaden memleketi yükseltmek gayesine matuftur.

Madde 4 – Türkiye halkı sarf ettiği eşyayı mümkün mertebe kendi yetiştirir. Çok çalışır: Vakitte, servette ve ithalatta israftan kaçır. Milli istihsali temin için icabında geceli gündüzlü çalışmak şîâıdır.

Madde 5 – Türkiye halkı servet itibariyle bir altın hazinesi üzerine oturduğuna vakıftır. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeniden orman yetiştirir. Madenleri kendi milli istihsâli için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımaya çalışır.

Madde 6 –Hırsızlık, yalancılık, riya ve tembellik en büyük düşmanımız; taassubdan uzak dindarâne bir salâbet her şeyde esasımızdır. Her zaman faydalı yenilikleri severek alırız. Türkiye halkı mukaddesatına, topraklarına, şahıslarına ve mallarına karşı yapılan düşman fesad ve propagandalarından nefret eder ve daima bunlarla mücadeleli bir vazife bilir.

Madde 7 – Türkler, irfân ve marifet aşığıdır. Türk her yerde hayatını kazanabilecek şekilde yetişir; fakat her şeyden evvel memleketinin malıdır. Maarife

verdiği kutsiyet dolayısıyla (Mevlud-i Şerif) Kandil gününü, aynı zamanda kitap bayramı olarak tes'id eder.

Madde 8 – Birçok harpler ve zaruretlerden dolayı eksilen nüfusumuzun fazlalaşması ile beraber sıhhatlerimizin, hayatlarımızın korunması en birinci emelimizdir. Türk, mikroptan, pis havadan, salgından ve pislikten çekinir. Bol ve saf hava, bol güneş ve temizliği sever. Ecdâd mirası olan binicilik, nişancılık, avcılık, denizcilik gibi bedeni terbiyenin yapılmasına çalışır. Hayvanlarına da aynı dikkat ve ehemmiyeti göstermekle beraber cinslerini düzeltir ve miktarlarını çoğaltır.

Madde 9 – Türk, dinine, milliyetine, toprağına, hayatına ve müessesatına düşman olmayan milletlere daima dosttur; Ecnebi sermayesine aleyhtar değildir. Ancak kendi yurdunda kendi lisanına ve kanununa uymayan müesseselerle münasebette bulunmaz. Türk ilim ve sanat yeniliklerini nerede olursa olsun, doğrudan doğruya alır ve her türlü münasebette fazla mutavassıt istemez.

Madde 10 – Türk açık alın ile serbestçe çalışmayı sever; işlerde inhisar istemez.

Madde 11 – Türkler, hangi sınıf ve meslekte olursa olsunlar, candan sevişirler. Meslek, zümre itibariyle el ele vererek birlikler, memleketini ve birbirlerini tanımak, anlaşmak için seyahatler ve birleşmeler yaparlar.

Madde 12 – Türk kadını ve kocası, çocukları iktisadi misaka göre yetiştirir.

İzmir İktisat Kongresi'nde alınan bu kararlar, yeni Türkiye Devleti'nin ekonomik, toplumsal, siyasi temel yapılarını belirlemektedir. Misak-ı İktisadi kararlarında milli ekonomi oluşturulmaya çalışılmış, aynı zamanda diğer ülkelerle de ekonomik iş birliğinin reddedilmediğinin üzerinde durulmuştur. Her alanda bilinçli bireylerin yetişmesi gerekliliğinden bahsedilerek memleketin ekonomik kalkınmasının ancak bu şekilde sağlanacağı da belirtilmiştir. Toplandığı tarih bakımından ayrı öneme sahip olan İzmir İktisat Kongresi, Lozan Konferansına da bir mesaj niteliğindedir. Bağımsızlığını elde etmek isteyen yeni Türkiye Devleti, ekonomik bağımsızlığını kazanacağını da İzmir İktisat Kongresi ile açıkça ortaya koymuştur.

Kongre'de kabul edilen Misak-ı İktisadi'nin yanında Çiftçi, Tüccar, Sanayi ve İşçi Gruplarının “İktisadi Esasları” da oluşturulan fikir birliği ile kabul edilmiştir. Ele aldığımız konu bakımından Çiftçi Grubunun İktisadi Esasları başlığı altında kabul

edilen Ziraat ve Maarif Meselesinin üzerinde durarak bu esasları ayrı başlık altında inceleyeceğiz.

2.2.1. Kongre’de Ziraat Eğitimi Meselesi

Türkiye’de yeni bir eğitim sistemi arama çabaları, henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce ele alınmaya başlamıştır. Nitekim I. Maarif Kongresi’nde ele alınan sorunlar ve yapılması planlanan yenilikler bunun en güzel örneklerinden biridir. 1921 yılında toplanan kongrede, milli eğitimin bağımsızlık savaşı kadar önem arz ettiğini ve bu tarihten sonra da gerçekleştirilmesi planlanan çalışmaların bu doğrultuda ilerleyeceği görüşü savunulmuştur. İzmir İktisat Kongresi’nin eğitim konusundaki kararları ise bu çalışmaların hayata geçmesi için gereken uygulamaların yapılması amacını taşımaktadır.

17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanan İzmir İktisat Kongresi’nde ekonomik gelişmenin sağlanmasının yanında, memleketin sosyal ve ekonomik gerçeklerine uyacak bir eğitim sistemi de oluşturulmaya çalışılmıştır. Ziraat alanında arzu edilen düzeye gelinebilmesi ve bu alanda daha çok gelir elde edilmesi amacı ile ziraat eğitimine önem verilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Yeni Türkiye’nin ekonomik politikasını belirlemek üzere toplanan bu kongre, ziraat eğitimi meselesi üzerine bazı kararlar almıştır. Çiftçi Grubunun İktisadi Esasları başlığı altında kabul edilen Ziraat ve Maarif Meselesi kararları şunlardır (Ökçün, 1997: 326):

Madde 1 – Köylülere çiftçilere ziraatin muhtelif şubelerini amelî(uygulamalı) olarak öğretecek surette yazılmış kitap ve mecmualar bastırılarak bedava dağıtılması.

Madde 2 – Umum ibtidâi ve tâli mekteplerde müterakki memleketlerde olduğu gibi sanayi ve ziraatin de amelî olarak gösterilmesi.

Madde 3 – Her livada birbirine yakın olan köyler için kâfi arazisi olan leyli birer ibtidâi mektebi açılması ve bu mekteplerde iptidai derslerle beraber amelî ve nazari basit ziraat dersleri gösterilmesi.

Madde 4 – Her livanın büyüklüğüne göre birden ikiye kadar nazari olmaktan ziyade amelî ziraat tedrisatında bulunulmak üzere münasip nahiyelerde numune çiftliği mahiyetinde tali mektepler yapılması.

Madde 5 – Âli tahsil için bir ziraat mektebi kâfi görülerek bu mektebin Anadolu’da tesis ve mektebin teessüsünden ve Halkalı Ziraat Mektebi’nin bilumum

levazımı tedrisiye ve demirbaş eşya ve sairesinin naklinden sonra Halkalı Ziraat Mektebi'nin yeni mektebe nakli ve yeni tesis edilecek mektebin mevkiinin tayin edilmesi hususunun hükümete bırakılması.

Madde 6 – Köylerdeki ibtidâi mekteplerinin mutlaka beş dönümlük bir bahçesi ve iki ineklik fenni bir ahır ve kümesi, yeni usul bir arılığı ve muallimler için iki odalı bir evi olması ve arazinin bir kısmı sebze ve bir kısmı çiçek ve bir kısmı da fidancılığa tahsis edilerek muallimlerin nezareti altında bizzat talebe tarafından idare edilerek masraf ve hâsılatının köy muallimine ait olması ve bu suretle çocuklara amelî olarak çiftliğin öğretilmesi ve münevver zevatında köylerde yerleşmelerinin teşviki.

Madde 7 – Türkiye ve ecnebi dâr'ülfünunu, âli ve tâli mektepler mezunları ve mezunelerinin ve medreseleri ikmâl ederek icazetnâme alanların en az bir sene müddetle altıncı maddeyi tatbik eden köy muallimliklerinde istihdamı.

Madde 8 – Kışla ve askeri talimgâhlarda amelîziraat tedrisatı yapılması.

Madde 9 – Ahlaka mugayir olanları menedilmek şartıyla zirai, sınaî, coğrafi, iktisadi ve sıhhi sinema filmleriyle köylülere lazım gelen faydalı malumatı vermek ve köylerin istatistikî malumatlarını zaptetmek ve amelî konferanslar vermek üzere şimdilik her livada birer seyyar ziraat mektebi açılması.

Ziraat ve Maarif Meselesi başlığı altında kabul edilen bu maddeler, bu tarihten itibaren oluşturulacak eğitim sisteminin de modeli rolünü üstlenmektedir. Özellikle eğitim meselesinin ziraat eğitimi üzerinden ele alınması, ülkenin sorunlarına cevap arayan bir eğitim sisteminin esas alınacağını göstergesidir. Kabul edilen esaslar ile ziraat eğitimi yalnızca okullarda değil, toprağı işleten çiftçinin ve köylünün de bu eğitime tâbi tutulması ile geniş bir sahaya yayılmıştır. Sanayi ve ziraatın amelî (uygulamalı) olarak gösterilmesinin üzerinde durularak ezberci bir eğitim sisteminin yerine, öğrencilerin edindiğı bilgileri kullanıp uygulaması ile kalıcı bir eğitim sistemi benimsenmiştir. Yine köylerde yatılı mekteplerin açılması ve genel bilimsel derslerin yanında uygulamalı derslerin de gösterilmesi ziraat alanında daha çok verimin elde edilmesi için büyük bir aşama kaydedilmesi amacını taşımaktadır. Kabul edilen esaslarda köylerin sahip olduğu olumsuz koşullar giderilmeye çalışılarak, köylerin her alanda gelişmesinin sağlanması amaçlanmıştır. 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi'nde öngörülen bu sistem daha sonra 1940 yılında Köy Enstitüleri'nin açılması ile karşımıza çıkmaktadır.

İzmir İktisat Kongresi'nde “Çiftçi Grubunun İktisadi Esasları” başlığı altında kabul edilen Ziraat ve Maarif Meselesinin haricinde; Âşar Meselesi, Ziraat Bankası ve İtibar-ı Zirai Meseleleri, Yollar ve Orman Meseleleri, Ziraatta Makine Meselesi gibi çeşitli alanlarda birçok esas kabul edilmiştir (Ökçün 1997: 326). Âşar Vergisinin kaldırılması kararlaştırılmış, Ziraat Bankası'nın statüsü değiştirilerek sermayesi arttırılmış, tohum deneme, düzeltme istasyonları kurularak tarım alanında olumlu sonuçların elde edilmesi amaçlanmıştır (Koç, 2010: 161).

2.3. Yabancı Eğitim Uzmanları ve Raporları

İzmir İktisat Kongresi'nde “Ziraat Eğitimi Meselesi” başlığı altında toplanan kararlar Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal ve ekonomik gerçeklere uyacak bir eğitim sistemi arama çabalarının göstergesi olmuştur (Başgöz1995: 126). Alınan kararların ardından eğitimin her alanında olduğu gibi ziraat eğitimi alanında da geliştirilmesi gerekliliği fikri ile yeni bir eğitim sistemi arama çalışmaları başlamıştır. İzmir İktisat Kongresi'nin ardından alınan kararları hayata geçirmek üzere uzman görüşlerinden de faydalanmak istenmiş ve 1924 yılından başlayarak yabancı ülkelere uzmanlar davet edilmiştir.1938 yılında Maarif Vekilliği yapan Hasan Ali Yücel Türkiye'de eğitimin gelişmesi ve tecrübelerinden faydalanılacak uzmanlar hakkında görüşlerini şu şekilde belirtmiştir (Dewey, 1939: VI):

“Eğitim müesseselerimizin Kemalist rejimin kurucu prensiplerine dayanarak cezri bir şekilde gerçekleştirilmesi, terbiye ve tedris çalışmalarının her şeyden evvel memleketin bugünkü ve yarınki kültürel, endüstriyel ve ekonomik ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir eğitim alması ve okullarımızdan çıkan gençlerin yeni teknik ve hayat şartlarını kavrayarak muhitlerinde verimli ve faydalı birer vatandaş haline gelmeleri, kültür gelişmesinin devamlı şekilde takip edilecek bir ana programın sağlanması ile mümkündür. Bu program hazırlanırken Millî Şeflerin direktifleri, Cumhuriyet Halk Partisinin ve Hükümetin programı, hareket noktalarımızı ve amaçlarımızı tayin edecektir. Çalışmalarımızda Türk ve ecnebi mütehassıs raporlarından yardımcı materyal olarak istifade olunacaktır.”

Davet edilen uzmanlar arasında raporlarında ziraat eğitimine yer vererek, çeşitli çözüm önerilerinde bulunanlar; Prof. Dr. John Dewey, Prof. Dr. Alfred Kühne, Prof. Dr. Omer Buyse, Prof. Dr. Oldenburg ve Amerikan Heyeti'dir.

2.3.1. John Dewey: Türkiye Maarifi Hakkında Rapor

Maarif Vekâletinin daveti üzerine, 1924 yılında Türkiye'ye gelen ilk yabancı uzman Columbia Üniversitesi profesörlerinden olan John Dewey'dir. Dewey, Türk eğitime dair sorunları inceledikten sonra çözüm ve düşüncelerini içeren iki rapor hazırlayarak vekâlete sunmuştur. Bunlardan ilki bir rapordan ziyade bütçeye acilen konulması gereken ödeneklerin hangi amaçla harcandığını gösteren bir muhtıra niteliğindedir. John Dewey hazırladığı bu raporunu henüz Türkiye'den ayrılmadan vermiştir. Diğer raporu ise Amerika'ya döndükten sonra yazarak gönderdiği 30 sayfadan oluşan asıl rapordur (Dewey, 1939: 1).

“Bütçeye Ödenek Konulması Hakkında Muhtıra” başlığını taşıyan ilk raporda John Dewey; okul binaları ve donatımı, mesleki ortaokullar, ticaret ve zirai meslek kurslarının açılması, eğitimle ilgili eserlerin yazılması ve yabancı eserlerin Türkçeye tercüme edilmesi, seyyar kütüphaneler ve bu kütüphaneler için kütüphane görevlileri yetiştirilmesi, halka ve okullara sanayide kullanılan alet ve malzemelerin tanıtımını yapmak maksadıyla seyyar sergilerin açılması, yabancı ülkelerde öğrencilerin uygulama sahasında kullandıkları aletleri incelemek üzere bir komisyon kurulması, ziraatın geliştirilmesinde çiftçinin işbirliğinde mekteplerin rolleri meselesi ile meşgul olmak ve köy mekteplerini bu amaçlara göre düzenlemek için bir komisyonun kurulması meselelerine değinmiş ve her biri için bütçeye ödenek konulmasının gerekli olduğunu savunmuştur (Dewey, 1939: 1-2).

John Dewey'in hazırlamış olduğu bir diğer raporu ise *“İptidai Rapor”* dur. Öğretmenler en iyi şekilde yetişmedikçe, eğitimde gerekli ıslahatın yapılamayacağını belirten John Dewey, bu raporunda özellikle öğretmenler üzerinde durarak öğrenciler kadar onların da iyi bir eğitim alması gerektiğini savunmuştur. John Dewey bahsedilen raporda aşağıdaki hususlar üzerinde durmuştur (Dewey, 1939: 3-7):

- Eğitimle ilgili yabancı kitap ve süreli yayınların özellikle öğretmenlerin ihtiyaçlarına uygun olan kısımları tercüme edilmeli ve eserlerin konularının teorik olmasından ziyade, uygulamaya yönelik olması tercih edilmelidir. Seçilen eserlerin daha çok; okul binaları, okul eşyaları, sağlık şartları, okullarda ve köylerde yapılabilecek eğitim sanatı araç ve gereci ve öğrencilerin girişim yeteneklerini teşvik eden eğitim yöntemleri konularında olmalıdır.

- Öğretmenler arasında çeşitli fikirleri tartışmak ve değerlendirmek üzere bir cemiyet kurulmalıdır. Oluşturulan cemiyet ile o yıl hazırlanan programlar üzerinde durularak, değerlendirilmelidir.
- Öğretmenlerin çoğu okullarda ne çeşit araç ve gereci kullanacağı konusunda bilgilendirilmelidir. Aynı zamanda bu araç ve gereçlerin tanıtılacağı seyyar sergiler kurulmalı ve hem ülke içerisinde hem de okullarda dolaştırılmalıdır.
- Telif ve Tercüme Dairesine Seyyar Kütüphane Şubesi eklenmeli ve çocuklar için uygun olan 25-50 kitaptan oluşan koleksiyonlar okullarda dolaştırılmalıdır. Seyyar kütüphane ve okul kütüphanesi kitaplarından halkında yararlanması sağlanmalıdır.
- Muntazam bir gelişme kaydetmek için hazırlanacak eğitim programı birkaç sene devam ettirilmelidir. Yapılması planlanan uygulamaların vaktinden önce ve uzman görevlilerin yetiştirilmeden hayata geçirilmemesi gerekir. Avrupa'ya yalnız öğrenci değil aynı zamanda seçilecek başarılı öğretmenlerde gönderilmelidir. Avrupa'ya gönderilecek öğretmenlerin çeşitli konuları incelemesi ve ülkedeki durumlarla kıyaslaması sağlanmalıdır.
- Özellikle ziraat öğretimi ve halk mektepleri meselelerini incelemek üzere Danimarka'ya bir komisyon gönderilmelidir. Mektepler fikri uyanış kadar sanayi alanındaki uyanışında merkezi olmalıdır. Çiftçiler arasında maddi refahın sağlanması, iş birliği ve ekonomik yardımlaşmanın sağlanması için Danimarka'da araştırma yapılmalıdır.
- Bahsedilen hususlardan başka gelecek sene için başlıca inceleme ve hazırlıklar şunlar olmalıdır:

Mesleki orta mektepler (ilkokuldan mezun olduktan sonra eğitimine devam etmeyerek ziraat veya sanayi alanlarında çalışmak isteyen öğrenciye ve ilkokulu yarıda bırakan ya da uygulamalı eğitim görmek isteyenlere mahsus mektepler) oluşturulmalıdır. Maarif Vekâletine devredilecek ziraat ve ticaret mektepleri bu tarzda orta mekteplerin esasını teşkil etmektedir. Bu konuyla ilgili yurt içi ve yurt dışında inceleme yapmak üzere bir komisyon oluşturulmalı ve yapılacak çalışmalar için bütçeye ödenek konmalıdır.

- Bütün bu önerilerin dayandığı esas nokta Muallim Mektepleridir. Çeşitli eğitim alanlarında uzman yetiştirmek için de Müdüriyetler teşkil edilmelidir.

John Dewey'in bahsedilen başlıklar altında incelediği esaslardan başka, eğitimin ana amaç ve hedefleri hakkında belirttiği görüşlerini "Esas Rapor" başlığı altında toplamıştır. Bu raporunda John Dewey Türk eğitim problemlerini özetle şu şekilde değerlendirmiştir:

İlk ve en önemli nokta Türkiye mekteplerinin amaç ve hedeflerini belirlemektir. Ancak bu şekilde alınan tedbirler ile yerinde bir program hazırlamak mümkün olacaktır. Türkiye'nin eğitim çalışmalarında takip edilecek hedeflere ulaşmak için okulların öncelikle milletin fertlerine; doğru siyasi alışkanlıklar ve düşünceler ile onlarda iktisadi ve ticari yetenekleri teşvik etmesi, erkek ve kadını Hâkimiyet-i Milliye'ye, ekonomik olarak kendi kendini idareye ve sanat bakımından ilerlemeye sevk edecek, yani onları girişimciliğe, bağımsız ve bilimsel düşünmeye olan eğilimlerini geliştirmeleri lazımdır. Yalnızca liderler yetiştiren değil, bütün halkın siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmesine katılmalarını sağlayacak bir eğitim olmalıdır.

Amaçlara ulaşmak için mekteplerin öğrencilere bazı ders bilgilerini öğretmesi yeterli değildir. Mektepler, sosyal hayatın (özellikle köylerde) toplum hayatının merkezi olmalıdır. Mekteplerin bulundukları yerlerin sıhhi merkezi olmalı ve hastalıklarla mücadelede yalnız öğrenciye değil, tüm köy halkına öğretilmelidir. Mektep alanları, yalnız öğrencilerin spor yapması için değil, halkın da spor faaliyetlerinden yararlanması için bir merkez olacak derecede geniş olmalıdır.

Mektepler, öğrencilere mesleki ve sınaî bilgileri vermenin yanında iktisadi ve sınaî bilgi toplamak ve yaymak için de bir merkez işlevini yerine getirmelidir. Örneğin; Ticaret ve Ziraat Vekillikleri bazı bilgi ve öğütleri halka yaymak istediklerinde okul ve öğrenciler ile iş birliğinde olmalıdır.

John Dewey'in hazırladığı diğer raporların tüm esaslarını detaylı olarak incelediği "*Esas Rapor*"da; program, kütüphane, okul inşaatı, istihbarat, öğretmenlerin yetiştirilmesi ve durumlarının iyileştirilmesi, okul sistemi, sıhhat ve hıfzıssıhha, okul düzeni ve çeşitli konular başlıkları ile önemle üzerinde durduğu konuları ayrıntılı şekilde incelemiş ve değerlendirmiştir² (Dewey, 1939: 10-30).

² John Dewey raporu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dewey John (1939). *John Dewey: Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*. Ankara: Maarif Vekâleti Yayınları.

John Dewey'in araştırmaları sonucu hazırladığı “*Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*” da ziraat eğitimi hakkındaki esaslar ele aldığımız konu bakımından önemlidir. John Dewey, raporunda mekteplerin bulundukları konumları ziraat için elverişli ise burada öğrencilere ağırlıklı olarak ziraat dersleri verilmesini belirtmiştir. Yine ziraatın gelişmesi için çiftçinin iş birliğinde, mekteplerin rolleri arttırılmalı ve mektepler bahsedilen esasa göre düzenlenmelidir. Ziraat öğretiminin metotlarını incelemek ve yapılan uygulamaları daha iyi öğrenmek amacı ile Danimarka'ya bir komisyon gönderilmelidir. John Dewey, ziraat eğitimi konusunda yalnızca öğrencinin değil, aynı zamanda toprağını işleyen köylünün de bilgilendirilmesi gerektiğini savunmuş, ülkenin ihtiyaçlarına cevap arayan bir eğitimin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. (Dewey, 1939: 2-9).

John Dewey'in hazırladığı bu rapor, Türk eğitiminin çeşitli soru ve sorunlarına cevap vererek, Türk eğitimcilerini ve yetkili kişileri tedbirler almaya, oluşturulacak yeni kurumlar için harekete teşvik etmiştir. Ancak hazırlanan raporun esasları John Dewey'i Türkiye'ye davet eden Maarif Vekili İsmail Safa Bey zamanında değil de 1926 yılında Maarif Vekilliği yapan Mustafa Necati Bey döneminde uygulanmaya konulmuştur. M.Necati Bey John Dewey'in raporunda önerdiği esaslardan olan Talim ve Terbiye Dairesi'ni kurmuş, öğretim kademeleri dairelerini şubelere ayırmıştır. Aynı rapora göre, Maarif Vekâletinin merkez örgütünde İnşaat, Hıfzıssıhha, Yüksek Öğretim Müdürlük ve Daireleri kurulmuştur. İsmail Safa Bey'in Maarif Vekilliği yaptığı dönemde Maarif Vekâletinin politikası olan yeni mektep açmayarak mevcut olan mektepleri birleştirme uygulaması John Dewey'in raporunda belirttiği esaslarla desteklenince aynı şekilde devam ettirilmiştir (Ergün, 1982: 111).

2.3.2. Alfred Kühne: Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor

John Dewey'den sonra Türkiye'ye davet edilen yabancı uzman Dr. Alfred Kühne'dir. Kühne, Berlin'de bir meslek okulunun kurucusu ve aynı zamanda Alman Ticaret Bakanlığının önde gelen isimlerinden biridir. 1925 yılında Türkiye'ye gelerek Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir ve Eskişehir'de bulunan meslek okullarında incelemeler yapmıştır. Türkiye'de nüfusun büyük çoğunluğunun köyde yaşamasına dayanarak köylerde hizmet verecek öğretmenlerin ziraat eğitimi konusunda bilgi sahibi olmalarının önemli olduğunu belirtmiştir (Ergün 1982: 112, Akkutay, 1996: 33). Alfred Kühne'nin Maarif Vekâletine verdiği rapor şu şekilde özetlenebilir (Kühne,1939: 3-6):

- Öğretmenlik mesleğinin yalnızca üniversite eğitimi ile kalmayıp özel eğitimle kazanılması ülkedeki eğitimin gelişmesi açısından önemli bir faktördür. Ayrıca

eğitimde başarının sağlanması öğretmenlerin durumlarının iyileştirilmesi ile mümkün olacaktır.

- Öğrencilerin meslek seçiminde öğretmenlerin mutlaka katkısı olmalı, ekonomik ve sosyal gelişmeler hakkında öğrencilerin bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.
- Okullarda verilen eğitimin dışında Alman çıraklık sisteminde olduğu gibi öğrencilere ticarethanelerde pratik eğitimin verilmesi faydalı olacaktır.
- Ticaret okullarının öğretmenleri özel bir eğitimle yetiştirilmeli ve öğrencilerin ülkedeki ticaret hayatını iyi bir şekilde öğrenmeleri sağlanmalıdır.

Alfred Kühne raporunda, mevcut meslek okullarındaki incelemeleri sonucu çeşitli tespitlerde bulunarak, uygulanması gereken faaliyetler için önerilerini paylaşmıştır. Önerilerden biri de Ankara Ziraat Mektebi'nde iki senelik sanayi şubesinin açılmasıdır. Rapora göre öğrenciler burada, mesleğin uygulama sahasındaki faaliyetlerini öğrenecek şekilde eğitim almalıdır. Okul parasız olmalı ve teorik derslere yer verilmemelidir. Okul masrafları ise Kühne'nin önerileri doğrultusunda öğrenci çalışmaları ve devlet tarafından karşılanmalıdır. Alfred Kühne yaptığı incelemeler sonucunda, ziraat mekteplerinin donanım bakımından diğer mekteplerden daha iyi durumda olduğunu belirtmiştir (Kühne: 1939: 3-4). Ticaret eğitimine büyük önem veren Kühne, Türkiye'de bu alanda yapılacak olan ıslahat çalışmaları için bir an önce harekete geçilmesi gerektiğini de belirtmiştir. Ancak Kühne'nin Maarif Vekâletine sunduğu raporu ayrıntılı ve uygulanabilir önermeler içermediği gerekçesi ile hayata geçirilmemiştir (Ergün, 1982: 113).

2.3.3. Omer Buyse: Teknik Öğretim Hakkında Rapor

Türkiye'ye davet edilen bir başka yabancı eğitim uzmanı Prof. Dr. Omer Buyse'dir³. 1927 yılında Türkiye'ye gelen teknik eğitim uzmanı Omer Buyse, açılması planlanan teknik okullar ve uygulanacak programlar hakkında 300 sayfalık ayrıntılı bir rapor hazırlamıştır. Raporunda mektepler hakkında çeşitli önerilerde bulunmuş, gittiği

³ Mısır asıllı olan Prof. Dr. Omer Buyse, uzun süre Amerika'da yaşamış ve oradaki eğitim usullerine dair bir kitap yazmıştır. Ardından Belçika'ya dönen Omer Buyse, burada İş Üniversitesi'ni kurarak dört yıl yöneticiliğini yapmış, gözlemlediği çalışmaların sonuçlarını ve programını İş Üniversitesi adıyla yayınlamıştır. 1926 yılının sonlarında Türkiye'deki ziraat, sanayi ve meslek okullarını incelemek için Mustafa Necati Bey'in Maarif Vekilliği yaptığı dönemde ülkeye davet edilerek bir anlaşma imzalamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ergün, Mustafa (1982). *Atatürk Devri Türk Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

yerlerde incelemelerini tamamladıktan sonra bölgenin sınaî, iktisadi, zirai potansiyeline ve ihtiyaçlarına göre yaptığı önerilerine de raporunda yer vermiştir. (Akkutay, 1996: 40, Ergün, 1982: 115). Raporunda Belçika'yı örnek veren Omer Buyse, sıfırdan başlayan Belçika sanayisini kuranların mesleki ve teknik eğitimin yetiştirdiği dehalar olduğunu belirtmiştir. Türkiye'nin de Belçika gibi mesleki ve teknik eğitime ağırlık vererek küçük sanatlarını endüstri haline dönüştürmesinin mümkün olabileceğini, zengin ve çeşitli olan doğal kaynaklarının değer kazanmasının onları işleyebilecek elemanlarla gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir (Akkutay, 1996: 40).

Omer Buyse raporunda, teknik eğitimin geliştirilmesinin yanı sıra ziraat eğitimi hakkında da görüş ve önerilerine yer vermiştir. Özellikle Kütahya, Konya ve Adana'da Kız Akşam Okullarında “*Zirai Ev İdaresi*” şubesinin açılmasını önermiş, burada ziraat, hayvan yetiştirme ve sütçülük derslerinde öğrencilere ziraatın bilimsel yöntemler ile öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bahsedilen şubenin ders programı ise şu şekildedir:

Tablo 2.1: Zirai ev idaresi şubesinin ders programı

Dersler	Sınıf 1	Sınıf 2	Sınıf 3
Amelî Mesai ve Teknoloji	8	8	4
Resim	2	-	-
Ev İdaresi	2	2	2
Ziraat, hayvan yetiştirme, sütçülük	2	4	10
Aritmetik ve geometri	2	2	1
Türkçe	2	2	1
Beden Eğitimi	2	2	2

Kaynak: Buyse, Ömer (1939). *Öğretim Hakkında Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi, 192.

Raporda, ziraat, hayvan yetiştirme ve sütçülük derslerinde; toprağı ekme ve ıslah etme yöntemleri, ekilebilir araziler, zararlı otlar ve ürün elde etmeye dair usullerin öğretilmesine yer verilmiştir. Yine bu derslerde meyvecilik, küçükbaş hayvanlar, arıcılık, sütçülük ve peynircilik alanlarında bilimsel uygulamaların gösterilmesi gerektiği yer alan öneriler arasındadır (Buyse, 1939: 193).

Omer Buyse'nin, bir diğer rapor başlığı Orta Ziraat Mektepleri üzerinedir. Eğitim süresi 2-3 yıl olan Orta Ziraat Mekteplerine ilkokul mezunu öğrencilerin kabul edilmesini doğru bulmayan Buyse, bu seviyedeki öğrencilerin aldığı ziraat eğitiminden beklentilerin yüksek olmaması gerektiğini belirtmiştir. Mekteplere girecek öğrenciler, rapora göre özellikle köy çocukları arasından seçilmelidir. Çünkü ziraat usullerini öğrenen öğrenciler, çiftçilik yapan ailelerine bu bilgileri aktaracak hem de kendi tarlalarında çalışma imkânına sahip olacaklardır. Dolayısıyla mekteplerde teorik dersler azaltılarak, uygulama sahasında gösterilen usullere daha çok ağırlık verilmelidir.

Öğrenciyi bilinçli bir toprak işçisi haline getirmenin önemine vurgu yapan Buyse, mektebin ziraat sahasında bu amaca hizmet edecek şekilde çeşitli küçük arazilerin (Hububat, Çayır, Otlak, Pamuk, İncir) ayrılmasını tavsiye etmiştir. Ziraat Mekteplerinde verilen eğitim sistemi hakkında Omer Buyse'nin özellikle üzerinde durduğu bir konu vardır. O da mekteplerin öğrenci ve öğretmenler tarafından küçük bir ziraat işletmesine dönüştürülmesidir. Bu küçük işletmenin başlıca vazifeleri ise (Buyse, 1939: 349-352):

- Tohumların hazırlanması
- Sebzeçilik
- Orman ve Meyve ağacı fidanları yetiştirmek

Yine mekteplerin duvarlarında aşağıdaki ilanlar bulundurulması önerilmiştir:

- 10 veya 100 kilo tohumun fiyatı
- İyi cinslerden aşılınmış meyve ağaçları, her birinin fiyatı
- Orman veya süs fidanlarının fiyatının belirlenmesidir.

Raporda bahsi geçen etkinlikler ile sene sonunda ele geçen toplam üretim ve gelirlerin hesaplanması uygun görülüş, diğer mekteplerin satış sonuçları ile kıyaslanarak bir yarışma düzenlenmesinin, küçük bir ziraat işletmesi oluşturma çabalarına teşvik sağlayacağı belirtilmiştir (Buyse, 1939: 352-353).

Omer Buyse'nin, raporunda ayrı başlık altında yer verdiği bir başka konu ziraat usullerini halk arasında yaymak için çeşitli kurs ve konferansların düzenlenmesidir. Meyve ve orman ağaçları, ziraat ve hayvan yetiştirme usulleri, tavukçuluk, arı ve tavşan yetiştirme bahsedilen kurs ve konferansların konusunu oluşturmuştur. Buyse'nin önerileri doğrultusunda kurs ve konferanslar, bölgenin ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Burada halka, toprak parçaları ve köy binalarından istifade, meyve bahçeleri yetiştirmek, haşarat ile mücadele ve gübrelerin kullanım şekli hakkında uygulamalı dersler verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca dersleri verecek kişilerin konusunda uzman veya ziraat öğretmenleri arasından seçilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Orduda meslek eğitiminin verilmesi gerekliliğini de savunan Buyse, özellikle mesleği çiftçilik olan askerlere orduda ziraat usullerinin öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir (Buyse, 1939: 354-361).

2.3.4. Oldenburg Heyeti Raporu

Geh. Oberregierungsrat Oldenburg Türkiye'ye ziraat eğitiminin geliştirilmesi için davet edilen bir uzmandır. Türkiye'ye davet edildiği dönemde Almanya Tarım Bakanlığı Zirai Kurumlar Genel Müdürüdür (Ergün 1982: 121). Kendisinin davet edilmesinde dönemin Ziraat Vekili Mehmet Sabri Bey'in (Toprak) büyük katkıları olmuştur. Ele alınan konu bakımından Dr. Oldenburg ayrı bir yer tutmaktadır. Çünkü kendisi yalnızca ziraat eğitimi alanında gerçekleştirilen çalışmaları düzenlemek ve geliştirmek için davet edilmiştir. İlk olarak 1927 yılında Türkiye'ye gelir ve 1,5 aylık süren çalışmaları neticesinde bir rapor hazırlar. Raporun içeriği Ziraat İhtisas Mektepleri, Numune ve Uygulama Çiftlikleri, Uygulamalı Ders Kursları ve Uzman Ziraat Öğretmenlerinin yetiştirilmesi üzerinedir. Ardından Almanya'ya dönen Oldenburg, raporunun esaslarının uygulanması için tekrar Türkiye'ye davet edilmiştir. 1 Nisan ve 31 Eylül 1928 tarihlerinde, 6 aylık çalışmalarını detaylı şekilde anlattığı bir rapor hazırlayarak Ziraat Vekâletine sunmuştur. Oldenburg'a kendi başkanlığında bir uzmanlar heyeti oluşturma görevi verilmiş, onun seçtiği 11 kişiden oluşan heyet kendi uzmanlık alanlarında incelemeler yaparak raporda önerilerine yer vermişlerdir. Bu yüzden Oldenburg Heyeti adı ile anılmaktadır (BCA: Gömlek No: 185 Kutu No: 275 Sıra No: 6. 30. 09. 1928).

Raporda, Ankara'da bir Yüksek Ziraat Mektebi'nin açılması ve mektebin inşa faaliyetlerinin muntazam bir şekilde gerçekleştirilmesi önerilmiştir. Mektepte açılması planlanan laboratuvar, numune tarlaları ve araştırma alanları bilimsel yöntemlerin uygulanmasına bir engel oluşturdukça, bahsedilen hususlar hayata geçirilemeyecektir. Detaylı bir inşaat projesi için de 2 yıl kadar bir süre gereklidir. Heyetin önceki araştırmaları neticesinde mekteplerin laboratuvarları bilimsel araştırmaların yapılmasına imkân tanımamaktadır. Dolayısıyla her türlü araç ve gereç en kısa sürede temin edilmelidir. Ayrıca heyetin önemle üzerinde durduğu mektep inşası sürecinde inşaat müdürü ile daima değerlendirmeler yapılmalı ve binalar uygulamalı eğitim merkezli inşa edilmelidir (BCA: Gömlek No: 185 Kutu No: 275 Sıra No: 6. 30. 09. 1928).

Oldenburg Heyeti, çeşitli illerde yaptıkları incelemeler sonucunda, ziraat uygulamalarının bilimsel usuller ile yapılması için bahçe ve tarla uygulamalarında uzman ziraatçıların çalıştırılması gerektiğini, bunun sağlanabilmesi için gündeliklerin zamanında ödenmesinin de altı çizilmiştir. Öğretmenlerin zirai usulleri öğrenmesine de değinen heyet, mekteplerin uygulama derslerinin öncelikli alanlar olduğunu ve her öğretmen mektebinde bir uygulama bahçesi ve tarlası bulundurulması gerektiğini

belirtmiştir. Heyetin raporunda su tesisatı meselesi için ayrı bir başlık altında değerlendirmeler yapılmıştır. Mektep arazilerinde su tesisatı eksiksiz bir şekilde inşa edilmeli ve gerektiğinde yeraltı sularından istifade edilmelidir (BCA: Gömlek No: 185 Kutu No: 275 Sıra No: 6. 30. 09. 1928).

Oldenburg Heyeti raporunda, çiftçilere zirai usullerin öğretilmesi ve yine mesleği çiftçilik olan askerlere de bu bilgilerin verilmesi önerilmiştir. Yurtdışına öğrenci gönderilme meselesini de ele alan heyet, özellikle Almanya'yı örnek vererek gelişmiş ziraat usullerinin burada iyi bir şekilde öğretildiğini belirtmiştir. Her biri farklı alanlar için görevlendirilen ziraat uzmanları incelemelerinde; genel ziraat bilgileri, ziraat ekonomisi, bahçıvanlık, meyvecilik ve çiçekçilik, sütçülük, ziraat kimyası ve toprak bakteriyolojisi, bitki hastalıkları, haşerat, Eskişehir Tohum Islah İstasyonu, Adapazarı Mısır ve Patates İstasyonu hakkında inceleme sonuçlarını paylaşarak bu sonuçlara göre önerilerde bulunmuşlardır (BCA: Gömlek No: 185 Kutu No: 275 Sıra No: 6. 30. 09. 1928).

Ziraat Vekâleti, Oldenburg Heyeti'nin raporda üzerinde durduğu birçok öneriyi hayata geçirmiştir. Bunlardan en önemlisi 1930 yılında Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsü adını alacak olan Yüksek Ziraat Mektebi'nin açılmasıdır. Bunun dışında raporun ardından birçok öğrenci ziraat eğitimi için ağırlıklı olarak Almanya'ya gönderilmiştir. 1933 yılında ise 2293 nolu kanun neticesinde “*Ziraat Mektebi Öğretmenleri Kanunu*” kabul edilmiştir (TBMM ZC. C.16 B.67 S.79 24.06.1933).

2.3.5. Amerikan Heyeti Raporu

Amerikan Heyeti⁴, 1933-1934 yıllarında Türkiye'nin eğitim sorunları ve çözümlerine dair bir rapor hazırlayarak Maarif Vekâletine sunmuştur. Amerikan Heyeti öncelikle eğitim meselesinin iktisadi gelişme ile sıkı bir bağı olduğunu belirtir. Halkın üretim yeteneğini arttırmak, modern teknikleri öğretmek için gerekli olan araçların sağlanmasının eğitim yolu ile gerçekleşebileceği savunulur. Eğitimin amacının sadece okuma-yazma öğretmek, teknik bilgi sahibi kişiler yetiştirmek olmadığını belirten Amerikan Heyeti, kişinin zekâ ve yeteneklerini hayatın ihtiyaçlarına cevap verebilecek, güçlü alanlarda en yüksek aşamaya ulaşmasını sağlayacak şekilde eğitim verilmesi gerektiğinin üzerinde durur. Çiftçilerin bilgi sahibi olması ve yüksek üretim seviyesine

⁴ Amerikan Heyeti şu kişilerden oluşuyordu: Walker D. Hines, Brehon Somerwell, O. F. Gardner, Edwin Walter Kemmerer, C. R. Whittlesey, W. L. Wright, Bengt Wadsted, Goldthwaite H. Dorr, H. Alexandre Smith, Vaso Trivanovitch. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Amerikan Heyeti Raporundan: Maarif İşleri* (1939). İstanbul: Devlet Basımevi.

ulaştırılmaları için yalnızca uzmanlar yetiştirmekle değil, Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunun eğitilmesinin gerekli olduğu belirtilir (Amerikan Heyeti Raporundan: Maarif İşleri, 1939: 1-2).

Raporda, Türk eğitiminden arzulanan düzeyde verimin alınabilmesi için özellikle aşağıdaki dört alana dikkat çekilir (Amerikan Heyeti Raporundan: Maarif İşleri, 1939: 2-3):

1. Ziraat Eğitimi
2. Fen ve Mühendislik Eğitimi
3. Kalifiye İşçi ve Yönetici Yetiştirilmesi
4. Ticaret Eğitimi

Aynı raporda yukarıda bahsi geçen alanların eğitimi için tek bir vekâletin yeterli olmayacağı belirtilerek, uzman ve teknik eleman yetiştirilmesi için çeşitli vekâletlerin katılımı ile bir program hazırlanması gerektiği savunulur (Amerikan Heyeti Raporundan: Maarif İşleri, 1939: 3).

Amerikan Heyeti tarafından hazırlanan rapor şöyle özetlenebilir (Amerikan Heyeti Raporundan: Maarif İşleri, 1939: 7-29):

Mesleki ve teknik eğitim gibi ilerleme kaydedemeyen eğitim şubelerine özellikle ehemmiyet gösterilmelidir. İlk ve orta mekteplerin meydana getirilmesi ne kadar önemli ise, mesleki ve teknik eğitim de o kadar büyük bir mesele arz eder. Yeni mekteplerin inşası ekonomik sebeplerden ötürü mümkün değildir, bu yüzden mevcut mektepler üzerinde yenileşme çalışmalarına gidilmelidir.

Şehir ilkokulları beş yıl olduğu halde, köy ilkokullarının çoğu üç yıllıktır. Köy mekteplerindeki eğitim faaliyetlerinin iyileştirilmesi için üç yıl yeterli değildir, dolayısıyla bu süre uzatılmalıdır. Çoğu üç sınıflı olan köy mekteplerinin geliştirilmesi hem köy hayatı üzerinde etkili olacak hem de halk için irfan kaynağı olacaktır. Raporda özellikle belirtilen dört alan üzerinde (ziraat, fen ve mühendislik, kalifiye işçi ve yönetici, ticaret) öğretmenlere iki açıdan görev düşmektedir. Öncelikle öğrencide gözlemlediği her türlü yeteneği inceleyerek, ilgi sahibi oldukları konulara yönlendirmelidirler. Diğer önemli görev ise okuma ve yazma bilmeyen köylülere,

ziraat, sıhhat ve Maarif Vekâletinden gönderilen broşürleri okuyarak bilgilerini çoğaltmaktır.

Sayıları giderek artan mekteplere öğretmen yetiştirmek son on yılın en güç meselelerinden biri olmuştur. Bu meselelerin çözümü Maarif Vekâletinin sorumluluğu altındadır. Mekteplerin sayılarının arttırılmasındansa mevcut mekteplerin durumlarının iyileştirilmesi daha önemlidir. Bu sahada çeşitli eğitim dalları için farklı öğretmenlerin yetiştirilmesine dikkat edilmelidir. Bunun yanında teçhizat ve öğretmen morali de gereklidir. Bu yüzden öğretmenlerin karşılaştığı maddi ve manevi sorunlar giderilmelidir.

Bir süredir her türlü fen ve sanat eğitimi için Avrupa'nın çeşitli ülkeleri ile Amerika'ya öğrenci gönderilmektedir. Yurtdışına öğrenci gönderme konusunda takip edilen siyasette daha dikkatli olunmalıdır. Harcanan masraftan karşılık alınabilmesi için iki farklı yol izlenmelidir. İlki gerek öğrencinin gerekse uzmanlık alanlarının daha iyi seçilmesidir. İkincisi memleketine dönen öğrenciden daha fazla yararlanılmasıdır.

1932-1933 yıllarında ziraat eğitimi için Almanya ve Fransa'ya yalnızca yedi öğrenci gönderilmiştir. Eğer birkaç ziraat uzmanı çayın nasıl yetiştirildiğini öğrenmek üzere Seylan'a gönderilmiş olsaydı, Rize'de yeni bir sanayi açılır ve bu suretle de çayın ithali azalmış olurdu. Danimarka'ya sütçülük alanında eğitim almak ve süt ürünlerinin piyasaya sürülmesi usullerini incelemek için ziraat uzmanları gönderilmelidir. Böylelikle uzmanlar döndüklerinde Türkiye'nin bazı alanlarında ziraat sanatının gelişmesine katkı sağlayacaklardır.

Halkın okuma-yazma oranını arttırmak için seçilen kitapların daha çok kelime ve düşünce içermesini savunan Amerikan Heyeti halkın eğitiminde orduya ve halkevlerine büyük rol düştüğünü belirtmiştir. Raporun bahsedilen kısımlarının yanı sıra çeşitli başlıklar altında birçok inceleme ve öneri yer almaktadır⁵

2.4. Birinci Ziraat Kongresi

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Türkiye'yi tarım alanında olumsuz etkilemiştir. Bu dönemden itibaren Türkiye ekonomisi, dışa kapalı ve milli sanayileşme denemesi sürecine girmiştir (Boratav, 2008: 59). Bu doğrultuda, yaşanan ekonomik

⁵ Amerikan Heyeti Raporu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Amerikan Heyeti Raporundan: Maarif İşleri* 1939. İstanbul: Devlet Basımevi Yayınları.

krizin getirmiş olduğu olumsuz koşullara dair çeşitli çözüm yolları aramak ve ziraat alanında yeni politikalar belirlemek üzere 1931 yılında Birinci Ziraat Kongresi toplanmıştır. Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti tarafından düzenlenen kongrede, ziraat uzmanları bir araya gelerek farklı alanlardan oluşan 120 adet rapor sunmuşlardır. Ziraat alanındaki son teknik gelişmeler, üretimde verimi arttırma, ürün hastalıkları ve çözüm yolları, makineleşme, hayvancılık, vergiler, tarımsal krediler, ziraat teşkilatı, ziraatta sigortacılık, sergiler, zirai istatistikler, kooperatifçilik ve zirai tahsil ve neşriyat konuları kongrede görüşülen konuları oluşturmuştur. Bu konular çerçevesinde farklı bölgelerde faaliyet gösteren ziraat odaları, ziraat işleri ile uğraşan iktisatçı ve uzmanları bölgesel ziraat kongresine davet etmişlerdir. Bölgesel kongrelerde her bölgenin zirai ürünü için ayrı encümenler oluşturulmuştur. Bölgelerden seçilerek Ankara'ya gönderilen delegelerin yol masrafları ile yaptıkları harcamalar ise İktisat Vekâletince karşılanmıştır (Çetin, 1997: 215-216, Metintaş, Kayıran, 2016: 52).

Birinci Ziraat Kongresi'nin hazırlıklarına 1930 yılının Eylül ayında başlanmıştır. Kongre, 5 Ocak 1931'de dönemin İktisat Vekili Mustafa Şeref Bey tarafından açılmıştır. Mustafa Şeref Bey kongrenin toplanma amacını yaptığı açılış konuşması ile şu şekilde ifade etmiştir (Çetin, 1997: 216):

“... Bugün burada Türk çiftçiliği üzerinde bildiklerimizi, düşüncelerimizi münakaşa ederek üzerine ittifak etmiş olduğumuz fikirler Türk çiftçiliğinin yükselmesi için tatbik olunacak ve hakikate inkılâp edeceklerdir. Bu suretle, bu toplanmamız, yalnız nazariyatta kalmayacak, fîliyata inkılâp ederek Türk çiftçiliğinin esasına ve tatbikatına müstefit edecektir... Türk çiftçiliğini istifade ettirecek her tedbir, Türk vatandaşlarının çok büyük bir kısmının kar ve faydasına olan bir tedbir demektir. Çünkü Türkiye’de oturan vatandaşların büyük bir ekseriyeti çiftçiliği kendisi için bir hayat meşgalesi, birlik işi gücü addetmiştir... Çiftçiliğimizin bir kere teknik vesaiti tamamen almak lazımdır. İstihsal, hastalık ve haşaratla mücadeleyi ilmi bir surette değiştirmeliyiz...”

Birinci Ziraat Kongresi'nin açılması ile birlikte uluslararası bir ziraat sergisi açılmıştır. Açılan Ziraat Teknik Sergisi ile ziraat alanında kullanılan aletler ve son teknik gelişmelerin gösterilmesi amaçlanmıştır. İzmir Milletvekili Rahmi Bey serginin açılış konuşmasında şu bilgileri vermiştir (Çetin, 1997: 215):

“... Bu serginin beynelmilel olması şarttır. Çünkü memleketimizde ziraat tekniği henüz geridir. Bu sahada bizden daha ileri olan memleketlerden öğreneceğiz. Memleketimizin iktisadi hayatına yapmak istediğimiz inkılâbın manivelası her şeyden evvel teknik inkılâbıdır. İşte bu teknik inkılâbı, yapılacak vasıtaları gözlerimizle görmek

fırsatı kazanabilmek için bu sergiyi tertip ettik. Serginin zamanı kışa tesadüf etti. Fakat bir zaruretti. Çünkü sergi, kongreye tabiiydi. Sergiyi kongre için amelî bir mektep yapmak istiyorduk. Kongre için en münasip zaman bu idi...”

Ziraat Teknik Sergisine Macaristan elli firma ile katılmış, bu da Türkiye ile Macaristan arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesi açısından önemli bir gelişme olmuştur. Sergi ziraatta son teknik gelişmelerin Macaristan ve Rusya gibi ülkeler arasında kıyaslamasını yapması açısından önem taşımaktadır. Bu sayede sergiye katılan çiftçiler verimin nasıl arttırılacağı yönünde çeşitli fikirler edinmişlerdir. Sergide, ziraat ürünleri ve makinelerin yanında sobalar, terazi, radyo gibi aletlerin sergilenmesi de sanayi alanında gerçekleştirilen çalışmaları da öne çıkarmıştır (Çetin, 1997: 215).

Ziraat Kongresi’nde ele alınan konular 48 encümende görüşülmüştür.⁶ Kongre çalışmalarını 19 Ocak 1931 tarihinde tamamlamıştır (Metintaş, Kayıran 2016: 53). Ele aldığımız konu bakımından kongrede görüşülen Zirai Tahsil ve Neşriyat bölümünü ayrıntılı olarak ayrı bir başlık altında inceleyeceğiz.

2.4.1. Ziraat Tedrisatı İhtisas Raporları

Kongrede Zirai Tahsil ve Neşriyat bölümünde sunulan ilk rapor İktisat Vekâletinden Naki Bey ve Maarif Vekâletinden Ahmet Tefvîk Bey’in raporudur. Rapor başlığı “Ziraat Tedrisatı”dır. Raporda, 1931 yılına kadar eğitimini sürdüren ve hala eğitim hayatına devam eden ziraat mekteplerinin durumlarından bahsedilmiştir. Ayrıca mevcut ziraat eğitim sisteminin neler yapılarak düzeltilileceği hakkında bilgiler verilmiştir (İhtisas Raporları 1931 Ziraat Kongresi, 1931: 2132).

Ziraat Tedrisatı başlıklı raporda ilk olarak, Türkiye’de ziraat eğitimi tarihi kısaca anlatılmıştır. Bu süreç anlatılırken ziraatın bilimsel yöntemler ile yapılması

⁶ Birinci Ziraat Kongresi’nde ele alınan konu başlıkları: Tütün Encümeni, Afyon, Palamut, Meyan Kökü Encümeni, Gülcülük Ve İtriyyat Encümeni, İncir Encümeni, Fındık Encümeni, Üzüm Encümeni, AyıntapFıstığı Encümeni, Pamuk Encümeni, Kendir Ve Keten Encümeni, Zeytin Encümeni, Hububat, Bakliyat, Tohum Islahı Encümeni, Pirinç Encümeni, Yemiş Encümeni, Sebze Encümeni, Portakal - Limon Encümeni, Çiçek Encümeni, Ağaçlama Siyaseti Encümeni, Kuru ve Sulu Ziraat Encümeni, Toprak Ve Gübre Encümeni, Haşerat Ve Muzır Hayvanlar - Nebat Hastalıkları Encümeni, Ziraat Aletleri Encümeni, Meteoroloji Encümeni, Sütçülük Encümeni, Tavukçuluk Encümeni, Arıcılık Encümeni, İpek Böceği Encümeni, Şarapçılık Encümeni, Koyun Encümeni, Kara Sığır Ve Manda Encümeni, At Encümeni, Çayır Ve Yonca Encümeni, Hayvan Hastalıkları Encümeni, Av Hayvanları Encümeni, Balıkçılık Encümeni, Çiftlik İdaresi Encümeni, Zirai Kooperatifler Encümeni, Zirai Teşekküller Encümeni, Zirai Sigortalar Encümeni, Zirai Borsalar Encümeni, Zirai Sergiler Encümeni, Zirai İstatistik Encümeni, Zirai Tahsil Ve Neşriyat Encümeni, Zirai İhracat Mahsullerimizin Rekabet Mücadelesi Encümeni, Zirai Kredi Encümeni, Kanunlar Encümeni, Asayiş Encümeni, Yollar Ve Tarifeler Encümeni. Ayrıntılı bilgi için bkz. *İhtisas Raporları 1931 Birinci Ziraat Kongresi*. 1931. Ankara: Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti.

gerekliliğinin ancak 19. yüzyılın ilk yarısında anlaşıldığı ve bu zamana kadar atadan kalma zirai usullerin uygulandığı dile getirilmiştir. Tabiat bilgileri, fizik ve kimyanın sağladığı bilgilerin ziraatı ilmi bir sanat olarak gerçekleştirmeye yardımcı olduğu belirtilmiştir. Ziraat eğitimi veren eğitim kurumları raporda iki ayrı gruba ayrılmış ve açıklanmıştır. Bunlardan ilki, genel eğitim veren mekteplerin programları arasında yer alan ziraat dersleridir. İkincisi ise özel ziraat meslek öğretimidir. Genel eğitim veren mekteplerin programlarında yer alan ziraat dersleri, 1912 yılı ders programında ilkokullarda Jeoloji, Genel Ziraat, Sebzecilik, Ziraat Aletleri, İpek Böcekçiliği, Meteoroloji, İktisâd-ı Ziraiye ve Ormancılık dersleri yer almıştır. Özel ziraat meslek eğitimi ise çeşitli derece ve şekillerde yapılmıştır. Bu mektepler, ilk, orta, yüksek ve bir de özel mektepler olarak sınıflandırılmıştır (İhtisas Raporları 1931 Ziraat Kongresi, 1931: 2132-2136).

Raporda, köy ve genel eğitim veren mektepler arasındaki durumlar karşılaştırılmış ve çeşitli önerilere yer verilmiştir. Köy mekteplerinin programlarında bölgesel ve iktisadi gereksinimlere yer verilmesi zaruri olarak görülmüştür. Genel ilk mekteplerde verilen ziraat eğitimi derslerinin daha çok teorik olduğu ve bu yüzden uygulama sahasına ağırlık verilmesi gerekliliği dile getirilmiştir. Köyde verilen derslerin ise daha çok köy hayatına hazırlık biçiminde olması gerektiğine dikkat çekilmiştir. İki program arasındaki en belirgin fark ise köy mekteplerindeki ders programının köyün mevcut yaşam koşulları göz önünde bulundurularak hazırlanmasıdır. Buna örnek olarak Adana'da özellikle pamuğun yetiştirilmesine dair eğitim verilmesi gösterilebilir. Raporda, genel eğitim veren ortaokullarda ziraat derslerinin verilmesine karar verildiği ve bir dönem ticari, sınâî, zirai şubelerin tesis edildiğinden bahsedilmiştir. Bu mekteplere ait ders programlarında, Zirai Hendese, Gübreler, Ziraat-ı Hususiye, Sebze Bahçıvanlığı, Zootekni, Arıcılık, Böcekçilik, Sütçülük, Emraz-ı Nebatiye, Haşarat ve Kimya-i Zirai derslerinin tüm programlara dâhil olduğu belirtilmiştir (İhtisas Raporları 1931 Ziraat Kongresi, 1931: 2136- 2139).

Raporda, öğretmen mekteplerinde verilen ziraat derslerinin niteliklerinden de bahsedilmiştir. Öğretmen mekteplerinin ders programlarına son iki sınıfta haftada üçer saat ziraat dersleri eklenmiştir. Bu programda Ziraat, Kimya-i Zirai, Gübreler, Ziraat-ı Umumiye, Alât-ı Ziraiye, Sebzecilik ve Meyvecilik dersleri yer almıştır. Ayrıca bir dönem bahsedilen mekteplerin bazılarında ziraatın uygulamalı olarak gerçekleştirilmesi amacıyla inek besleyerek peynir ve tereyağı üretimi usullerini göstermek teşebbüslerinde bulunulmuştur. Raporda öğretmen mekteplerinde verilen ziraat derslerinin en büyük noksanı ziraat eğitiminden ne beklenildiği sorusuna cevap

verilmemesi olmuş, bu yüzden de yapılan program ve uygulamalardan bir netice alınamadığı belirtilmiştir. Bu yüzden ziraat dersleri kız öğretmen mekteplerinden kalkmış, erkek öğretmen mekteplerinde ise 3 ve 4. Sınıflarda üçer saat verilmek suretiyle kalmıştır (İhtisas Raporları 1931 Ziraat Kongresi, 1931: 2138).

Raporda ele alınan bir başka husus, köy ilk mekteplerine öğretmen yetiştirilmesidir. Bunun için 1926 yılında Kayseri ve Denizli’de Köy Muallim Mektepleri’nin açıldığı belirtilmiştir. Öğretmenlerin de köy koşullarına ayak uydurması ve öğrencilerini bu bilinçle yetiştirmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Ayrıca öğretmenler ziraat eğitimi alanında edindikleri bilgileri bulundukları bölgede yaşayan halka da anlatarak bir ilerleme kaydetmiş olacaktırlar (İhtisas Raporları 1931 Ziraat Kongresi, 1931: 2139).

“*Ziraat tedrisatında mühim bazı meseleler*” başlığı altında yazarlar şu konulara yer vermişlerdir (İhtisas Raporları 1931 Ziraat Kongresi, 1931: 2155):

Verilecek bilgiler tam manası ile ziraat eğitimi üzerine olmalıdır. Bu bilgiler kalıcı olmazsa uygulama sahasında işlenemeyecek, böylece bir anlam ifade etmeyecektir. Örneğin; biyoloji ve kimya gibi derslerin ziraat eğitime uyarlanmaması neticesinde, öğrenci ayrıntılar arasında kaybolarak esas konuyu kavrayamayacaktır. Bu konuda öğretmenlere büyük rol düşmektedir. Nitekim öğrenci ilkokul mezunu ve zaman da kısıtlı ise mevcut koşullar göz önüne alınarak bir program esas alınmalıdır.

Raporda bir başka başlık ise “*Ziraat tedrisatında verilecek olan ilmi bilginin hudutları ne olmalıdır?*” konusu üzerinedir. Yine burada uzmanlar aşağıdaki şu bilgiler ile soruya cevap vermişlerdir (İhtisas Raporları 1931 Ziraat Kongresi, 1931: 2156):

En basit konular bile öğrenci tarafından uygulama sahasında hayata geçirilmelidir. Örneğin; madeni gübreler hakkında verilen bilgi ile öğrenci tarlasının ihtiyacı olan madeni gübre türünü ve niteliklerini kavrayabilmeli, tarlasına atacağı madeni gübrenin miktarını hesap edebilmelidir. Yine bu gübrelerin nereden alınacağı ve fiyatları hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir. Ziraat eğitimi bahsedilen şekilde gerçekleşmez ise yalnızca öğretmenin bu konuda verdiği teorik bilgilerin faydası olmayacaktır. Ziraat eğitimini en faydalı biçimde takip edebilmek için eğitim başlamadan önce öğrencinin uygulama sahasında çalışması gereklidir. Köyden gelen öğrenci kendi tarlasında deneyim sahibi olduğunda bu noktada bir problem yaşanmayacak, ancak bir çapanın bile nasıl kullanılacağını bilmeyen öğrenciler için uygulama kursları verilmelidir.

Naki Bey ve Ahmet Tevfik Bey'in, ziraat eğitimi hakkında Birinci Ziraat Kongresi'ne sunmuş oldukları rapor başlıkları ve ele alınan konuların esas noktası, ziraat eğitiminde mevcut aksaklıklara ve ne tür değişikliklerin yapılması gerekliliği üzerinedir. Bunları özetleyecek olursak, ilk olarak ilkokullarda öğrencilere köy hayatına karşı bir sevgi aşılarmaya çalışılmalıdır. Böylelikle, öğrencinin bulunduğu bölgede yaşama arzusu, edinilen bilgileri hayata geçirmede daha etkili olacaktır. Tüm eğitim kademelerinde verilen ziraat dersleri mutlaka uygulama alanında da işlenmelidir. Teorik dersler, öğrencinin ziraatı gerçekleştirme hususunda yardımcı olmaya yetmeyecektir. Raporda, mevcut mekteplerde yer alan ziraat eğitiminin yanı sıra açılması mümkün ve faydalı olacak ziraat mekteplerine de yer verilmiştir. Bunlardan biri kış ziraat mektepleridir. Bu mekteplerin yılda birkaç hafta olarak düzenlenmeleri ile yaz aylarında tarlalarda öğretilen usuller uygulanmış olacaktır. Raporda bahsi geçen bir başka öneri ise kısa müddetli kursların açılmasıdır. Bu kurslar, seçilecek konuların niteliklerine göre en fazla iki ay olmak üzere açılmalıdır. Uygulamalı ve belli bir uzmanlık alanına göre seçilmiş olmaları gerekmektedir. Örnek olarak, arıcılık, tavukçuluk, bağcılık veya peynircilik kursları verilebilir. Bahsedilen kursların yanı sıra bir iki günlük uygulamalı kursların verilmesi de uygun görülmüştür. Çeşitli ziraat sergilerinin açılmasına da raporda dikkat çekilmiş, özellikle köylü halkın sergilere katılımının sağlanması belirtilmiştir. Raporda bahsedilen bir başka husus ise yurtdışına öğrenci gönderilmesi üzerinedir. Gönderilecek öğrencilerde aranması gereken önemli şartlar arasında mesleki yeterliliğe sahip olmaları ve lise mezunlarından seçilmeleri gerektiği gösterilmiştir (İhtisas Raporları 1931 Birinci Ziraat Kongresi, 1931: 2167, 2175).

Ziraat Kongresi'nde "*Zirai Tedrisat*" başlığı altında sunulan ikinci rapor Ziraat Vekâleti Genel Müdür Yardımcısı Abidin Bey tarafından hazırlanmıştır. Abidin Bey raporunda öncelikle, bir ziraat ülkesi olan Türkiye'nin iktisadi varlığının ziraatine bağlı olduğunu belirtmiştir. Raporda, Türkiye nüfusunun %75'inin çiftçilikle uğraştığı ve hayatlarını bu şekilde kazandıkları, bu nedenle de "Maarif-i Ziraiye" meselesinin ülke için büyük önem arz ettiğine dikkat çekilmiştir (İhtisas Raporları 1931 Birinci Ziraat Kongresi, 1931: 2176).

Raporda, Türkiye'deki mevcut ziraat kurumlarının eğitim sistemlerinin bazı ilkelere uygun olarak yenileşme ve değişmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Bu ilkeler (İhtisas Raporları 1931 Birinci Ziraat Kongresi, 1931: 2177):

- Türkiye'deki ziraat hayatına, memleket ihtiyacı doğrultusunda, en uygun ilmi bir istikamet vermek,

- Vatandaşları kendi mahsulü ile en ucuz şekilde doyurmak ve yaşatmak,
- Bilimsel gelişmeleri ziraatımıza uygulayarak, en yüksek mahsulâtı elde ederek rakip devletlere karşı muzaffer çıkmak,
- Bu amaçlar doğrultusunda açılan bilim kurumları ve takip edecekleri yolu doğru şekilde tayin ve tespit etmek.

Abidin Bey, Türkiye’de açılmasını önerdiği ziraat eğitimi kurumlarını ayrı başlıklar altında ele almıştır. Ayrıca eğitimini sürdüren mektepler üzerinde de değerlendirmelerini paylaşmış, nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair fikirler sunmuştur. İlk olarak en üst kademeden başlayarak “*Yüksek ziraat mektebi ve bu kuruma ait enstitüler*” başlığının altında enstitülerin amaçlarını şu şekilde açıklamıştır:

- Memleketin zirai ilim ve idare teşkilatına lazım olan uzman bilim adamları yetiştirmek,
- Orta Ziraat Mekteplerine kabiliyetli müdür ve öğretmenler hazırlamak,
- Ziraat ihtisas kurumları, enstitüler ve istasyonlara ziraat uzmanları yetiştirmek,
- Devletin zirai teşkilatının idare şubelerini oluşturan vilayet ve kazalarda ziraat müdür ve memurlarını yetiştirmek.

Raporda, Ankara’da henüz inşası tamamlanmamış olan Yüksek Ziraat Mektebi’nin ve mektebe ait enstitülerin bu hedefler doğrultusunda çalışması önerilmiş, bahsedilen esaslar doğrultusunda beklenen gelişmelerin kaydedileceği belirtilmiştir.

Raporda çeşitli değerlendirme ve önerileri barındıran bir başka başlık “*Orta Ziraat Mektepleri*”dir. Bu kurumların ziraatın hem teorik hem de uygulama alanında önemli gençler yetiştiren meslek liseleri olduğuna vurgu yapılmıştır. Özellikle çiftlikler, ziraat kurumları ve istasyonlarda çalışacak idare, fen memuru ve ziraat müdürlerinin bu mektepler aracılığı ile yetiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (İhtisas Raporları 1931 Birinci Ziraat Kongresi, 1931: 2179).

Bir diğer rapor başlığı “*İhtisas Ziraat Mektepleri*”dir. Bu mektepler, ziraatın yalnızca bir şubesi üzerine uzmanlık düzeyinde ders veren kurumlar olarak tanımlanmıştır. Şarapçılık, peynircilik, konservecilik, meyvecilik, bağcılık, fidancılık vb gibi alanlarda hem teorik hem de uygulama derslerinin gösterildiği bu mekteplerin de

açılması ve yaygınlaştırılmasının ziraat eğitime büyük fayda sağlayacağı belirtilmiştir (İhtisas Raporları 1931 Birinci Ziraat Kongresi, 1931: 2181).

Raporda yer alan diğer öneriler ziraat kursları, ilk ziraat mektepleri, ipekböcekçiliği mektepleri ve orduda ziraat eğitimi üzerinedir. Yine bu kurumların yaygınlaştırılması gerektiğine dikkat çeken Abidin Bey, halkın da ziraat eğitimi sürecine faal bir şekilde katılması gerektiğini belirtmiştir. Bunun için de düzenlenen çeşitli ziraat kurslarının birçok bölgede uygulanması gerektiğine yer vermiştir. Bu yol ile halka ulaşılmazsa, açıklamalı ve uygulamalı şekilde anlatılan broşürler, kataloglar ve levhalar halka ulaştırılmalıdır. Ordu gibi kuvvetli bir teşkilata ziraat derslerinin konulmasının en hızlı ve kalıcı yol olduğu rapordaki önerilerden bir başkasıdır. Geniş numune çiftliklerinin oluşturulması ile askerlere ekme, biçme ve dikme gibi uygulamalı dersler verilecek, böylece askerler kendi memleketlerinde bu dersleri uygulama fırsatına sahip olacaktır. Tüm bu öneriler ziraat eğitiminin yaygınlaştırılması üzerinedir. Rapor, asker, çiftçi, halk ve öğrencilerin öğrendikleri usulleri geniş bir kitleye yaymaları hedef alınarak hazırlanmıştır (İhtisas Raporları 1931 Birinci Ziraat Kongresi, 1931: 2182-2189).

Birinci Ziraat Kongresi'nde ziraat eğitimi üzerine değerlendirmeleri içeren son rapor Prof. Salih Zeki Bey'in yazdığı "*Ziraat Tedrisatı*" raporudur. Raporda öncelikle ziraat mekteplerinin ilk açıldığı dönemde öğrencilerin genellikle Fransa'daki ziraat mekteplerine gönderildiği belirtilmiştir. Öğrencilerin Fransa'ya gönderilmesinin dışında, Türkiye'deki ziraat öğretimi üzerine hazırlanan ders programları ve kitapların da Fransız mekteplerinden direkt alındığı ifade edilmiştir. Ayrıca yurtdışında eğitim gören öğrencilerin eğitim aldıkları bölgelerin zirai özelliklerine göre eğitildikleri, kendi memleketlerinin mevcut iktisadi ve bölgesel koşullarını burada öğrenmedikleri belirtilmiştir. Salih Zeki Bey'in tecrübe ve incelemeleri sonucu bu durum ülkenin ziraat eğitiminde gelişmesi açısından eksik bir durum olarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin mutlaka ülkenin hatta bölgelerin ziraat özellikleri göz önüne alınarak eğitim görmeleri gerektiğini raporunda belirtmiştir (İhtisas Raporları 1931 Birinci Ziraat Kongresi, 1931: 2192-2193).

Salih Zeki Bey'in raporunun, daha önce bahsettiğimiz raporlarla birçok ortak noktası olduğunu görmekteyiz. Bunlar, genel mekteplerde verilen ziraat dersleri, askerlere verilen ziraat öğretimi ve çeşitli bölgelerde açılması önerilen kurslar üzerine yapılan değerlendirmelerdir. Ortak değerlendirmelerin dışında raporda ziraat kitapları meselesine yer verilmiştir. Öğrencilerin uygulama alanında geniş çaplı bilgiye sahip

olabilmeleri için kitaplarda bu bilgilere tüm ayrıntıları ile yer verilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir (İhtisas Raporları 1931 Birinci Ziraat Kongresi, 1931: 2197-2209).

III. BÖLÜM

3. CUMHURİYET DÖNEMİ ZİRAAT EĞİTİMİ UYGULAMALARI

Cumhuriyet ilan edildikten sonra, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde ziraat alanında bir dizi program hazırlanarak gerçekleştirilmiştir. Ziraat alanında uygulanan bu programların bir kısmı ziraat eğitimi üzerinedir. Ziraat, Türkiye'nin ekonomik kalkınmasında önemli bir faktör olduğu için, ziraatın çağdaş yöntemlerle gerçekleştirilmesi, ziraat eğitimi politikalarının esas dayanak noktası olmuştur. Atatürk'ün özellikle üzerinde durduğu bu konuda yeni tedbirler alınarak, ziraat kültürünü yaymak, zirai kalkınmayı attırmaya yarayacak önlem ve tekniği öğretmek, ziraat tekniklerine çiftçinin de ulaşmasını sağlayabilmek, gerçekleştirilen ziraat eğitimi uygulamalarının amaçlarını oluşturmaktadır (Mağden, 1959: 43) Cumhuriyet Dönemi'nin ziraat eğitimi politikalarını Atatürk, 1 Kasım 1926 tarihli meclis açılış konuşmasında şu şekilde belirtmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, D.II, C.27, S.1):

“Ülkemizin bir ziraat ülkesi olduğu ve genişliği göz önüne alınırsa, bizim başlıca güç ve gelir kaynağımızın toprak olduğu ortaya çıkar. Cesaretle söylemeliyiz ki ülkemizin ziraat alanında layık olduğu gelişmeyi sağlayacak bilimsel ve pratik güce, bilgiye sahip yetkili uzmanlarımız azdır. Bu nedenle, ziraat teşkilatımızı, ziraat mekteplerimizi, ziraat çalışmalarımızı bilimsel kurallar içinde özünden düzenleyecek önlemlerin gerçek uzmanlar yardımı ile alınmasında karamsarlığa gerek olmadığı düşüncesindeyim”.

Planlanan ziraat eğitimi uygulamalarının en önemli göstergesi 20 Haziran 1927 tarihinde çıkartılan 1109 sayılı “Zirai ve Baytari Enstitüleri ile Âli Mektepleri Tesisine ve Ziraat Tedrisatının Islahına Dair Kanun” ile kabul edilen esaslar olmuştur. Bu kanun ile Ziraat ve Baytar Enstitülerinin yanında Âli Ziraat ve Baytar Mektepleri'nin inşasına, mevcut mekteplerin ıslahına ve arzu edilen seviyede verim alınamayan mekteplerin beş yıllık süre ile eğitimine ara verilmesine karar verilmiştir. Mekteplere ait tüm alet ve makine ihtiyacının karşılanması ve davet edilen yabancı uzmanların istihdamı karşılığında Ziraat Vekâletine 1.500.000 lira ödenek verilmiştir. Ayrıca, kapatılması kararlaştırılan mekteplerin öğrencilerinin bir kısmının yurtdışına

gönderilmesi, yabancı eserlerden gerekli olan kitap, broşür ve tabelanın çevirileri yapılarak, yayınlanıp dağıtılması, alınan kararlar arasındadır (TBMM Zabıt Cerideleri Kanun No: 1109 Yıl: 1927). 1928 yılında ise bahsedilen 1109 sayılı kanunun kararları neticesinde çeşitli vilayetlerde açılmış olan mektepler kapatılmış, yerine 1930 yılında Adana, Bursa, İzmir ve İstanbul'da ziraat mektepleri açılmıştır. Aynı yıl Ankara'da bir Yüksek Ziraat Mektebi kurulmuş ve 1933 yılında mektep, Yüksek Ziraat Enstitüsü haline getirilmiştir (Tekeli ve İlkin, 1988: 44).

Cumhuriyet Dönemi'nde ziraat çalışmalarını modern ve bilimsel yöntemlerle gerçekleştirmek amacı ile kurulan başka bir kurum Tohum Islah İstasyonlarıdır. İstasyon ve araştırma kurumları, ziraat tekniğini bilimsel yöntemler ile geliştirmek üzere açılmıştır. 1926 yılında Eskişehir'de kurulan Tohum Islah İstasyonunu, Adana, Adapazarı, Yeşilköy, Edirne ve Ankara'da açılan istasyonlar takip etmiştir (Hatipoğlu, 1933: 7).

3.1. Açılan Ziraat Mektepleri

1926 yılına kadar ziraat eğitimi Osmanlı Dönemi'nden kalan sistemin devamı niteliğini taşımıştır. İstanbul'da bulunan Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebi yüksek seviyede eğitim vermiştir. Mektebin Baytar bölümü Halkalı Ziraat Mektebi'nden ayrılarak Mülkiye Baytar Mektebi adını almıştır. 1912 yılında Selanik ve Bağdat'ta Halkalı Ziraat Mektebi'nin düzeyinde olan yüksek ziraat mektepleri ile ziraata dair pratik eğitim verilerek, çiftlik kâhyaları yetiştirmek üzere çeşitli illerde Amelî Ziraat Mektepleri açılmıştır. Ortaokul seviyesinde eğitim veren amelî mekteplerden başka, üçüncü kademede Çiftlik ve Amele Ziraat Mektepleri açılarak, ortakçı ve ziraat amelesi burada uygulamalı eğitim alarak yetiştirilmiştir. 1912 yılında Kastamonu'da bir Amele-Çiftçilik Mektebi, Sivas, Erzurum, Halep, Üsküp, Serez ve Manastır'da Çiftlik Mektepleri ile Muş'ta bir köy çiftlik mektebi bulunmaktaydı. Bu dönemde ziraat eğitiminde benimsenen üç kademeli eğitimden başka belli bir alanda uzman yetiştirmek üzere kurulan mekteplerde mevcuttu. Bursa'da 1894 yılında açılan Harir Darüttalimi'nin (İpekçilik Mektebi) dışında Amasya, Beyrut, Antakya ve Gümüşhane'de İpekçilik Mektepleri açılmıştır. Bağcılık ve Bahçıvanlık alanında uzman yetiştirmek için ise İzmir Seydiköy'de bir mektep kurulmuştur (Tekeli ve İlkin, 1988: 42).

I. Dünya Savaşı'nın başlaması mevcut sistemdeki birçok aksaklığa sebep olmuştur. Birçok kurum ve mektep uzun süre zirai eğitim ve öğretime devam fırsatı bulamayarak kapatılmışlardır. Bu dönemde Halkalı Ziraat Mektebi öğrencilerinin büyük

çoğunluğu savaşa katılmak zorunda kalmıştır. Ülkenin ziraat uzmanlarına olan ihtiyacı, savaş döneminde daha çok hissedilmiştir. Özellikle Fas ve Sudan çekirge istilaları karşısında gerekli önlemleri almak amacı ile Halkalı Ziraat Mektebi'ne öğrenci bulmak için çalışmalar başlatılmıştır. 1914 yılında ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda, Halkalı Ziraat Mektebi'ne bağlı bir Çiftlik Makinist Mektebi kurulmuş, 1918 yılında mektep, İstanbul'daki Sanayi Mektebi'ne nakledilmiştir (Mağden, 1959: 39).

1922 yılında Ankara, Kastamonu, Sivas, İzmir, Balıkesir, Bursa, Erzincan, Edirne, Adana, Erzurum ve Çorum'da Orta Ziraat Mektepleri açılmıştır (Mağden, 1959: 43). Daha önce bahsettiğimiz üzere 1922 yılında 254 sayılı “*Türkiye dâhilinde açılmış ve açılacak Mıntika Ziraat Mektepleri'nin Ziraat Bankası tarafından idaresine dair kanun*” ile mekteplerin idaresi Ziraat Bankası'na devredilmiştir. Çıkarılan kanunun 6. Maddesi gereğince ziraat mekteplerinin mevcut tedrisat programının İktisat Vekâletince her bölgenin ihtiyacına göre belirlenmesi ve özellikle öğrencilerinin uygulama ağırlıklı yetişmesinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi Kanun No: 254 Yıl: 1922). 1923 yılından 1938 yılına kadar geçen sürede açılan mekteplerde eğitim gören öğrenci sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3.1: 1923-1938 yılları arasında ziraat mekteplerinden mezun öğrenci sayısı

Yıllar	Öğrenci Sayısı	
	Orta Okullar	Yüksek Okullar
1923 - 1924	2258	171
1925 - 1926	1009	169
1929 - 1930	222	39
1937 - 1938	583	609

Kaynak: Tezel, Yahya Sezai (1994). *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*. İstanbul: Türk Vakfı Yurt Yayınları, 414.

Tabloda da görüldüğü üzere 1928 yılından itibaren mekteplerden mezun öğrenci sayısında bir düşüş görülmektedir. Bunun sebebi 1928 yılında kabul edilip, 1929 yılında uygulanan, daha önce de bahsettiğimiz 1109 numaralı kanunun kabul edilmesidir. Bahsi geçen kanun ile tüm ziraat mektepleri 1 yıl süre ile tatil edilmiş, ardından kapatılarak yerine başka mekteplerin açılması uygun görülmüştür. Bu tarihten itibaren mektep sayısının düşmesi de yine bu azalmaya sebeptir. Özellikle 1928 yılında mekteplerin tatil edilmelerine karar verilmesi, dolayısıyla öğrenci sayılarında görülen düşüşün aksine Ragıp Ziya Mağden⁷ 1928 yılını Türk Ziraatinin Rönesans yılı olarak kabul etmekte herhangi bir hata olmayacağını ifade etmiştir. Onun görüşleri doğrultusunda ancak bu

⁷ Yüksek Ziraat Mühendisi olan Ragıp Ziya Mağden, Halkalı Ziraat Mektebinden mezun olmuş ve aynı zamanda bu mektepte hocalık yapmıştır. Türkiye’de ziraat eğitimi tarihinin yanı sıra ziraatle ilgili çeşitli konularda birçok kitabı bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Mağden, Ragıp Ziya (1959). *Zirai Öğretimde 110 Yıl*” Ankara: Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği Neşriyatı.

tarihten sonra yeni ve radikal tedbirler alma gereği duyulmuştur. Bu tarihe kadar geçen sürede ise II. Meşrutiyet döneminde oluşturulan sistem yeniden canlandırılmıştır. Nitekim Halkalı Ziraat Mektebi ile çeşitli illerde bulunan Amelî Ziraat Mektepleri eğitim ve öğretime 1928 yılına kadar devam etmiştir (Mağden, 1959: 43).

Açılan amelî ziraat mekteplerin yanında Ankara ve Adana'da Ziraat Makinist Mektepleri açılmıştır. Mekteplere, ilkokul mezunu alınmış ve eğitim-öğretim süresi üç yıl olarak belirlenmiştir. Makinist Mektepleri'nde okuyan öğrenciler ortaokul düzeyinde bir tahsil ile mezun olmuşlardır. Bu süre zarfında açılan tüm mekteplerin ömrü çok kısa sürmüş, 1 Temmuz 1928 tarihinde mektepler, ıslah edilmesi gerekçesi ile geçici olarak kapatılmıştır. Mekteplerin öğretmenleri ise ziraat eğitimi almak üzere yurtdışına gönderilmiştir. Kapatılan mekteplerin yerine; 1930 yılında İstanbul, Bursa, İzmir ve Adana'da yeniden orta düzey ziraat mektepleri açılmış, 1949 yılında düzenlenen Ziraat Okulları Kongresi'nde ise bu mekteplere Bölge Ziraat Okulları adı verilmiştir. Yine 1930 yılında Ankara'da bir Yüksek Ziraat Mektebi açılmış ve 1933 yılında mektep Yüksek Ziraat Enstitüsüne dönüştürülmüştür. Cumhuriyet döneminde ziraat alanında açılan mekteplere bir başka örnek ipekböcekçiliği mektepleridir. Antalya, Diyarbakır, Edirne ve Erzincan'da ipekböcekçiliği mektepleri açılmıştır (Mağden, 1959: 43, Anonim, 1938: 281).

3.1.1. Orta Ziraat Mektepleri

Yukarıda bahsedildiği üzere 1922 yılında açılan birçok amelî ziraat mektebi 1927 yılında çıkartılan 1109 sayılı kanun neticesinde kapatılmıştır. 1891 yılında açılan Halkalı Ziraat Mektebi'nin de bu tarihte eğitim hayatına son verilmiştir. Kapatılan amelî ziraat mekteplerinin yerine 1930 yılında Bursa, İzmir, Adana ve İstanbul'da Orta Ziraat Mektepleri açılmıştır. Açılan mektepler diğer amelî ziraat mekteplerinden farklı bir yapıda teşkilatlandırılmıştır. Mekteplere ilkokul mezunu yerine, ortaokul mezunu öğrenciler kabul edilmiş ve lise düzeyinde bir eğitim verilerek öğrenim süresi 3 yıl olarak belirlenmiştir (Hatipoğlu, 1933: 6, Yazıcıoğlu, 1959: 5) Orta Ziraat Mektepleri'nde verilecek olan eğitim hakkında aşağıdaki esaslar uygun görülmüştür (Cumhuriyet, 1932: 2):

- Mekteplere alınacak olan öğrencilerin çiftçi çocuğu olması ve mezun olduktan sonra kendi tarlalarında çalışmaları sağlanmalıdır.
- Mekteplerde eğitim, umumi ve tatbiki olacak ve bulundukları bölgenin zirai ve iktisadi ihtiyaçları karşılanacaktır.

- Mezun öğrenciler, memur olmaktan daha çok ziraat alanındaki bilgilerini öğretmesi ve yayması kabiliyetleri ile yetiştirilmelidir.

10 Haziran 1933 tarihli, 2293 sayılı “Orta Ziraat Mektepleri Muallimleri Kanunu” ile öğretmenlerin görev sürelerine göre maaş miktarları, mesleğe atanabilmek için belirlenen şartları sağlamaları aşağıdaki maddeler ile verilmiştir (TBMM ZC No: 2293 Tarih 10.06.1933).

- Yüksek Ziraat Mektebi mezunlarından, Orta Ziraat Mektebi’nde öğretmenlik yapacak olanların maaş dereceleri ve çalışma süresi aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3.2: Orta ziraat mektebi öğretmenlerinin kıdem müddet ve dereceleri

Derece	Kıdem müddeti (sene)
12, 11, 10, 9, 8, 7, 6	3
5	4
4	25

Kaynak: TBMM. ZC. No. 2293, Tarih: 10.06.1933.

- Ziraat Vekâletine göre, Yüksek Ziraat Enstitüsü’ne eşliği kabul edilen, yabancı ziraat mektep ve enstitülerin herhangi birinden mezun olanlar, öğretmenlik mesleğine atandıklarında maaşları, 11. Dereceden başlayacaktır.
- Yurtdışındaki Ziraat Mektebi ve Enstitüleri’nde mezun olanların mesleğe atanabilmeleri için Ziraat Vekâleti tarafından gerçekleştirilen sınava girmeleri şarttır.
- Orta Ziraat Mektepleri’nde meslek harici dersleri verecek olan öğretmenlerin de maaş dereceleri 1. maddeye tabii tutulmuştur.
- Ziraat Mektebi Müdürlükleri ile Ziraat Teşkilatı’nda çalışanlardan, mekteplere tayinleri uygun görülenler, kanun maddelerinde bahsi geçen eğitim şartlarını yerine getirmeleri ve maaş ücretlerinin, önceki mesleklerinde olduğu gibi verilmesi esas alınmıştır.
- Mektep öğretmenlerinin maaşlarından ayrı olarak mektep müdürüne 60 lira, yardımcısına ise 40 lira aylık ücret verilmesi uygun görülmüştür. Ayrıca ders müfredatı haricinde, uzmanlık alanlarında görev alan öğretmenlere de ayda 40 lira verilecektir.

- Hem mektep öğretmenliği hem de mektebin diğer kademelerinde (Müdür, Müdür Yardımcısı, Şube Müdürü) çalışanlar, başka bir mektepte görev alamazlar.
- Orta Ziraat Mektebi öğretmenlerinin derecelerinde yükselebilmeleri için yalnızca görev süresine değil görevi başarı ile yerine getirmesi de esas alınacaktır.
- Ziraat Mektebi öğretmenlerinden orijinal bir eser yazan veya uzmanlık sahasında yeni usuller meydana getirenlerin kıdemlerinde bir sene yükseltme yapılacaktır. Ancak bu eser veya usulün Yüksek Ziraat Enstitüsü tarafından onaylanması gerekir.
- Yüksek Ziraat Enstitüsü'nden mezun olmayanlar ne ziraat mekteplerinde öğretmenlik ne de müdürlük yapamayacaktır.

Kanunda belirlenen esaslara göre Orta Ziraat Mektebi öğretmenlerinin derece, sayı ve maaşları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3.3: Orta ziraat mektebi öğretmenlerinin derece, sayı ve maaşları

Derece	Meslek Dalı	Sayı	Maaş
4	Öğretmen	1	90
5	"	2	80
6	"	16	70
7	"	16	55
8	"	14	45
10	"	4	35
11	"	2	30
14	Muhasebe Memuru	1	20
17	Ayniyat Memuru	1	14

Kaynak: TBMM. ZC. Kanun No: 2293 Tarih: 10.06.1933.

Orta Ziraat Mektepleri'nde farklı mevkilerde görevlendirilenlerin adet ve maaşları ise şu şekilde belirlenmiştir:

Tablo 3.4: Orta ziraat mektebinde görev alan kişilerin adet ve maaşları

Meslek Dalı	Adet	Maaş
Müdür	5	60
Müdür Yardımcısı	5	40
Şef	20	40
Bahçıvan	5	50
Bağcı	4	60
Ağaç Bahçıvanı	5	60
Çiftçi Başı	4	60
Aşçı	5	50
Demirci	5	50
Marangoz	5	50
Makinist ve Şoför	5	70
Hademe ve diğerleri	75	1765

Kaynak: TBMM. ZC. Sayı: 2293 Tarih: 10.06.1993.

Hazırlanan kanun neticesinde Orta Ziraat Mektepleri'nde görev alacak olan öğretmenlerin eğitim durumları, maaşları ve sayıları ile mektepte çalışacak diğer memurların da sayı ve maaşları belirlenmiştir.

Daha önce kapatılan ziraat mekteplerinin öğretmenleri ve öğrencileri ziraat eğitiminde uzmanlaşmak üzere Avrupa'ya gönderilmişlerdi. 1930 yılına gelindiğinde “Avrupa’da Ziraat Tahsil Eden Gençlerimiz” başlıklı gazete haberinde gönderilen öğrencilerden 9’unun ülkeye dönecekleri ve açılacak olan Adana, Bursa, İstanbul, İzmir Ziraat Mektepleri’nde öğretmen olarak görevlendirilecekleri belirtilmiştir. Açılacak Orta Ziraat Mektepleri’nde ise 1 Kasım 1930 tarihinde eğitime başlanacağı bildirilmiştir (Cumhuriyet, 1930: 2).

3.1.1.1. Bursa Ziraat Mektebi

Türkiye’de açılan ziraat mekteplerinden köklü tarihe sahip olanlardan biri de Bursa Ziraat Mektebi’dir. Mektep, 21 Mart 1891 tarihinde Topal Mehmet Ağa’nın Karamanköy Çiftliği’nde kurulmuştur. Mehmet Ağa’nın devlete olan aşar borcunu ödeyememesinden dolayı arazisi haczedilmiş, araziye satın alan kimse çıkmayınca da burada bir Ziraat Mektebi’nin kurulması kararlaştırılmıştır. Kurulmasında dönemin valisi Celalettin Paşa’nın katkıları büyük olmuştur. Mektebin ilk müdürü Mazhar Bey’dir. II. Abdülhamit bu mektep ile özellikle ilgilenerek her cins damızlık hayvan ve malzemeyi Mudanya üzerinden Bursa’ya göndermiştir. İlk mezunlarını 1894 yılında veren Bursa Hamidiye Ziraat Mektebi’nden mezun olan birçok ilim adamı ve tatbikatçı ziraat eğitimine büyük katkıda bulunmuşlardır. Mektep, Ziraat ve Orman Mektebi olarak kurulmuş, 1901 yılında Ziraat Ameliyat Mektebi adını almıştır (Mağden, 1959: 30, Talay, 1991: 46, Ziraat Mühendisliği, 1991: 7-8).

I. Dünya Savaşı'nda işgaller nedeni ile kapatılan mektep, 1922 yılında yeniden açılmıştır. Savaşın getirdiği olumsuzluklardan dolayı mektep binası ağır hasar görmüş, Cumhuriyet döneminde yeniden inşa edilmiştir. Daha önce bahsettiğimiz gibi 1927 yılında çıkan 1109 sayılı kanun neticesinde kapatılan diğer ziraat mekteplerinin öğrencileri gibi Bursa Ziraat Mektebi'nin öğrencileri de yurtdışına gönderilmiştir. 1928 yılında kapatılan amelî ziraat mekteplerinin yerine 1930 da açılan mekteplerden biri de Bursa Ziraat Mektebi'dir. Bu dönemde Orta Ziraat Mektebi olarak açılan mektebin eğitim ve öğretim sistemi ülkenin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte düzenlenmiştir. Kuruluş yılından itibaren ilkokul mezunlarının alındığı bu mektebe 1930 yılında ortaokul mezunları alınmaya başlamıştır. Öğrenim süresi 3 yıl olarak belirlenen mektepte, yalnızca öğrenci yetiştirmek değil, aynı zamanda öğrenciye bölgenin zirai özelliklerini araştırması için de gerekli bilgilerin verilmesi amaçlanmıştır (Ziraat Mühendisliği, 1991: 7-8).

1930 yılında Bursa Ziraat Mektebi'ne kayıt ve kabul şartları işe şunlardır:

1. Mektebe ortaokul mezunları yapılacak olan imtihan ile alınır. Aday öğrenciler mektebe alınacak öğrenci sayısını doldurduğu takdirde imtihana tabi tutulacaktır.
2. Mektep, yatılı ve parasızdır. 1. Maddeden başka, mektebe girmek isteyen öğrencilerin aşağıdaki şartları sağlıyor olması gerekir:
 - Türk vatandaşı olmak
 - 19 yaşından büyük olmak
 - Ziraat işlerine dayanıklı yapıda olmak
 - Sağlık raporu
 - Aşı kâğıdı ve iyi hal belgesi
3. Özellikle ziraat ile uğraşan çiftçi ve arazi sahibi olduğunu belirtenler öncelikle tercih edilecektir.
4. Kayıt ve kabul zamanı Ekim ayında bitecektir. Aday öğrencilerin ya doğrudan mektebe ya da ziraat müdür ve memurluklarına, mülkiye memurları

vasıtasıyla mektep müdüriyetine üç adet fotoğraf ve diğer tüm evraklar ile başvurmaları gereklidir (Cumhuriyet, 1930: 7).

Mektebin kuruluş amacı ise (Ziraat Mühendisliği, 1991: 9):

- Ülke ekonomisine ziraat üretimi yönünden katkı sağlamak,
- Ziraat alanında çeşitli işletme ve kuruluşlarda çalışabilecek ileri ziraat yöntemlerini yapabilecek yeterlilikte, pratik bilgi ve beceriye sahip ziraat uzmanı yetiştirmek,
- Tüm çiftçi ailelerine ülke ziraatının gelişmesini sağlayacak teknolojik gelişmeleri aktaracak nitelikte kurslar açmak, kırsal kesimin sosyal hayatını ilgilendiren alanda çeşitli deneme, uygulama, araştırma ve yayım çalışmaları yaparak sonuçları değerlendirmek olarak belirlenmiştir (Ziraat Mühendisliği, 1991: 9).

Mektepte, ziraat işlerinde çalışma ve araştırma imkânlarının sağlanması için laboratuvar, ahır, ağıl, arıhane, kümes, bağ, fidanlık ve bahçe gibi tesisler oluşturulmuştur. 32 dönümlük bağ, 18 dönümlük elma bahçesi, 2 dönümlük şeftali bahçesi, 40 dönümlük sebzelik ve 50 dönümlük çeşitli ağaç fidanlığı tesis edilmiştir. 2000 dönümlük arazide ise tarla ziraatı yapılmıştır. Tarla sahasında hem çeşitli sürüm ve ekim şekilleri hem de çeşitli ziraat alet ve makineleri denenmiştir. Tarla ziraatı ve diğer şubelerde elde edilen ürünleri en iyi şekilde işleyebilecek tesisler kurulmuştur. Ayrıca, bölgede özellik taşıyan elma ve şeftali için mektep bahçelerinde araştırmalar yapılmıştır. Mektepte, bölgenin aşılı köklü bağ çubuğu ihtiyacını karşılayacak asma fidanlığı ve bütün üzüm çeşitlerinin bulunduğu bir bağ oluşturulmuştur (Ziraat Mühendisliği 1991: 8). Mektep öğrencileri bu dönemde çeşitli vilayetleri gezerek, örnek çiftliklerde ziraat işlerine dair bilgi toplamışlardır. Bu gezilere bir örnek olarak öğrencilerin Edirne Alpullu'ya gitmeleri verilebilir. Alpullu'ya giden 3 öğretmen ve 22 öğrenci, orada bulunan Numune Fidanlığı, Eğitimciler Kursu ve Ziraat Çiftliği'ni gezerek incelemeler yapmışlardır. Ayrıca Alpullu Şeker Fabrikası, Sarımsaklı Çiftliği, Lüleburgaz'da bulunan Devlet Çiftliği, Tekirdağ'daki bağlar, fidanlıklar, şarap fabrikaları ve bunlara benzer kurumlar da incelemelerde bulundukları yerler arasındadır (Cumhuriyet, 1938: 5).

Bursa Ziraat Mektebi, Tarla Ziraati Şubesi, Bağ-Bahçe Şubesi, Hayvancılık Şubesi ve Ziraat Sanatları Şubesi olmak üzere 4 bölümden oluşmuştur. Bahsedilen

şubelerden Tarla Ziraati bölümünde, buğday, arpa, yulaf, mısır, yonca ve hayvan pancarı üretimi yapılmıştır. Bağ-Bahçe bölümünde, meyvecilik, sebzecilik, bağcılık ve sera çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Hayvancılık bölümünde, bölge çiftçisinin küçük ve büyükbaş hayvanlardan damızlık ihtiyacı karşılanmıştır. Ziraat Sanatları bölümünde ise yetiştirilen ürünlerden konserve, şarap, yoğurt, peynir, tereyağı gibi ürünlerin bilimsel yöntemler ile yapılması öğretilmiştir. Öğrenciler bu derslerin dışında günlük ücret karşılığında da çalışmışlardır. 1934 yılında mektebin müdürlüğünü Fehmi Bey yapmıştır. Yine aynı yıl mektebin öğrenci sayısı 46'dır. (Çevik, 2010: 32-34, Koca, 2010: 24).

1949 yılında düzenlenen Ziraat Okulları Kongresi'nde tüm Orta Ziraat Mektepleri gibi Bursa Ziraat Mektebi'nin de adı Bölge Ziraat Okulu olarak değiştirilmiştir. Mektep, 1967 yılında Ziraat Meslek Okulu olarak eğitim hayatına devam etmiş, 1980 yılından sonra eğitim süresi 4 yıla çıkartılarak Ziraat Meslek Lisesi haline getirilmiştir (Mağden, 1959: 43, Ziraat Mühendisliği, 1991: 8).

3.1.1.2. Adana Ziraat Mektebi

Adana Ziraat Mektebi, 1907 yılında II. Abdülhamit döneminde kurulmuştur. 1911 yılında mektebin adı Amelî Ziraat Mektebi olarak değiştirilmiştir. I. Dünya Savaşı nedeni ile diğer mektepler gibi Adana Ziraat Mektebi'nin de eğitimine ara verilmiştir. Mektep, 1922 yılında tekrar açılmış, ancak bu süre uzun sürmeyerek geçici olarak tatil edilmiştir. 1928 yılında ise tamamen kapatılmış, 1930 yılında Orta Ziraat Mektebi olarak yeniden açılmıştır. Daha önce ilkokul mezunlarının eğitim aldığı mektep, 1930 yılından sonra ortaokul mezunlarını kabul ederek lise düzeyinde teşkilatlandırılmıştır. 1930-1970 yılları arasında Seyhan Ziraat Mektebi olarak kullanılan mektep, 1970 yılından sonra Çukurova Üniversitesi'ne ev sahipliği yapmıştır⁸.

1930 yılında Adana Ziraat Mektebi Müdürlüğü mektebe kayıt ve kabul şartlarını aşağıdaki maddeler olarak belirlemiştir:

1. Mektebe ortaokul mezunları yapılacak olan imtihan ile alınır. Aday öğrenciler mektebe alınacak öğrenci sayısını doldurduğu takdirde imtihana tabi tutulacaktır.
2. Mektep, yatılı ve parasızdır. 1. Maddeden başka, mektebe girmek isteyen öğrencilerin aşağıdaki şartları sağlıyor olması gerekir:

⁸<https://egitim.tarimorman.gov.tr/adana/Menus/45/About-The-Institution> Erişim tarihi: 16.09.2019

- Türk vatandaşı olmak
- 19 yaşından büyük olmak
- Ziraat işlerine dayanıklı yapıda olmak
- Sağlık raporu
- Aşı kâğıdı ve iyi hal belgesi

3. Özellikle ziraat ile uğraşan çiftçi ve arazi sahibi olduğunu belirtenler öncelikle tercih edilecektir.

4. Kayıt ve kabul zamanı Ekim ayında bitecektir. Aday öğrencilerin ya doğrudan mektebe ya da ziraat müdür ve memurluklarına, mülkiye memurları vasıtasıyla mektep müdüriyetine üç adet fotoğraf ve diğer tüm evraklar ile başvurmaları gereklidir (Cumhuriyet, 1930: 5).

Adana Ziraat Mektebi'nde teorik derslerin yanında uygulamalı dersler de verilmiştir. Diğer illerde açılan ziraat mektepleri gibi burada da bölgenin ihtiyaçlarına uygun ürünlerin yetiştirilmesi bilimsel yöntemler ile gösterilmiş ve incelenmiştir. Mektebin fidanlığında, mektep yollarına ve ormanlarına 2500 ağaç dikilmiştir (Cumhuriyet 1931: 5).1980 yılından sonra Tarımsal Mekanizasyon ve Eğitim Merkezi olarak kullanılan mektep, 2012 yılı itibarı ile de Zirai Üretim İşletmesi Tarımsal Yayım ve Hizmetçi Eğitim Merkezi Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır⁹.

3.1.1.3. İzmir Ziraat Mektebi

İzmir Mıntıka Ziraat Mektebi, 1922 yılında Bornova'da bulunan 420 dönümlük bir arazinin tahsis edilmesi ile açılmıştır. Mektebin ilk müdürü Abidin Bey'dir. Bu dönemde mektebin bölümleri; Bahçıvanlık, Sanayi-i Ziraiye, Ziraat ve Alat-ı Ziraiye, Nevasi, Hayvanat-ı Ziraiye ve Nebatat, Kimya ve Fizik, Riyaziyat, İktisad ve Muhasebe-i Ziraiye ve Lisan'dır. Dersler, her öğretmenin kendi uzmanlık alanlarında verilmiştir. Mektepte öncelikle teorik dersler verilmiş, ardından uygulama sahasında öğrenilen bilgiler hayata geçirilmiştir. Mektebin kadrosunda, 1 müdür, 1 müdür muavini, 8 öğretmen, 1 muhasebe memuru yer almış ve öğretmenlere yardım etmek amacıyla da 5 yardımcı görev almıştır. Öğrenciler, gruplara ayrılarak günde üç saat

⁹<https://egitim.tarimorman.gov.tr/adana/Menus/45/About-The-Institution> Erişim Tarihi: 16.09.2019

çalışmışlar ve elden edilen üretim gelirlerinden mektep hocaları sorumlu tutulmuşlardır. Ayrıca öğrencilerin daha iyi yetişebilmeleri için mektepte tatbikat seyahatleri düzenlenmiştir (Tutsak, 2002: 338, Karatosun: 2017: 27).

1924-1925 yıllarında mezun olan öğrencilerden 26'sı memur olarak görev yapmış, bir kısmı da kendi arazilerin de veya kiraladıkları arazi ve bahçelerde çalışmışlardır. 1926 yılında Mustafa Kemal Atatürk, İzmir Ziraat Mektebi'ni ziraat etmiş ve bu ziyaretin anısına mektep bahçesine İzmir'deki ilk Atatürk anıtı olan Atatürk büstü yapılmış ve törenle açılmıştır (Tutsak 2002: 340, Serçe ve diğerleri 2004: 268).

1928 yılında diğer ziraat mektepleri gibi İzmir Ziraat Mektebi de kapatılmıştır. Bu tarihten itibaren mektep çiftlik olarak kullanılmıştır. Öğretmenlerin çoğu da ziraat eğitimi almak üzere yurtdışına gönderilmişlerdir. 1930 yılında ise ortaokul mezunlarının kabul edildiği Orta Ziraat Mektebi adı ile yeniden açılmıştır. 1931 yılında mektebe kabul edilecek öğrencilerin sağlaması gereken şartlar ise şu şekilde belirlenmiştir (Cumhuriyet 1931: 7):

1. Mektebe ortaokul mezunları yapılacak olan imtihan ile alınır. Aday öğrenciler mektebe alınacak öğrenci sayısını doldurduğu takdirde imtihana tabi tutulacaktır.
2. Mektep, yatılı ve parasızdır. 1. Maddeden başka, mektebe girmek isteyen öğrencilerin aşağıdaki şartları sağlıyor olması gerekir:
 - Türk vatandaşı olmak, 19 yaşından büyük olmak, ziraat işlerine dayanıklı yapıda olmak, sağlık raporu ve aşı kâğıdı belgelerini bulundurmak.
3. Özellikle ziraat ile uğraşan çiftçi ve arazi sahibi olduğunu belirtenler öncelikle tercih edilecektir.
4. Kayıt ve kabul zamanı Ekim ayında bitecektir. Aday öğrencilerin ya doğrudan mektebe ya da ziraat müdür ve memurluklarına, mülkiye memurları vasıtasıyla mektep müdüriyetine üç adet fotoğraf ve diğer tüm evraklar ile başvurmaları gereklidir.

İzmir Ziraat Mektebi'nde, 1930 ve 1931 yıllarında yeterli bina ve derslik mevcut olmadığı için zor koşullarda eğitim verilmiştir. Bunun için de 1930 yılı 1035 sayılı kanun neticesinde inşa edilecek yeni bina için gerekli hazırlıkların başlanmasına karar verilmiştir (BOA:1930 K.16 G.81 S.19). Mektebin inşası 1932 yılında tamamlanmış ve

yeni bir binaya taşınmıştır (Serçe v.d 2004: 267). Bu dönemde öğretim kadrosunda 1 müdür, 1 müdür yardımcısı, 20 öğretmen ve stajyer, 1 muhasebeci ve sabit sermaye muhasebecisi, 1 ayniyat müdürü, 1 ambar memuru ve 1 kâtip memuru görev yapmıştır. Yine mektebin önceki eğitim ve öğretim yıllarında olduğu gibi eşit zamanlı olarak teorik dersler ile uygulamalı dersler yer almıştır. Mektebin uygulama sahasında; Bahçe Kültürü, Ziraat Sanatları, İşletmecilik, Tarla Ziraatı ve Ziraat Aletleri, Zooteknik ve Küçük Evcil Hayvanlar şubeleri yer almıştır. Tarla Ziraatı, Zooteknik ve Küçük Evcil Hayvanlar şubeleri okul bütçesi ile idare edilirken diğerleri sabit sermaye tarafından karşılanmıştır. Teorik derslerin verildiği şubeler ise; Botanik, Jeoloji, Fizik, Kimya, Matematik, Geometri, Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Haşerat ve Mücadele, Sağlık Bilgisi ve Beden Terbiyesi'dir (Tutsak 2002: 341). 1938 yılına kadar İzmir Ziraat Mektebi'nden toplam 265 kişi mezun olmuştur. Mektebin ekonomik kalkınmadaki rolünün büyüklüğü anlaşıncı, 1938 yılından itibaren mektebe kabul edilen öğrenci sayısının artırılmasına karar verilmiştir. Bu nedenle de 600 dönümlük arazi daha satın alınarak, mektebin uygulama bahçe alanları genişletilmiştir. 1933-1938 yılları arasında 70.000 meyve fidanı ve 100.000'den fazla ağaç fidanı yetiştirilerek, köylere dağıtılmıştır (Serçe v.d 2004: 267). Ayrıca mektep, meyve ve sebze yetiştirmek konularında diğer mektep ve kurumlardan çok daha iyi bir duruma sahip olmuştur (Cumhuriyet 1931: 5).

Ziraatın önemli bölümünü oluşturan bağcılık mahsulü üzümün, ihracat kapısı İzmir'dir. Dünya üzüm piyasasında İzmir üzümlerinin yerini ve kalitesini arttırmak amacı ile 1931 yılında Bornova Ziraat Mektebi'nde "Garbi Anadolu Bağcılık Enstitüsü" açılmıştır. Yine İzmir'in önemli bir geçim kaynağını oluşturan zeytinciliğin daha verimli hale getirilmesi için 1937 yılında Zeytincilik İstasyonu kurulmuştur (Tutsak 2002: 341).

Maarif Vekâleti, 1939 yılında İzmir Ziraat Mektebi'ni büyük bir uygulama istasyonu haline getirerek, İzmir Bağcılık İstasyonu, Ziraatla Mücadele ve Zeytincilik İstasyonları, Zeytincilik Uzmanlığı istasyonlarını tek bir istasyonda birleştirme kararı almıştır. Daha sonraki yıllarda ise mektep, İzmir Bölge Tarım Okulu adını almıştır (Tutsak 2002: 342).

3.1.1.4. İstanbul Ziraat Mektebi

1930 yılında açılan mektep ilk olarak Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlisi adı ile eğitim vermiştir. Bu yüzden Halkalı Ziraat Mektebi'nin tarihinden kısaca bahsetmek gerekir. Öncelikle mektebin açılma fikri 1878-1879 yıllarında Ahmet Cevdet Paşa'nın Ticaret

ve Ziraat Nazırlığı yaptığı dönemde gündeme gelmiştir. Mektebin açılmasına ise Fransa’da ziraat alanında eğitim görmüş olan Amasyan Efendi öncülük etmiştir. Ancak bu dönemde mektebin açılması gerçekleşmemiş, daha sonra Suphi Paşa’nın nazırlığı döneminde İstanbul Halkalı’da bir arazinin satın alınması ile mümkün olmuştur. 1891 yılında mektebin inşa faaliyetleri tamamlanmıştır (Kadioğlu 2002: 100-101).

Ziraat ve Baytar Mektebi olarak açılan Halkalı Ziraat Mektebi öğrencileri sonraki yıllarda İstanbul’a nakledilmişlerdir. Böylece mektep, bütün yapı ve tesisleri ile yalnızca ziraat alanında ders veren bir kurum haline gelmiştir. Mektebin ilk müdürü baytar Mehmet Ali Bey’dir. 1922 yılında mektep müdürlüğü, rektörlük unvanını almış ve ilk rektörler Ali Rıza Bey (Erten) ve Muhlis Bey (Erkmen) olmuştur (Mağden 1959: 25-26). Mektep, lise mezunlarının kabul edildiği, 4 yıllık bir yüksek ziraat mektebi olarak teşkilatlandırılmıştır. 1914 yılına kadar her yıl yaklaşık 20-30 kişi mektepten mezun olmuştur. Mektepte ziraat alanındaki bilimsel usullerin her birine dair teorik ve uygulamalı dersler verilmiştir. I. Dünya Savaşı döneminde savaşın getirdiği olumsuz koşullar sebebi ile mektebin eğitim faaliyetleri durmuştur. Kısa bir süre sonra tekrar açılmış ve bu dönemde ziraat aletlerinin kullanımının yaygınlaşması için mektep bünyesinde Çiftlik Makinist Şubesi açılmıştır. Mondros Mütarekesi esnasında bir kez daha eğitimine ara verilen mektep, Cumhuriyet döneminde tekrar açılmıştır (Kadioğlu 2002: 101-102).

Halkalı Ziraat Mektebi, 1109 sayılı kanun neticesinde 1928 yılında kapatılmıştır. İstanbul’da kapatılan bu mektep, 1930 yılında Orta Ziraat Mektebi adı ile yeniden açılmıştır. Mektebin eğitim süresi 3 yıl olarak belirlenmiş ve ortaokul mezunlarının kabul edildiği bir sistem ile yeniden teşkilatlandırılmıştır (Soydan 2011: 235).

1980-1981 yıllarında okulun eğitim süresi 4 yıla çıkartılmıştır. 2001-2002 öğrenim yılından itibaren peyzaj ağırlıklı olarak eğitim verilmesi uygun bulunan okul, Zirai Üretim İşletmesi ve Peyzaj Meslek Lisesi adını almıştır. 2005 yılında ise kapatılmış ve yerine Halkalı Zirai Üretim İşletmesi Tarımsal Yayım ve Hizmet İçi Eğitim Merkezi Müdürlüğü kurulmuştur (Soydan 2011: 235).

3.1.2. Ziraat Makinist Mektepleri

Ziraat Makinist Mektepleri, Ziraat Mekteplerine bağlı olarak, genellikle iki yıllık eğitim veren şubeler olarak açılmışlardır. Yalnızca İstanbul (Halkalı), Ankara ve Adana illerindeki mekteplerde eğitim veren Makinist Şubelerinde ziraat aletlerinin yapımı ve kullanımı hakkında çeşitli dersler verilmiştir. İlk olarak 1915 yılında Halkalı Ziraat

Mektebi'ne bağılı olarak bir Çiftlik Makinist Mektebi açılmıştır. Mektebin eğitimine 1916 yılında başlanmış ve bu dönemde eğitim süresi üç yıl olarak belirlenmiştir. 1919 yılında ilk mezunlarını veren Makinist Şubesi, daha sonra kapatılmıştır. Şubenin açılma amacı çiftliklere ziraat makinisti yetiştirmektir. Şubeye 12-19 yaş arasında ilk mektep mezunu öğrenciler sınavla alınmıştır. Makinist Şubesinde eğitim parasız ve yatılı olarak düzenlenmiştir. Ziraat Mekteplerinde öğrencilere uygulanan esaslar Makinist Şubelerinde de aynı şekilde uygulanmış, öğrenciler yılda iki defa sözlü ve yazılı sınava tabii tutularak başarılı olanlarına diploma verilmiştir (Soydan 2011: 231).

Adana Ziraat Mektebi'nin açıldığı dönem bu mektebe bağılı, yine bir Makinist Şubesi tesis edilmiştir. Adana Ziraat Mektebi diğer tüm ziraat mektepleri ile birlikte 1927 yılında 1109 sayılı kanun neticesinde kapatılmış, ancak Ziraat Makinist Şubesi bu dönemde de eğitim hayatına devam etmiştir. Adana Ziraat Makinist Mektebi'nin bu dönemde müdürü ziraat uzmanı olan Feyyaz Bey'dir. Mektep, iki sınıftan oluşmuştur. Dersler, diğer ziraat mekteplerindeki gibi teorik ve uygulamalı olarak verilmiştir. Öğrenciler öğleye kadar teorik dersler ile meşgul olurken, öğleden sonra atölye kısmında uygulamalı tatbikatlar yapmışlardır. Öğrenci sayısı 1928 yılında ondur ve bu dönem dokuz öğrenciye mezuniyet belgesi verilmiştir. 1926 yılında Ziraat Mektebinden 22, Makinist Şubesinden 32 öğrenci mezun olurken, 1927 yılında Ziraat Mektebinden 19, Makinist Şubesinden ise 9 öğrenci mezun olmuştur (Türksözü 1928: 2).

3.1.3. Çiftlik ve Amele Mektepleri

Eğitim süreleri iki veya üç yıl olarak belirlenen Çiftlik Mektepleri'ne 15-18 yaş arası öğrenciler kabul edilmiştir. 1931 Tedrisatı Ziraiye Nizamnamesinde Çiftlik Mektepleri'nin uygulamalı biçimde ziraatı bilimsel usuller ile öğreten ve kendi tarlasını idare eden çiftçi, yancı, subaşı yetiştirmek amacıyla açılan mektepler olduğu belirtilmiştir. Çiftlik Mektepleri'nden mezun olan öğrencilere 1500 kuruş ödenek verilmiştir. Mekteplerin eğitim modeli genellikle Kastamonu'da açılan Çiftlik Mektebi örnek alınarak düzenlenmiştir. Ancak Kastamonu'da bulunan Çiftlik Mektebi kısa bir süre sonra Ziraat Ameliyat Mektebi'ne dönüştürülmüştür. Diğer Çiftlik Mekteplerinin de eğitim hayatları çok uzun sürmemiş ve kapatılmışlardır (I. Ziraat Kongresi 1931 İhtisas Raporları 1931: 2142).

1931 Tedrisatı Ziraiye Nizamnamesinin 2. Maddesi ile de Amele Mektepleri'nin açılma amaçları belirlenmiştir. Buna göre, Amele Mekteplerinin dersleri uygulamalı ziraat esas alınarak düzenlenmiştir. Ziraat aletlerinin kullanımı, ihtiyacı, ürünlerde meydana gelen çeşitli hastalıklar ve bu hastalıkların tedavi yöntemleri Amele

Mektepleri'nin açılma amaçlarını oluşturmuştur. Bu mekteplerde bahsedilen hususlar öğretilerek çiftlik amele başı yetiştirilmiş olacaktı. Eğitim süreleri iki yıl olarak belirlenmiştir. Kabul şartları arasında 30 yaşı aşmamak yeterli olarak görülmüştür. Eğitim ve öğretim müfredatında teorik derslere yer verilmemiş, tüm dersler uygulamalı olarak düzenlenmiştir. Amele Mektepleri'nin ömrü de Çiftlik Mektepleri gibi çok kısa süreli olmuş, bir sonuç alınamadan kapatılmışlardır (I. Ziraat Kongresi 1931 İhtisas Raporları 1931: 2143).

3.1.4. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü

Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü 30 Ekim 1933 tarihinde açılmıştır. Enstitü'nün temelleri 1927 yılında çıkartılan 1109 sayılı “*Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Âli Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının Islahına Ait Kanun*” ile atılmıştır. 1928 yılında aynı kanun ile mevcut tüm ziraat mektepleri kapatılmıştır. Kapatılan mekteplerden olan Halkalı Ziraat Mektebi'nin öğrencileri de İstanbul Yüksek Orman Mektebi'ne nakledilmiştir. Halkalı Ziraat Mektebi kapatıldıktan sonra, Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün öncüsü olarak 1930 yılında, Keçiören yolu üzerindeki eski Ziraat Mektebi binasında Ziraat Vekâletine bağlı olarak, Ankara Yüksek Ziraat Mektebi açılmıştır (Akman, 1978: 15-16, Çiftçi 2008: 2).Yüksek Ziraat Mektebi'nin öğrencileri 1933 yılında açılan Yüksek Ziraat Enstitüsü Ziraat Fakültesi'nin ilk öğrencileri olmuşlardır (Akman 1990: 6).2 Temmuz 1933 tarihli gazete haberinde Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne kayıt ve kabul şartları ise şu şekilde belirlenmiştir (Cumhuriyet 1933: 8):

1933 ders yılında Ankara Y.Z.E. Ziraat ve Ziraat Sanatları Fakültesine 5 kadın ve 45 erkek olmak üzere 50, Baytar Fakültesine 50, Yüksek Orman Mektebi'ne 30 öğrenci alınacaktır. Kurum yatılı ve ücretsizdir. Kabul şartları şunlardır:

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak.
2. Lise mezunu olmak.
3. 17 yaşından küçük olmamak.
4. Enstitü mesleklerinin gerektirdiği bedeni kabiliyete sahip olmak, bir hastalığı bulunmamak ve sağlık raporu bulundurmak.
5. Eğitim yatılı ve ücretsiz olduğundan staj veya öğrenimini yarıda bırakanlar, hükümet tarafından kendilerine yapılan masrafı geri ödeyeceklerdir.

6. Temiz hal kâğıdı ve 4 adet vesikalık bulundurmak.
7. Adayların sayısı belirlenen kontenjanı doldurduğu takdirde, öncelikle mezuniyet notları ardından başvuru tarihleri esas alınacaktır.
8. Ziraat Fakültesi'ne girecek olanlar öncelikle 1 yıl Gazi Orman Çiftliği'nde öğrenci olarak staja tabi tutulacaklardır. Öğrenci staj yaptığı sürede kendisine 40 lira ücret verilecektir.

Yukarıda bahsedilen kayıt ve kabul şartlarının 8. Maddesi, 1930 yılında açılan Ankara Yüksek Ziraat Mektebi'ne alınacak öğrenciler için de geçerli olmuştur. 1930 yılı 1695 sayılı “*Yüksek Ziraat Mektebi Talebesinin Çiftliklerde Staj Yapmaları Hakkında Kanun*” ile mektebe alınacak öğrencilerin bir yıllık süre ve 50 lirayı aşmayacak bir ücret ile çiftliklerde staj yapmaları kararlaştırılmıştır (TBMM ZC Sayı: 1695 Tarih: 1930). Böylece yüksek öğretim seviyesinde eğitim görecektik öğrencilerin çiftliklerde staj yapmaları ile kendi alanlarındaki faaliyetlere hâkim olmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

1927 yılında dönemin Ziraat Vekili Mehmet Sabri Bey'in (Toprak) öncülüğünde, Türkiye'deki ziraat eğitimini incelemek ve araştırma yapmak üzere Prof. Dr. Oldenburg ülkeye davet edilmiştir. Oldenburg, daha önce bahsedildiği üzere yaptığı inceleme ve çalışmalar neticesinde bir rapor hazırlayarak vekâlete sunmuştur. Dönemin ekonomik sıkıntılarına rağmen Türkiye'de ziraat eğitiminin yeniden yapılanması amacıyla 1109 sayılı kanun neticesinde Ziraat Vekâletine 1.500.000 lira ödenek ayrılmıştır. Prof. Oldenburg Heyeti Raporu ile Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü binalarının inşasına bu ödeneğin temini ile başlanmıştır (BCA: Gömlek No: 185 Kutu No: 275 Sıra No: 6. 30. 09. 1928, TBMM ZC Sayı: 1109 Tarih 1928). İnşa edilecek olan binaların projesi Prof. Ernst Arnold Egli'ye devredilmiştir. 1932 yılında ise Leipzig Üniversitesi profesörlerinden olan Friedrich Falke, Türkiye'ye davet edilmiş ve esaslarını onun hazırladığı kanuna göre Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü dört fakülte halinde kurulmuştur (Birand, 1960: 20).

10 Haziran 1933 tarihinde kabul edilen 2291 sayılı “*Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunu*” ile açılan enstitünün kuruluş esasları belirlenmiştir. Enstitünün yönetimi bu kanun ile Ziraat Vekâletine verilmiştir. Yüksek Ziraat Enstitüsü, Tabii İlimler, Ziraat, Baytar ve Ziraat Sanatları ile dört fakülte olarak eğitim-öğretim hayatına başlamıştır. İdare alanları, Rektör, Divan, Tedris Heyeti, Enstitü Büyük Meclisi ve Fakülte Meclisi'nden oluşmaktadır. Rektörün seçilmesi, seçim süreleri ve seçimde söz

sahibi merciiler yine bahsedilen kanunla belirlenmiştir. Ayrıca, ilim dalları ve enstitü memurlarının maaş derece ve ücretleri kanunda belirlenen maddeler arasında yer almaktadır. (TBMM ZC Kanun No: 2291 Tarih: 10.06.1933) Dört fakülte olarak açılan Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne 2524 sayılı kanunla birlikte Orman Fakültesi de eklenmiş, böylece fakülte sayısı 5'e ulaşmıştır. Enstitü'nün gayeleri ise şu şekilde belirlenmiştir (Mağden 1959: 58):

- Ziraat, Veteriner ve Ormancılık alanlarının muhtaç olduğu ilim, ihtisas ve idare adamlarını yetiştirmek.
- Bu mesleklerle ait özel bilim kolları yaratmak.
- Araştırma yapmak.

Bir bayram havasında kutlanan Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün açılış davetiyesinde enstitünün çalışmaları, gayesi ve sahip olduğu önem şu şekilde açıklanmıştır (Çiftçi 2008: 1):

“- Ankara’da Yüksek Ziraat Enstitüsü, teşkilat, program, idare, bina, okutma ve araştırma, alet ve vasıtalar itibariyle ilmin son icap ve telakkilerine göre kurulmuştur.

- Enstitü, Cumhuriyetin büyük eserlerinden biridir. Yalnız memlekette değil, ilim âlemine de kıymetli bir hediyedir.*
- Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, yalnız mektep değil, aynı zamanda ilmi araştırmalar yeridir. Burada memleket ziraatı kurulacak ve öğretilcektir.*
- Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün bütün fakültelerinin her şubesi başında tanınmış profesörler ve bunların yanında kıymetli gençlerimiz çalışmaktadır.*
- Enstitünün talebeleri bu çalışma yılında toplam 330 öğrencidir. Az zamanda bu sayı bine ulaşacaktır.*
- Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, kendisini kuran cumhuriyetimizi ve bunu yaratanı candan ve gerçekten takdis eder”.*

Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün açılışı, 30 Ekim günü saat 16.00'da rektörlük binası önünde, başta dönemin Ziraat Vekili Muhlis Bey (Erkmen) olmak üzere, vekâlet mensupları, diğer vekâletlerin temsilcileri, yüksek ordu erkânı, Alman

Prof. Dr. Friedrich Falke ile enstitü profesörleri ve öğrencilerin bulunması ile açılmıştır. Enstitü'nün açılışı, dönemin Başbakanı İsmet Paşa (İnönü) tarafından şu sözler ile gerçekleştirmiştir (Peker 2003: 3):

“Türkiye Cumhuriyeti bu enstitüyü vücuda getirmek için senelerden beri emek sarfetti. Bu enstitüyü, fakülteleri ile birlikte memlekete ziraatta ve baytarlıkta yüksek mühendisler yetiştirecek bir üniversite olarak tanıyoruz. Bu enstitü, memleketi hem baytari sahada hem de ziraat sahasında tetkik ve ıslah edecek tam manasıyla bir enstitü mecmuasıdır. Enstitüyü hükümetin aynı zamanda daima emniyetle istişare edeceği büyük bir ziraat erkânıharbiyesi olarak tanıyoruz. Bütün ümit, bu enstitüde çalışacak ve yetiyecek öğrencilerin iyi öğrenmek ve memlekete hizmet etmek için sarsılmaz bir aşkla dolu olmalarındadır. Bu beklediğimiz bir ümit, bir temenni değil kendilerinin burada tahsil ederken yapmağa mecbur oldukları bir vazifedir. Bu vazifeyi hayata geçirmek, onlar için ne kadar büyük bir zevk olacaksa, bu vazifenin yapıldığını görmek de memleket için o kadar büyük bir teminat olacaktır. Burada yetiyeceklerin bundan beş on sene sonra memleketin geleceği üzerinde fikirleriyle, bilgileriyle müessir olacak büyük uzmanlar olduklarını görmek, bütün çekilen emeklerin, zahmetlerin karşılığı olacaktır...”

1933 tarihli 2291 sayılı “Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunu” batılı anlamda bir kurumun doğmasını sağlamıştır. Türkiye’de üniversite anlayışı bir eğitim kurumu olmaktan çıkarak, araştırma ve inceleme merkezi haline gelmiştir. Bu merkezin öncülüğünü üstlenen Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü’nün açılması ile de bilimsel araştırma ve yayın alanlarında yeni bir dönem başlamıştır. Enstitü’nün fakültelerinde sınavlar, ilk imtihan ve mesleki imtihan olmak üzere iki kısımda yapılmıştır. Ziraat Fakültesi mezunlarına “Agronom”¹⁰, Veteriner Fakültesi Mezunlarına (Baytar) “Veteriner”, Orman Fakültesi mezunlarına ise “Orman Mühendisi” unvanları verilmiştir. 1933-1934 eğitim-öğretim yılında, Yüksek Ziraat Enstitüsü’nde 4 fakülte olan Tabii İlimler, Ziraat, Veteriner ve Ziraat Sanatları, 1934-1935 eğitim-öğretim yılında enstitüde, Tabii İlimler, Ziraat, Veteriner, Ziraat Sanatları ve Ziraat Teknik ve Orman olmak üzere 5 fakülte yer almıştır. Her iki eğitim ve öğretim yılında, Yüksek Ziraat Enstitüsü’nün tüm fakültelerindeki toplam enstitü sayısı 24’e ulaşmıştır. 1935-1938 eğitim-öğretim yılında enstitüde 5 fakülte olan Tabii İlimler, Ziraat, Veteriner, Ziraat Sanatları ve Tekniği ve Orman Fakültesi yer almıştır. Bu dönemde ise toplam

¹⁰ Agronom, toprak ürünlerinin verim ve kalitesini yükseltmek için deneme ve araştırmalar yaparak, yeni metotlar geliştiren kişilere verilen isimdir. Bilimsel tarım uzmanı ve tarım bilimci olarak da bilinmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://tr.wiktionary.org/wiki/agronom> Erişim Tarihi: 16.01.2020

enstitü sayısı 23'tür. (Çiftçi 2008: 4-5). Bahsedilen dönemde fakültelere bağlı enstitüleri gösteren tablo aşağıdadır (Çiftçi 2008: 192):

Tablo 3.5: Yüksek ziraat enstitüsü 1933-1934 eğitim-öğretim yılında mevcut fakülte ve enstitüler

Fakülte	Enstitü
Tabii İlimler	1. Fizik Enstitüsü
	2. Kimya Enstitüsü
	3. Arziyat ve Medeniyet Enstitüsü
	4. Nebatat Enstitüsü
	5. Hayvanat Enstitüsü
Ziraat	1. İktisadiyat Enstitüsü
	2. Nebatat Yetiştirme ve Nebatat Islahı Enstitüsü
	3. Bahçıvanlık, Meyvecilik ve Bağcılık Enstitüsü
	4. Zootečni Enstitüsü
	5. Zirai Kimya Enstitüsü
	6. Suculuk Enstitüsü
	7. Ormancılık Enstitüsü
Veteriner	1. Veteriner Enstitüsü
	2. Patoloji Enstitüsü
	3. Parazitoloji Enstitüsü
	4. Hıfzıssıhha – Bakteriyoloji ve Menşei Hayvani Gıdalar Enstitüsü
	5. Dâhili Hastalıklar Kliniği
	6. Cerrahi Kliniği
Zirai Sanatlar ve Zirai Teknik	1. Zirai Sanatlar Enstitüsü
	2. Ziraat Makineleri Enstitüsü
	3. Köylü El İşleri Enstitüsü

Kaynak: Çiftçi, Cemalettin Yaşar (2008). *Kuruluşunun 75. Yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933-1948)*. Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, 192-193.

Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne 1934-1935 eğitim-öğretim yılında Orman Fakültesi'nin eklenmesi ile fakülte sayısı 5'e çıkmıştır. 1935-1936 eğitim-öğretim yılında ise Ziraat Sanatları ve Tekniği Fakültesi'ne İhtimar Sanatları Enstitüsü eklenmiş ve bu enstitünün bünyesinde Şarapçılık Bölümü açılmıştır. 1936-1937 eğitim-öğretim yılında Orman Fakültesi'nde Orman Yetiştirme ve Bakma, Orman Amenajmanı ve Orman Siyaseti, Orman Hâsılat Bilgisi ve İşletme İktisadı, Orman Entomolojisi ve Orman Muhafazası enstitüleri açılmıştır (Çiftçi 2008: 193-196). Enstitüsü'nün dersleri ziraat alanında mevcut sorunlara çözüm arayacak niteliğe sahip bir içerik ile düzenlenmiştir. Bu şekilde gerçekleştirilen eğitimin sonucunda 1934-1947 yılları arasında, Ziraat Fakültesi'nden 709, Veteriner Fakültesi'nden 706 ve Orman Fakültesi'nden 528 olmak üzere toplam 1943 öğrenci mezun olmuştur (Aşkın 2017: 107).

Prof. Dr. Friedrich Falke başta olmak üzere, Alman bilim adamları, Yüksek Ziraat Enstitüsü'nü Almanya'daki enstitülere benzer şekilde kurmak için büyük çaba

göstermişlerdir. Alman eğitim sistemine göre, akademik alanda gelişmenin ilk şartı doktora çalışmalarının gerçekleştirilmesi olmuştur. Bu nedenle Türkiye’de ilk defa Yüksek Ziraat Enstitüsü’nde, doktora çalışmaları başlamıştır. Böylelikle bilimsel alanda gelişme kaydedecek olan bir ilerleme hayata geçirilmiştir (Kadıoğlu 2007: 187). Enstitüde gerçekleştirilen bilimsel çalışma ve yayınlar beş seri altında toplanarak “Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmalarından” başlığını taşıyan birinci seri, başta doktora ve habilitasyon çalışmaları olmak üzere bilimsel araştırmalar için ayrılmıştır. Bu çalışmalar Türkçe ve Almanca olarak iki dilde yayınlanmıştır. Enstitüsünün kuruluşunda bu şekilde ağırlıklı olarak bilimsel çalışmalar yer almıştır (Dölen 2010: 224-225).

Prof. Dr. Arif Akman¹¹ Yüksek Ziraat Enstitüsü’nde derslerin Almanca olarak verildiğini ve derslerin Türkçeye çevrildiğini belirtmiştir. Yapılan doktora ve habilitasyon (doçentlik) çalışmalarının Almanca olarak, Alman profesörlerden kurulu jürilerce değerlendirilmiştir. Bu durumun II. Dünya Savaşı’nın başladığı 1939 yılına kadar devam ettiğini belirten Akman, savaş dolayısıyla Alman hocaların büyük kısmının ülkelerine dönmesi ile enstitünün eğitim ve idare görevleri Türk hocalarına devredildiğini dile getirmiştir (Akman, 1990: 9).

Yüksek Ziraat Enstitüsü’nde öğretim üyeliği ve yardımcılığı için aşamalı bir gelişme öngörülmüştür. Bunlar sırası ile aday asistan, ikinci ve birinci sınıf asistan, baş asistan, laboratuvar şefi, ikinci ve birinci sınıf doçent, ikinci ve birinci sınıf profesör ve ikinci ve birinci sınıf ordinaryüs olarak belirlenmiştir. Enstitü böylelikle yalnızca bir öğretim kurumu olmaktan çıkmış, araştırma ve yayın alanında da faaliyet gösteren bir kurum haline gelerek Türkiye’deki üniversite anlayışına yeni bir mahiyet kazandırmıştır. Bilimsel araştırma ve öğretim alanında gerçekleştirilen çalışmalar ile batılı anlamda araştırma yapma geleneği Yüksek Ziraat Enstitüsü’nün açılması ile mümkün olmuştur (Çiftçi 2008: 4-5). 1933 yılından 1948 yılına kadar faaliyet gösteren Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, 30 Haziran 1948 tarih ve 5234 sayılı “*Üniversiteler Kanununa Ek Kanun*” ile kapatılmıştır. Enstitüde bulunan Tabii İlimler, Ziraat Sanatları ve Veteriner Fakülteleri’nin bahsedilen kanunun 1. Maddesine göre Ankara

¹¹ Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi mezunlarından olan Arif Akman, 1928 yılında Almanya’ya ziraat eğitimi için gönderilen öğrenciler arasında yer almıştır. Türkiye’ye dönüşünden sonra 1932 yılında Ankara Y.Z.M. Şarapçılık Laboratuvarı Başasistanlığına tayin edilmiştir. Y.Z.E. İhtimar Sanatları Enstitüsü kurulduğunda burada Şube Şefi görevini üstlenen Akman, 1939 yılında doktorasını bitirdikten sonra doçentliğe ve 1945 yılında ise profesörlüğe yükselmiştir. Y.Z.E. döneminde Ziraat Sanatları Fakültesi Dekanlığı ve Ziraat Fakültesi Dekanlığı görevini yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Akman, Arif (1978). *Türkiye’de Ziraat Yüksek Öğretim Reformunun Anatomisi*. Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları.

Üniversitesi'ne, Orman Fakültesi'nin ise İstanbul Üniversitesi bünyesine katılmasına karar verilmiştir (TBMM ZC Sayı: 5234 Tarih: 1948).

3.2. Ziraat Araştırma ve Uygulama İstasyonları

Ziraat alanında bilimsel yöntemlerin geliştirilmesi için mekteplerin açılmasından başka araştırma ve uygulama sahasında yapılan çalışmalar da büyük öneme sahiptir. İstasyon ve araştırma kurumlarını meydana getirme fikri, ziraat tekniğini düzeltmek ve geliştirmek olarak ortaya çıkmıştır. Ziraat araştırma ve uygulama istasyonlarının çalışmaları ile yeni bitki türlerinin bulunması ve ıslah edilmesi, deneme tarlalarında bulunan türün en uygun yetiştirme tekniğinin araştırılması ve yetiştirilen ürün ve tohumların köylüye dağıtılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda bahsedilen araştırma istasyonlarında geliştirilen teknikler hakkında köylünün de bilgilendirilmesi hedeflenmiştir. Planlanan çalışmalar farklı türdeki ürünler üzerinde gerçekleşmiştir. Bunlar; hububat ve bakliyat, pamuk, şeker pancarı ve tütündür. Hububat, bakliyat ve pamuk işleri Ziraat Vekâletince kurulan müdürlükler tarafından yürütülürken, şeker pancarı ve tütün Şeker Fabrikaları ve Tekel kurumları tarafından yürütülmüştür. (Tekeli ve İlkin, 1988: 46). Ziraat araştırma ve uygulama istasyonları alanında ilk olarak 1926 yılında Eskişehir'de bir Tohum Islah İstasyonu açılmıştır. Bu istasyonu sırası ile Adana, Adapazarı, Yeşilköy, Edirne ve Ankara'da açılanlar izlemiştir (Hatipoğlu, 1933: 7).

3.2.1. Tohum Islah İstasyonları

Tohum, ziraat çalışmalarının temelini oluşturmakta ve ziraat sahasında verimin alınmasında büyük bir yer kaplamaktadır. Özellikle çiftçilerin iyi mahsul alabilmeleri için iyi cins tohuma ihtiyaçları vardır. Ülke çiftçisine iyi cins tohum sağlamak ve daha fazla ürün elde etmek amacıyla Tohum Islah İstasyonları kurulmuştur (Doğukan, 1942: 13). Bu istasyonların ilki Ziraat Vekâletine bağlı olarak 1925 yılında Eskişehir'de Islah-ı Buzr adı ile açılmıştır. Türkiye'nin en eski araştırma kurumu olan bu Tohum Islah İstasyonu'nda özellikle buğday ıslahı ile ilgili çalışmalar yürütülmüştür. Üzerinde çalışılan buğday çeşitlerinden olan sarı buğdaydan 710 makarnalık çeşidi elde edilmiştir. İlkbaharda ise 702 adet yumuşak buğday çeşidi bulunmuştur (Atay, 2006: 45-46). Tohum Islah İstasyonlarından arzu edilen sonucun alınabilmesi için deneme tarlaları kurulmuş, ancak yeterince geliştirilememişlerdir. Yalnızca Ordu, Çorum ve Erzincan da deneme tarlaları kurulmuştur. Aşağıdaki tabloda 1920 ve 1940 yılları arasında açılan Tohum Islah ve Deneme İstasyonları ve Deneme Tarlaları'nın kuruluş yılları ve ekilen alanlar gösterilmiştir (Tekeli ve İlkin, 1988: 47):

Tablo 3.6: Tohum ıslah ve deneme istasyonları ile deneme tarlalarının kuruluş yılları ve ekilen alanlar

	Yer	Kuruluş Yılı	Ekilen Alan
Tohum Islah ve Deneme İstasyonları	İstanbul (Yeşilköy)	1920	270
	Eskişehir (Sazova)	1925	?
	Adapazarı	1926	198
	Ankara	1928	2.614
	Eskişehir (DryFarming)	1931	1.200
	Kayseri	1936	650
	Antalya	1937	2.200
	Erzurum	1938	2.636
	Samsun	1944	345
	Ordu	1935	60
Deneme Tarlaları	Çorum	1937	522
	Erzincan	1940	561

Kaynak: Tekeli, İlhan, İlkin, Selim (1988). *Devletçilik Dönemi Tarım Politikaları (Modernleşme Çabaları), Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923-2000)*. Der: Şevket Pamuk-Zafer Toprak. Ankara: Yurt Yayınları, 47.

Özel iklim koşullarında gerçekleştirilen önemli bir deneme girişimi “kuru tarım” üzerinde olmuştur. 1928 yılında yaşanan büyük kuraklık, kuru tarıma olan ilgiyi arttırmış ve Atatürk’ün bizzat ilgilenmesi ile Ali Numan Kırac¹² Amerika’ya bu konu hakkında yetiştirilmek üzere gönderilmiştir. A.Numan Kırac’ın eğitimini tamamlayıp dönmesinin ardından 1931 yılında Eskişehir’de Dry Farming Deneme İstasyonu (Kuru Ziraat Deneme İstasyonu) açılmıştır (Tekeli ve İlkin, 1988: 48). Dry Farming, yağışı az olan bir bölgede, sulama yapılmadan doğru bir yöntemle mahsul yetiştirme usulüdür. İstasyonun açılmasındaki gaye çiftçilere tohum ıslah usullerinin öğretilmesi ve bu konuda çiftçilerin desteklenmesidir. Ürün yetiştirmeye etki eden uygulamalı ziraat bilgileri bütün ayrıntıları ile anlatılmamış, çiftçilerin pratik hayatta faydalanacağı bilgiler ağırlıklı olarak istasyonların açılma gayesini oluşturmuştur (Kırac, 1937: V).

Tohum Islah ve Deneme İstasyonları, bölgenin iklim ve toprak şartları göz önünde bulundurularak açılmıştır. İstasyonların sayılarının çoğaltılması ve inceleme alanlarının genişletilmesi bu dönemde Ziraat Vekâletinin gerçekleştirmek istediği çalışmalar arasında yer almıştır. Açılan istasyonlar, bulundukları bölgenin zirai koşullarını iyi tanımak ile işe başlamış, elde edilen sonuçlar ile bölgeye en uygun tohum (hastalıklara dayanıklı, kuraklıktan etkilenmeyen, verimi yüksek, soğuğa dayanıklı v.b) seçilerek uygulamalar yapılmıştır (Doğukan, 1942: 10).

¹² Ali Numan Kırac, 1927-1931 yıllarında önce Kansas Ziraat Kolejinde sonra Nebraska Üniversitesinde eğitimini tamamlamış, Türkiye’ye döndükten sonra, Eskişehir’de çorak toprakları canlandırmak üzere Dryfarming çalışmalarına başlamıştır. Burada beş yıllık araştırmalarının sonucunu paylaştığı bir kitap hazırlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Kırac, Ali Numan (1937). *Eskişehir’de Drayfarming Araştırmaları*. İstanbul: Devlet Basımevi, <http://www.cankirac.com/yazidetay.asp?id=213&kat=16> Erişim Tarihi: 21. 04. 2020.

Ziraat alanında bir başka araştırma ve deneme uygulaması pamuk üretimi üzerinde olmuştur. Pamuğun ıslahı konusunda ilk olarak 1925 yılında Adana Tohum Islah Komisyonu kurulmuştur. İstasyonun başına Dr. Marküs getirilmiş, Kemal Sezen ise bu alanda yetiştirilmek üzere Mısır'a gönderilmiştir. Bu dönemde iki tür pamuk yetiştirilmiştir. Birincisi yerli ya da kapalı kozalı pamuk, ikincisi ise "İane" adı verilen pamuk türüdür. İane pamuk türü, Amerika'dan 1891 yılında getirtilen tohumların yerel koşullarda değişmesi ile ortaya çıkmıştır. Pamuk gereksinimin karşılanması için sanayi alanında yeni bir atılıma girişilmiş, 1933 yılında Nazilli'de bir pamuk ıslah kurumu açılmıştır. Kurum, Celal İğriboz tarafından kurulmuş ve Mr. Clark isimli bir uzman da kurum için Türkiye'ye davet edilmiştir. Mr. Clark, uzun bir süre bahsedilen kurumda çalışmıştır (Tekeli ve İlkin, 1988: 51).

Araştırma, deneme ve tohum dağıtılmasında tütün ve şeker pancarı üretimi üzerine de birtakım çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Tütün ıslahı için çalışmalara 1927 yılında Ziraat Fen Şubesi'nin açılması ile başlanmıştır. 1931 yılında ise Samsun'da bir deneme tarlası tesis edilmiştir. Yapılan çalışmalar 1936 yılında İnhisarlar İdaresi'ne bağlı bir Tütün Enstitüsü'nün açılması ile giderek ilerlemiştir. 1938 yılı 3437 sayılı "*Tütün ve Tütün İnhisarı Kanunu*" ile tütün ekiminin nerede, nasıl yapılacağı, fidelikler, tütünün muayenesi ve alım satımı hakkında kararlar alınmıştır. Şekerpancarında gerçekleştirilen ıslah çalışmalarında ise fabrikalara yeterli miktarda şekerpancarı yetiştirebilmek için çiftlikler kurulmuştur. Çiftlikler, 1926 yılında açılan Uşak ve Alpullu şeker fabrikalarına şekerpancarı temin edilmek üzere açılmış ve özellikle Alpullu Fabrikası'nın yakınına Sarımsaklı ve Alpullu çiftlikleri kurulmuştur. Bu çiftliklerde Macaristan'da öğretim görmüş Türk ziraat uzmanları görev almıştır. Tohum üretimi için de Eskişehir Çatma Çiftlikleri ve Turhal Çiftliği kurulmuştur (Tekeli ve İlkin 1988: 52-53).

3.2.2. İpekböcekçiliği Mektep ve İstasyonları

Türkiye'de İpekböcekçiliği, 1840 yılından itibaren gelişme göstermeye başlamış ve ülke içerisinde üretilen kozalara Avrupa pazarlarında büyük rağbet edilmiştir. Bu dönemden itibaren ilgi odağı haline gelen ipekböceği kozacılığı, önemli bir ziraat şubesi olarak kabul edilmiştir. Özellikle çiftçiye iyi bir kazanç temin eden ipekböcekçiliği, Türkiye'de yardımcı ziraat sanatlarından en kârlı olanları arasında yerini almıştır. (Ertuğrul, 1936: 3, Yurtoğlu, 2017: 160-162).

Cumhuriyetin ilk yılları ipekböcekçiliği üretimi bakımından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ülkenin bazı bölgelerinde ipekböcekçiliğinin gelişmesinde önemli

işleve sahip olan dut ağacı fidanları ücretsiz olarak halka dağıtılmıştır (Yurtoğlu, 2017: 163). Bu bilinçle hem iç hem dış piyasadaki verimin artırılması ve ipekböcekçiliğinin fenni usuller ile geliştirilmesi amacı ile çeşitli yerlerde mektep, enstitü ve istasyonlar açılmıştır. Ziraat Vekâleti, ipekböcekçiliği ve ipek üretimi ile ilgili faaliyetleri “*Ziraat Tedrisat Şubesi*” bünyesinde yürütmüştür. Bu amaçla Bursa, Edirne, Denizli, Antalya ve Diyarbakır illerinde ipekböcekçiliği üzerine eğitim kurumları açılmıştır (Yurtoğlu, 2017: 166). İpek böceği yetiştiriciliğinin teknik bilgilerle uygulanması amacı ile ilk olarak 1888 yılında Bursa’da Harir Darüttalimi adında bir ipek böcekçiliği mektebi kurulmuştur. Duyun-u Umumiye tarafından açılan mektebin idaresi, Fransa’nın Monpelye Ziraat Mektebi’nden mezun ve ipek böcekçiliği alanında uzman olan Keork Tarkomyan’a verilmiştir. Büyük ilgi gören kuruma, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Kırım, Kaşkar ve Kazan’dan birçok öğrenci gelmiştir. İpek böceği yetiştirme usulleri ve iyi cins tohum alanında bilimsel yöntemlerin gösterildiği mektebin kurulması ile ipek böcekçiliği ve tohumculuğu kontrol altına alınarak, büyük ilerlemeler kaydedilmiştir (İktisadi Yürüyüş, 1957: 48).

İpekböcekçiliği alanında yürütülen faaliyetler, 1926 yılında Duyun-u Umumiye idaresinden alınarak Ziraat Vekâletine devredilmiştir. Böylelikle ipek böcekçiliği ilk defa devlet ziraat politikasında müstakil bir yer almıştır. 1930 yılında mektep, İpekböcekçiliği Enstitüsü adını almış ve kuruma ipek böcekçiliği sahasında araştırma yapmak vazifesi verilmiştir (İktisadi Yürüyüş 1957: 48). Enstitü bu dönemde, ipek böcekçiliğinin esasını oluşturan dut ağacı fidanlarını halka ve çiftçiye ücretsiz olarak dağıtma görevini üstlenmiştir. Yine dut ağaçlarının sökülmesine mâni olunarak bağ, bahçe ve arazi kenarlarında ağaçlandırılmasının yapılması sağlanmaya çalışılmıştır. İpekböcekçiliği Enstitüsü, tohumların kışın iyi şartlarda korunmasını sağlamak amacı ile Bursa’da bir tohum kışlığı kurmuştur (Yurtoğlu, 2017: 173).

İpekböcekçilik Enstitüsü, mektep olarak açıldığı günden Cumhuriyet dönemine kadar aynı sistemle devam etmiş ve ipek böcekçiliği alanında halkı bilinçlendirmek amacıyla da çeşitli kurs ve konferanslar düzenlemiştir. Enstitü, 8 şube halinde çalışmalarını sürdürmüştür. Bu şubeler, Biyoloji, Patoloji, Teknoloji, Dutçuluk, Kontrol Heyeti, Kışlak, Muhasebe, Ayniyat, İstatistik ve Yayın İşleri’dir (İktisadi Yürüyüş, 1957: 50).

3.2.2.1. Antalya İpekböcekçiliği Mektebi

Antalya, ipek böcekçiliğinin önemli merkezlerinden biridir. Bu yüzden ipek böcekçiliğinin daha ileri seviyeye ulaştırılması ve eğitim yoluyla daha fazla verim

alınabilmesi amacıyla 1928 yılında Antalya’da bir İpekböcekçiliği Mektebi açılmıştır. Mektep derslerinde, tohum, koza üretimi ve dut ağaçlarının yetiştirilmesi hakkında gerekli teorik ve uygulamalı bilgiler verilmiştir. Alınacak öğrenciler için belirlenen şartlarda, 17 yaşını doldurmuş olmak ve özellikle ilkokuldan mezun olmak şartı konulmuştur. İlkokul mezunu olmayanların ise bir sınava tabi tutulacağı belirtilmiştir. Mektepte derslerin dışında diğer ipekböcekçiliği mekteplerinde olduğu gibi halkı bilgilendirmek amacı ile çeşitli kurs ve konferanslar düzenlenmiştir. Ayrıca Antalya’da görev yapan askerlere de ipekböcekçiliği alanında kapsamlı bilgilerin verilmesi Ziraat Vekâletince mektebe bildirilmiştir (Deniz, 2015: 319-317).

Antalya İpekböcekçiliği Mektebi’nde bulunan malzemelerin bir kısmı 1937 yılında başka bir kuruma devredilmiştir. 1938-1939 Maarif İstatistiklerinde mektep yer almamıştır. Bu bilgilere dayanarak mektebin 1939 yılında kapatıldığı tahmin edilmektedir. İpekböcekçiliği mektebinin kapatılmasının ardından Antalya İpekböcekçiliği İstasyonu çeşitli araştırma ve inceleme çalışmalarına devam etmiştir. Ancak istasyon kısa bir süre sonra kapatılmıştır (Deniz, 2015: 325).

3.2.2.2. Edirne İpekböcekçiliği Mektebi

Cumhuriyet dönemi ipekböcekçiliği alanında eğitim verilmesi amacı ile açılan bir başka mektep, Edirne İpekböcekçiliği Mektebi’dir. Mektep, 1931 yılında Salih Bey Konağı’nda açılmış ve eğitim-öğretim hayatına 1932 yılında başlamıştır. Mektep müdürlüğüne Halkalı Ziraat Mektebi mezunlarından Faik Bey atanmıştır. İlk açıldığı dönemde mektebe ilgi yoğun olmamış, 1932 yılına gelindiğinde kayıt yaptıran öğrenci sayısı 30’u geçmiştir. Mektebe öğrenci alımı için verilen gazete ilanlarında, derslerin sabah 7’den akşam 8’e kadar yapılacağı, memur, esnaf, erkek, kadın ve yetişkin çocukların alınacağı, derslerin ise hem teorik hem de uygulama sahasında işleneceği bildirilmiştir. Derslerde, ipek böcekçiliği konusunda dut ağacı yetiştirme usulleri, tohum kutularının açılması ve ipek böceği hastalıkları ile ilgili bilgiler detaylı bir şekilde işlenmiştir (Ağırgan, 2016: 71-73).

Edirne İpekböcekçiliği Mektebi’nde öğrencilere verilen derslerin dışında halka da bu alanda gerekli bilimsel usullerin öğretilmesi amacı ile kurs ve konferanslar düzenlenmiştir. Mektep bünyesinde düzenlenen kurslarda her hafta içi, pazartesi ve perşembe günleri Asım Bey dersler vermiştir. Düzenlenen konferanslarda ise çoğunlukla tohum ve dutluklar hakkında ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır (Ağırgan, 2016: 75).

3.2.2.3. İpekböcekçiliği İstasyonları

Cumhuriyet Dönemi'nde, ipekböcekçiliği mekteplerinin dışında, çeşitli illerde İpekböcekçiliği İstasyonları açılmıştır. Açılan istasyonların araştırma ve inceleme alanlarını belirlemek üzere 1938 yılında bir yönetmelik çıkartılmıştır. Bu yönetmeliğe göre istasyonların görevleri şu şekilde belirlenmiştir (Yurtoğlu, 2017: 177):

1. İpekböcekçiliği İstasyonlarının bulundukları çevrede ipek böceği ve tohumculuğunun bilimsel yöntemler ile yürütülmesini sağlamak.
2. Çeşitli kurs ve konferanslar düzenlenerek, böcekçilik alanında deneyimli üreticiler yetiştirmek.
3. İstasyonların bulunduğu çevrelerde ipek böceği ve kozaları ıslah etmek.
4. İpekböcekçiliği alanında teşvik edici müsabakalar düzenlemek.
5. İpek böceği üreticilerine yerel basın yoluyla düzenli, tanıtıcı bilgiler vermek.
6. Üretilen tohumu, çiftçilere ücretsiz olarak dağıtmak.

Açılan İpekböcekçiliği İstasyonları ile yukarıda bahsedilen hususlar hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Böylelikle halk, ipek böceği alanında daha bilinçli hale getirilecek, iyi cins tohumlar elde edilecek ve bilimsel usullerin uygulanması ile elde edilen verim arttırılmış olacaktır.

Türkiye'de önemli bir tarım şubesi olan ipek böcekçiliği, Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950 yılına kadar gerçekleştirilen faaliyetlerle hem ülke içinde tüketimi, hem de yabancı ülkelere ihraç edilmesi ile önemli bir yer kaplamıştır (Yurtoğlu, 2017: 182).

3.3. Köy Eğitim Kurşları ve Ziraat Dersleri

Cumhuriyet Dönemi'nde ziraat eğitimi üzerine bilimsel usullerin öğretildiği mektep ve istasyonlardan başka bir de ziraat kursları mevcuttur. Bu kurslar çoğunlukla köy eğitimini yetiştirmek amacıyla açılmıştır. 1937 yılında çıkartılan 3238 sayılı kanun ile kursların açılmasına karar verilmiştir. Kanunun 1. Maddesinde, nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin eğitim-öğretim işlerini görmek ve ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitimcilerinin istihdam edilmesine karar verilmiştir. 2. Madde ile de köy eğitimcilerinin

Maarif ve Ziraat Vekillikleri tarafından ziraat işleri yaptırılmaya elverişli okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilmesi hükmüne yer verilmiştir. Yine aynı kanun ile köy eğitimleri yetiştirilmesi, kursların masrafları ve öğretmenlerin maaşları hakkında hükümler de kabul edilmiştir (Ayas, 1948: 332, TBMM ZC Tarih: 1937 Sayı: 3238). Ziraat Kursları, çeşitli bölgelerde çeşitli amaçlarla açılmıştır. Amaçlarının farklı olmasının sebebi bölgelerin ürün verimi açısından ayrı özelliklere sahip olmalarıdır. İzmir’de 1933 yılında açılan Ziraat Kursunun açılış konuşmasında dönemin İzmir Valisi Kâzım Paşa, bu kursların zirai inkılâbın ruhunu ifade ettiğini belirtmiştir. Ziraat mesleğinin özellikle ilk mekteplerde ve köylü bünyesi üzerinde gerçekleşmesi gerektiğine vurgu yapan Kâzım Paşa, zirai inkılâbın ancak bu yolla hedefine ulaşacağını dile getirmiştir. Kâzım Paşa, kursların öğretmenler aracılığı ile çiftçi ve köylüye anlatılmasının önemini şu şekilde açıklamıştır (Ülkü, 1933: 321):

“... Öğretmenlerin ziraat inkılâbını başaracak bilgileri eksiktir. Örneğin; ülkenin ekonomik varlığına kuvvet veren, zeytin mahsulüne musallat olan sineğin, tarlayı harap eden fareler, tütüne, incire, üzüm ormanlara ve hayvanlarımıza musallat olan haşerelere dair öz malumatı yoktur. Köylülerimiz de bu düşmanları bilmez, bilmediği için de mücadele edemez. Ziraat istasyonlarımız ve enstitülerimiz var, fakat bu kurumların gerçekleştirdikleri tatbikatlar, çevreye yayılmazsa, derinliklere götürülmezse ve bu dilden anlayan olmazsa kıymeti ne olabilir? Bunun için köylü ve köy gençliğinin üzerinde çok mühim rol sahibi olan ilk mektep mualliminin bu cepheden de eksiklerini tamamlayarak çalışması ve inkılâbın kuruculuğundaki rolünü tamamlaması lazımdır.”

Kâzım Paşa, kursun açılış konuşmasında köylünün zirai eğitim alanında gelişmesinin tek yolunun öğretmenler olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca ziraat usullerinin artık atadan kalma usuller ile yapılmaması gerektiğini belirtmiştir. Avrupa’daki mekteplerde yetişen öğretmenlerin de altı ay ziraat kursu gördükten sonra vazifesine başladığını dile getiren Kâzım Paşa, Türkiye’de de ziraat kurslarının zarureti bu kıyaslama ile anlatmak istemiştir (Ülkü, 1933: 321-322).

Açılan Köy Eğitimleri Yetiştirme Kurslarında yoğun olarak ziraat dersleri gösterilmiştir. Bu kursların ders programlarının ilk bölümünde Tarla Ziraatı dersi işlenmiştir. Toprağın nasıl meydana geldiği, toprağın türleri, hava ve suyun toprak ile su için önemi, torağın işlenmesi ve kullanılan aletler, gübreleme gibi konular dersin içeriğini oluşturmuştur. Yine bu derste hububatlar ve bakliyatlar ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Ders programının ikinci bölümünde Bahçe Ziraatı yer almıştır. Sebze ve

Meyve Bahçivanlığı, Bahçe Ziraatı bölümünün ana dersleridir. Köy eğitimcileri bu dersler ile sebze ve meyve gereksinimi, bahçelerinin nerelerde yapıldığını, bahçelerin nasıl hazırlandığına dair bilgileri öğrenmişlerdir. Bu derslerin amacı aşağıdaki maddeler ile belirlenmiştir (Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları, 1937: 1-4):

- Köylerin ihtiyacı olan sebzelerin yetiştirilmesi için bahçe tesisi üzerinde durulacaktır.
- Yalnızca kursun bulunduğu bölgede yetişen sebze çeşitlerinden bahsedilecektir.
- Dersler tatbiki ve uygulamalı olacaktır, gerekirse küçük bir sebze bahçesi tesis edilecektir.
- Meyve Bahçivanlığı dersi, köylünün kendi şartları içinde yapabileceği meyve bahçeleri göz önüne alınarak anlatılacaktır.
- Meyve bahçelerinde bakım ve tımar işlerinin, mevsimlere göre yapılması icap eden bütün işleri gösterilecek ve yaptırılacaktır.
- Ağaçların mevsim budamaları yaptırılarak öğretilecektir.
- Ağaçlarda görülen başlıca hastalık ile mücadele usulleri anlatılacak ve tedbirleri alınacaktır.

Köy Eğitmenliği Kursları'nın ders programında yer alan, Tarla Ziraatı Dersinde; Fidancılık, Ağaçlama ve Bağcılık dersleri de gösterilmiştir. Ağaçların nasıl dikileceği, fidancılık üzerine genel ve hususi bilgiler, bağ yerlerinin nasıl hazırlanacağı ve mühim hastalıkların önlenmesi gibi konular derslerin içeriğini oluşturmuştur. Programın 3. Bölümünde Hayvan Yetiştiriciliği dersleri ile eğitimciler çiftlik hayvanlarının önemi, sığır, koyun, keçi, ipekböceği ve arı gibi hayvanlar hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. 4. Bölüm olan Ziraat Sanatları bölümünde ise Sütçülük dersleri işlenmiştir. Burada sütçülüğe ait olan sağım, süt ve yağın saklanması dersleri uygulamalı olarak gösterilmiştir. Yine bu bölümde şıra, şarap, sirke, pekmez ve konservecilik hakkındaki bilgiler eğitimcilerle aktarılmıştır (Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları 1937: 2-8). Kurslarda gösterilen tüm ziraat derslerinin amaç ve kapsamı ise aşağıdaki maddeler ile belirlenmiştir (Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları, 1937: 2):

- Okutulacak olan konularda, öğrencilerin seviyeleri daima göz önünde bulundurulacak, onların anlayabileceği bir tarzda olacaktır.
- Konular anlatılırken, teoriden kaçınılacak uygulama alanında daha fazla ders işlenecektir.
- Dersler, her bölgenin ziraat özellikleri göz önüne alınarak oluşturulacak, o surette öğretilecektir.
- Ülke çiftçisinin, ziraat tarzlarındaki eksiklikleri belirlenerek bunların ıslahı üzerinde durulacaktır.
- Dersler, mümkün olduğu kadar uygulamalı, tarla başında verilecektir.
- Bölgenin ziraat özellikleri dışında farklı ürün ve uygulamalar anlatılmayacaktır.
- Çiftçinin elişi ile yaptığı tüm uygulamalar (keten veya kenevir lifini çıkartmak gibi) eğitmenlere yaptırılacaktır.
- Hastalık meydana geldiğinde, alınması gereken tedbirler yaptırılarak öğretilecektir.

Köy hayatı ile ilgili kapsamlı bilgileri içeren bu dersler, eğitmenlerin yalnızca öğrencilere değil köy halkına da fayda sağlamasına yardımcı olmuştur. Çeşitli bitki hastalıkları ve haşerelerin zararları, bunlardan kurtulma yolları yine eğitmenlere aktararak çiftçiye ulaşılmasının yolu açılmıştır. Kurslarda gösterilen derslerin kitapları özellikle detaylı anlatımlı ve resimli olarak basılmıştır. Böylece kursun ana amacı olan uygulama sahasında öğrenme bahsedilen anlatımla hayata geçirilmiştir (Köy Eğitmenleri Yetiştirme Kursları Ziraat Dersleri I-III 1939: 1-6).

Yukarıda bahsedilen kurslardan başka, köylüye yeni teknik bilgileri aktarmak amacıyla 1936 yılında Eskişehir Vilayeti Çifteler Çiftliği'nde deney niteliğinde Köy Eğitmenleri kursu açılmıştır. 1937 yılında Eskişehir'de iki, Kocaeli, Kars, Erzincan ve Edirne vilayetlerinde de birer ziraat kursu açılmış ve eğitmen sayısı 500'e yaklaşmıştır. 1938 yılında ise Manisa, İzmir, Kastamonu, Kayseri ve Malatya şehirlerinde de kurslara başlanmış ve eğitmen sayısı 1500'e ulaşmıştır. Aynı zamanda köylü halk için ziraat usullerinin gösterildiği çeşitli broşürler dağıtılmıştır. Bunun yanında ziraat mektepleri öğretmen ve öğrencileri için kitaplar yayınlanmıştır (Toprak, 1988: 26).

3.4. Askerlere Zirai Usullerin Öğretilmesi

Orduda ziraat eğitimi, Cumhuriyet Dönemi ziraat eğitimi uygulamaları arasında çoğu kez gündeme gelen bir konu olmuştur. İlk olarak ülkeye davet edilen yabancı eğitim uzmanlarının önerilerinde yer almıştır. Daha sonra 1931 yılında düzenlenen Birinci Ziraat Kongresi'nin Ziraat İhtisas Raporları kısmında da çoğu uzman orduda ziraat eğitiminin verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu ortak öneriler öncesinde, 1922 yılında 415 sayılı *“Hizmeti fiiliye erbabına yeni ziraat usullerinin öğretilmesi hakkında kanun”* ile askerlere ziraat usullerinin bilimsel yöntemler ile verilmesine karar verilmiştir. Kanunun 1. Maddesinde, barış zamanında silâh altındaki erlere, askerlik görevlerinin uygun olduğu zamanlarda, bulundukları bölgenin ziraat kurumları tarafından, faydalı yeni ziraat usullerinden mümkün olanların uygulamalı olarak gösterilmesine karar verilmiştir. Aynı kanunun 2. Maddesi ile de askeri birliklerin bulundukları yerlerde, ziraat memurları yoksa İktisat Vekâleti, Müdafaa-i Milliye Vekâletinin isteği üzerine geçici olarak fen memurları gönderecek ve ziraat araçları sağlayacaktır (TBMM ZC No: 415 Tarih: 1922).

Bahsedilen kanunun orduda gereği gibi uygulanabilmesi için askeri birliklerin elinde gerekli teçhizatın bulunması gerekmektedir. Ayrıca ekime, biçime elverişli geniş arazilerin de kullanılması lazımdı. Bunlar olmayınca, ziraat dersleri askerlere teorik derslerin verilmesi dışında bir işe yaramayacaktı. Kanunun çıkmasına rağmen bahsedilen hükümlerde hayata geçirilmemiştir. Ziraat usulleri orduda da ilgiyle karşılanmamış ve belirli zamanlarda ders veren ziraat uzmanlarının dersleri de verimli olamamıştır. Ordunun, ülkenin ziraat hayatına daha etkin olarak katılmasını amaç edinen bir kanun daha önerilmiş, ancak reddedilmiştir. Bu önerenin sahibi İstanbul Milletvekili Süreyya Bey, orduda Özel Ziraat Bölükleri kurulmasını istemiştir. Her ziraat bölümünde 200 er bulunacak, subay yerine de 7 tane ziraat uzmanı bu bölüklere katılacaktır. Bunların yanında uzman doktorlar, baytar, kimyager, orman ve sebze uzmanları yine orduda yer alacaktır. Ziraat bölümü birliklerin emrine verilen trenler ile hat boyunca rastladığı köylere su bulacak, toprağın cinsine göre köyü ağaçlandıracak, sebze ve meyve yetiştirilmesini sağlayacak, köylüye fenni ekim usullerini öğretecektir. Ayrıca bölümün beraberinde taşıyacağı kitap, afiş, film gibi malzemeler ile halkın eğitimine de katkı sağlamış olacaktır. Ancak ne yazık ki bahsedilen bu kanun önerisi hayata geçirilmemiştir (Başgöz, 1995: 125-26). Orduda ziraat eğitimi çoğu kez gündeme gelmiş, hakkında kanun çıkartılmış, rapor önerilerinde yer almıştır. Yapılması planlanan hiçbir öneri ve kanun gerçekleştirilmemiş, böyle faydalı bir alanda ziraat dersleri verilmemiştir.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ

Atatürk Döneminde ziraat eğitimi alanında yapılan çalışmaların en önemli özelliği, ekonomik alana katkı sağlamaya çalışmak olmuştur. Ancak Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün açılması gibi bazı istisnalar hariç, ne yazık ki istikrarlı bir ziraat eğitimi modeli uygulanamamıştır. Bu durumun ilk sebebi, Osmanlı Devleti'nde açılan ve 1928 yılına kadar eğitim hayatına devam eden mekteplerden, arzu edilen seviyede geri dönüşün alınamamasıdır. Ancak 1927 yılında çıkartılan 1109 sayılı kanun ile bu mektepler kapatılmış ve sayıları da ciddi oranda azalmıştır. Bu dönemde mektep sayıları yaklaşık 12 iken yalnızca 4 mektebin eğitime devam kararı alınmıştır. Bahsettiğimiz istenilen verimin alınamama sebeplerine de yine örnekler vermek mümkündür. Bu konu hakkındaki görüşlerin ortak noktası, en önemli sebebin teorik eğitime daha çok ağırlık verilmesinden yana olduğudur. Oysa ziraat mekteplerinde derslerin teorik bilgiden çok uygulamalı olarak verilmesi çok daha faydalı olmuş olacaktı. Kapatılan mekteplerden biri de Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi'dir. Bu noktada daha önce bahsettiğimiz düşünceden uzaklaşmaktayız. Nitekim Halkalı Ziraat Mektebi, Türkiye'deki ziraat eğitim ve öğretimine yön vermiş ve şekillendirmiştir.

Atatürk Dönemi'nde ziraat eğitimi alanında yeni çalışmaların başlangıcını İzmir İktisat Kongresi'nde "*Ziraat Eğitimi Meselesi*" başlığı altında alınan kararlar oluşturmaktadır. Kongrede, açılacak olan mekteplerin özellikle köy ekonomisini kalkındırma modeli ile planlanması dikkat çekmektedir. Bu noktada ziraat eğitimi ile ekonomik kalkınmanın planlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kongre kararlarının ardından birçok gelişmenin hızla yaşandığını görmekteyiz. Örneğin, yabancı eğitim uzmanları bu tarihten itibaren Türkiye'ye davet edilmişlerdir. Eğitim uzmanlarının büyük çoğunluğu Türkiye'de genel eğitim problemlerine değinirken yalnız birkaçı ziraat eğitime raporlarında yer vermişlerdir. Ziraat eğitimi alanında şüphesiz en önemli olanı, bilgi ve tecrübelerinden en çok faydalanılan Prof. Dr. Oldenburg olmuştur. Oldenburg'un Atatürk Dönemi'nde yüksek ziraat öğretimini şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Bu müstesna görevi Prof. Dr. Friedrich Falke de üstlenmiş ve onların uzmanlığında Türkiye'de yeni bir ziraat eğitimi dönemi başlamıştır. Osmanlı

Döneminde ziraat eğitiminde daha çok Fransa'daki mektepler ve eğitim sistemi örnek alınırken, Atatürk Döneminde Almanya'da geliştirilen zirai eğitim sistemi esas alınmıştır. Özellikle Halkalı Ziraat Mektebi kapatıldıktan sonra birçok öğrenci Almanya'ya ziraat eğitimi almak üzere gönderilmişlerdir.

Türkiye'ye davet edilen yabancı eğitim uzmanlarının raporlarında birçok ortak kanaate rastlamaktayız. Bu ortak görüşleri aynı zamanda I. Ziraat Kongresinde yer alan Ziraat İhtisas Raporlarında da görmekteyiz. Konunun uzmanı olan kişilerin kaleme aldıkları bu rapor ve yazılara göre öncelikle ziraat eğitimini canlandırmanın ilk yolu öğretmenlerden geçmektedir. Ziraat usullerinin her detayının öğretmenler tarafından bilinmesi, köyde verilecek eğitimde çiftçilere de katkı sağlamış olacaktır. Bir başka ortak öneri, teorik derslerin verilmesinden ziyade uygulama sahasına ağırlık verilmesidir. Özellikle her mektepte bir uygulama tarlasının bulunması uygun görülmüştür. Böylelikle, hem mektep giderleri için elde edilen ürünler satılacak hem de bölgenin ziraat ekonomisine katkı sağlanmış olacaktır. Askerlere zirai usullerinin öğretilmesi, çiftçilere ziraatın bilimsel usuller ile gösterilmesi ve yurtdışına daha çok öğrencinin gönderilmesi, sıklıkla vurgulanan görüşler arasında yer almaktadır. Ancak araştırmalarımız sonucunda bahsedilen önerilerin hayata geçtiğini söylemek ne yazık ki doğru olmayacaktır. Bunun ilk ve en önemli sebebi, mekteplerin eğitim sistemlerinin istikrarlı olmamasından kaynaklanmaktadır. 1930 yılında açılan Orta Ziraat Mektepleri, zamanla meslek liselerine dönüşmüşlerdir. Öğrenciler, gördükleri ziraat uygulamalarını kendi tarlalarında tecrübe edememişlerdir. Nitekim çiftçi ailelerinin çocukları ziraat mekteplerinde eğitim görmemiş, toprak sahiplerinin çocukları farklı alanlara yönlendirilirken, diğer küçük arazi sahiplerinin çocukları çeşitli imkânsızlıklardan dolayı yine bu mekteplerde eğitim görme şansına sahip olamamışlardır. Bir başka sebep, mekteplerden mezun öğrencilerinin farklı ziraat teşkilatlarında memurluk yapıyor olmasından kaynaklıdır. Ziraat mühendisi olarak göreve başlayanların bilgileri ise atadan kalma tecrübelerle toprağını işleten çiftçiler tarafından kulak ardı edilmiştir.

Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün ziraat öğretiminde yeni bir dönemi başlattığı şüphesizdir. Bundan başka Tohum Islah İstasyonları'nın çalışmaları ziraat eğitim ve araştırma alanına öncülük ettiği söylenebilir. İstasyonlarda yürütülen çalışmalarla çiftçilere iyi cins tohumlar temin edilmiş, deneme tarlalarına ekilen ürünler ile de her yıl ürün miktarında artış sağlanmıştır. Özellikle, 1928 yılında yaşanan kuraklık dolayısıyla kuru tarım üzerinde birtakım araştırma çalışmaları başlamış ve başarılı da sonuçlanmıştır.

Ziraat eğitimi kurumlarının ilk örnekleri Osmanlı Döneminde görülse de, Atatürk döneminde açılan kurumlar, uygulama alanlarına daha fazla ağırlık verilmesi, daha geniş alana yayılması yönünden belirleyici olmuştur. Deneme istasyonları, mekteplerin uygulama sahalarına önem verilmesi ile öğrencilerin geniş bir alanda üretim yapma imkânı bulmaları, ele alınan dönemin, özellikle mektep ve istasyonların bulundukları bölgenin, zirai verim artışına şüphesiz katkı sağlamıştır. Burada özellikle altı çizilmesi gereken husus bu verimin beklendiği oranda olmamasıdır. Açılan ziraat mektepleri ve ziraat alanında uygulanan bilimsel usuller yukarıda bahsettiğimiz birçok sebepten dolayı sayılar ile ifade edebileceğimiz, tablolar ile elde edilen verimi gösterebileceğimiz bir artışa sebep olmamıştır. Ayrıca ne yazık ki araştırmamızda tarımsal artışın ziraat eğitimine dayandırıldığı hiçbir veri de bulunamamıştır. Bu yüzden ziraat eğitimi alanında yaşanan gelişmelerin doğrudan ziraat ekonomisine katkı yaptığını söylemekte mümkün değildir.

Çalışmamızda ele aldığımız dönemde, tam olarak somut bir başarı örneğini sayılar ile ifade edememiş olsak da zirai bilgi ve teknik birikim alanında elde edilen başarılar istikrarlı şekilde devam etmiştir. Bunun en güzel örneği Köy Enstitüleri'dir. Atatürk Döneminde belirlenen ziraat eğitimi politikalarının bir birikimidir Köy Enstitüleri. Ele aldığımız dönemde gerçekleştirilmeye çalışan politikalar, Köy Enstitüleri'nde oluşturulan eğitim modelinin benzeridir. Ancak ne yazık ki uzun bir düşünce döneminin birikimi, birçok değerli emeğin bir araya gelmesi, Köy Enstitüleri'nin kapatılması ile varlığını koruyamamıştır.

Türkiye'de ziraat, uzun bir dönem bilime kapalı bir usulde devam etmiş olsa da Osmanlı Devleti'nden başlayarak, günümüze kadar teknik bilgi birikimi gelişmeye devam etmektedir. Eğitimin her alana sağladığı katkı tartışmasız bir gerçektir. Nitekim bilgi birikimi, gelişmenin sağlanabilmesi için ilk geçerli unsurdur. Ziraatın da tecrübeden çok bilimsel usuller ile gerçekleştirilmesi, bu düşünce ile birçok bireyin yetiştirilmesi, ekonomik alana da katkı sağlamış olacaktır. Atatürk Dönemindeki ziraat eğitimi uygulamalarının da asıl amacı bu olmuştur.

KAYNAKLAR

- 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları* (1931). Cilt. II. Ankara: Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti.
- Adana Ziraat Makinist Mektebi. (11 Temmuz 1928). *Türk Sözü*.
- Adana Ziraat Mektebi kayıt ve kabul şeraiti. (9 Eylül 1930). *Cumhuriyet*.
- Ağırgan, Mehtap (2016). “Cumhuriyet Döneminde Edirne’de İpek Böcekçiliği” *Electronic Journal of Vocational Colleges*. s. 67-78.
- Akkutay, Ülker (1996). *Milli Eğitimde Yabancı Uzman Raporları: Atatürk Dönemi*. Ankara: Avni Akyol Kültür ve Eğitim Ümit Vakfı Yayınları.
- Akman, Arif (1978). *Türkiye’de Yüksek Ziraat Öğretiminin Anatomisi*. Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Akman, Arif (1990). “Yüksek Ziraat Enstitüsü’nün Öyküsü”. *Gıda Dergisi*. S.1. s. 3-12.
- Amerikan Heyeti Raporundan Maarif İşleri* (1939). İstanbul: Devlet Basımevi.
- Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Fakültelerine Kayıt ve Kabul Şeraiti. (2 Temmuz 1933). *Cumhuriyet*.
- Aşkın, Umut (2017). “Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü: Tam Bağımsızlık Yolunda Bir Anıt Kurum”. *Türk Dünyası Araştırmaları*. C.117. S. 231. s. 85-114.
- Atay, Arif Turhan (2006). “Cumhuriyet Döneminde Tohum Islahı, Türk Tohum Islahının Tarihçesi”. *Tarım ve Mühendislik*. S.78-79. s.45-50.
- Ayas, Nevzat (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi: Kuruluşlar ve Tarihçeler*. Ankara: MEB Yayınları.
- Başgöz, İlhan (1995). *Türkiye’nin Eğitim Çıkması ve Atatürk*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi¹³

Başkanlık Osmanlı Arşivi

Bilim, Cahit Yalçın (1998). *Türkiye’de Çağdaş Eğitim Tarihi (1734-1876)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Birand, Hikmet (1960). *Türk Yüksek Öğretiminde Çalışan Alman Bilginlerinin Hizmeti Hakkında*. Ankara: A.Ü. Yayınları.

Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Yayını (1938). *Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış*. İstanbul: Devlet Basımevi.

Boratav, Korkut (2008). *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2007*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Bursa İpek Böcekçiliği Enstitüsü, Kuruluşu-Tarihçesi-Hizmetleri ve Dünyadaki Müstesna Yeri (1957). *İktisadi Yürüyüş*. C. 18. S. 348. s. 48-50.

Bursa Ziraat Mektebi talebesinin Trakya’da yaptıkları tetkikat. (10 Haziran 1938). *Cumhuriyet*.

Buyse, Ömer (1939). *Teknik Öğretim Hakkında Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.

Cumhuriyet Gazetesi

Çeşme, Volkan (2014). “Osmanlı’da Ziraati Modernleştirme Sürecinde Halkalı Ziraat Mektebi (1892-1928): Kuruluşu ve İdari Yapısı”. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*. XV/2 S.6. s.39-80.

Çevik, Muhterem (2010). *Bursa Bölge Ziraat Okulu (1891-1966), Bursa’nın Köklü Eğitim Kurumları: Bursa Ziraat Mektebi*. İstanbul: Bursa Büyükşehir Belediyesi.

Çiftçi, Cemalettin Yaşar (2008). *Kuruluşunun 75. Yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933-1948)*. Ankara: A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları.

Demirel Muharrem, Doğanay, Fatma Kaya (2011). " Osmanlı'da Ziraat Eğitimi". *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (21).

¹³ Arşiv belgeleri metin içerisinde tarih ve ayrıntılı bilgileri ile birlikte verilmiştir.

- Demirtaş, Mustafa Yahya, Kayıran, Mehmet (2016). “1929 Dünya Ekonomik Krizinin Türk Tarımına Etkileri ve 1931 Türkiye Ziraat Kongresi” *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. S. 23. s. 33-82.
- Deniz, Muzaffer (2015). “Kapatılan Antalya İpekböcekçilik Mektebi ve Antalya’da İpekçilik”. *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. S.2. s. 319-327.
- Dewey, John (1939). *Türk Maarifi Hakkında Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Doğukan, Suphi Rıza (1942). “Tohum Islah İstasyonları”. *Köye Doğru*. C.3. S. 53. s. 13-15.
- Doğukan, Suphi Rıza (1942). “Tohum Islah İstasyonları”. *Köye Doğru*. C. 3. S. 60. s. 10-11.
- Doğukan, Suphi Rıza (1942). “Tohum Islah İşleri”. *İktisadi Yürüyüş*. S. 71. s. 10-18.
- Dore, Fatma (2010). “Halkalı Ziraat Mektebi: Tarım Eğitiminde Öncü Adımlar”. *Türktarım*. S. 195. s. 83-85.
- Dölen, Emre (2010). *Yüksek Ziraat Enstitüsü’nde Bilimsel Araştırmaların Kurumsallaşması ve Yapılan Doktoralar (1933-1948), Türkiye’de Üniversite Anlayışının Gelişimi*. Ankara: TÜBA Yayınları.
- Dünden Bugüne Zirai Öğrenimde Halkalı (1991). *Ziraat Mühendisliği*. S.237. s. 3-6.
- Ergün, Mustafa (1982). *Atatürk Devri Türk Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ertuğrul, Tahir (1936). *İpek Böcekçiliği*. Bursa: T.C. İpek Böcekçiliği Enstitüsü Yayını.
- Güran, Tefik (2014). *19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hatipoğlu, Şevket Raşit (1934). “Türkiye’de Ziraat Maarifi”. *Dönüm*. S. 19. s. 1-12.
- Hatipoğlu, Şevket Raşit (1934). “Türkiye’de Ziraatçının Yetiştirilmesi”. *Dönüm*. S.19. s. 1-9.
- Hatipoğlu, Şevket Raşit (1933). “On Yılda Türkiye Ziraatı”. *Dönüm*. S.16. s.1-14.

- İnan, Afet (1989). *İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat – 4 Mart*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İzmir Ziraat Mektebi Müdüriyetinden; Kayıt ve Kabul Şeraiti. (20 Eylül 1931). *Cumhuriyet*.
- Kadioğlu, Sevtap (2002). “Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlisi Mecmuası Üzerine Bir İnceleme”. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*. İstanbul. s. 99-118.
- Kadioğlu, Sevtap (2005) “Osmanlı Döneminde Türkiye’de Ziraat Okulları Üzerine Notlar ve Tedrisat-ı Ziraiye Nizamnamesi”, *Kutadgubilig*, S.8, İstanbul, s. 239-257.
- Karatosun, Bahtiyar Müjgan (2017). “Erken Cumhuriyet Döneminde Tarımsal Modernleşme: Modern Mimarlık Mirası Olarak İzmir Ziraat Mektebi” *Ege Mimarlık*. s. 26-31.
- Kıraç, A. Numan (1937). *Eskişehir’de Drayfarming Araştırmaları*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Koca, Fatma Dilek (2010). *Bursa Tarım Meslek Lisesi, Bursa’nın Köklü Eğitim Kurumları: Bursa Ziraat Mektebi*. İstanbul: Bursa Büyükşehir Belediyesi.
- Koç, İ. Ceyhan (2000). “İzmir İktisat Kongresi’nin Türk Ekonomisinin Oluşumuna Etkileri”. *Atatürk Dergisi*. Ankara.C.3. S.1. s.145-167.
- Koçer, Hasan Ali (1991). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1774-1923)*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Köy Eğitimleri Yetiştirme Kursları Ziraat Dersleri I (1939). Ankara: T.C. Ziraat Vekâleti Yayınları.
- Köy Eğitimleri Yetiştirme Kursları Ziraat Dersleri III (1939). Ankara: T.C. Ziraat Vekâleti Yayınları.
- Köy Eğitimleri Yetiştirme Kursları Ziraat Dersleri, Müfredat Programı Taslağı (1937). İstanbul: Devlet Basımevi.
- Kühne, Alfred (1939). *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.

- Mağden, Ragıp Ziya (1959). *Zirai Öğretimde 110 Yıl*. Ankara: Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği Yayını.
- Memleketimizde Açılan İlk Ziraat Meslek Lisesi: Bursa Ziraat Meslek Lisesi (1991). *Ziraat Mühendisliği*. S. 237. s. 7-9.
- Ökçün, Gündüz (1981). *Türkiye İktisat Kongresi 1923 – İzmir Haberler, Belgeler, Yorumlar*. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Önsoy, Rıfat (1988). *Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özdağ, Abdullah (2020). *Osmanlı İdaresinde Trablusgarp Vilayeti (1876-1911)*. Ankara: TTK Yayınları.
- Pekel, Erdoğan (2003). “Türkiye’deki Zootečni Eğitimindeki Değişimler, Gelecek ile İlgili Bazı Görüş ve Düşünceler” *Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü’nün düzenlediği toplantıda tebliğ olarak sunulmuştur*. Adana. s. 1-10.
- Quataert, Donald (2004). *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi (1600-1914)*. Ed. Halil İnalcık – Donald Quataert. İstanbul: Eren Yayınları.
- Quataert, Donald (2008). *Anadolu’da Osmanlı Reformu ve Tarım 1870-1908*. Çev. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Serçe, v.d. (2003). *Küllerinden Doğan Şehir, The City Which Rose From The Ashes*. Çev. Zafer Yörük. İzmir: İ.B.B. Kent Kitaplığı Yayınları.
- Soydan, Hasan (2011). *120 Yıllık Eğitim Çınarı Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlisi*. Ankara: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Yayınları.
- T.B.M.M. Zabıt Cerideleri¹⁴
- Talay, Aydın (1991). " Sultan II. Abdülhamit Devri Ziraat Okulları". *Türk Dünyası Tarihi Dergisi* (53).
- Tâli Ziraat Mektepleri. (11 Eylül 1939). *Cumhuriyet*.

¹⁴ Resmi yayınlar metin içerisinde tarih ve ayrıntılı bilgileri ile birlikte verilmiştir.

Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim (1988). *Devletçilik Dönemi Tarım Politikaları (Modernleşme Çabaları), Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923-2000)*. Der: Şevket Pamuk-Zafer Toprak. Ankara: Yurt Yayınları.

Tekeli, Sait Tahsin (1942). " Türkiye’de İlk Ziraat Mektebi" *Köye Doğru*. C.3. S. 58. s.12-14.

Tezel, Yahya Sezai (1994). *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*. İstanbul: Türk Vakfı Yurt Yayınları.

Turfanda Salatalık. (9 Eylül 1931). *Cumhuriyet*.

Tutsak, Sadiye (2002). *İzmir’de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Türk Sözü Gazetesi

Unat, Faik Reşit (1964). *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*. Ankara: MEB Yayınları.

Yazan, Ömer (2017). “Ziraat Bankası’nın İlk Yirmi Yılına Ait Bazı Kaynakların İncelenmesi”. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C.17. S. 4,17. s. 221-237.

Yazıcıoğlu, Turgut (1959). “Memleketimizde Ziraat Öğretiminin Tarihçesi ve Bugünkü Ziraat Öğretim Kurumlarımız”. *Ziraat Dergisi*. S.176-177. s. 3-7.

Yurtoğlu, Nadir (2017). “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de İpek Böcekçiliği (1923-1950)”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Journal of Modern Turkish History Studies*. XVII/34. s. 159-189.

Zincirci, Öncel (1994). *Türkiye’de Tarım Teşkilatının Tarihçesi*. Ankara: ?

Ziraat Bankası Sürdürülebilirlik Raporu (2013).

Ziraat Kursları (1933). *Ülkü, İzmir Valisi Kâzım Paşa’nın İzmir kursunu açma nutku*. s. 321-325.

Ziraat mektepleri nasıl olacak? (7 Mart 1932). *Cumhuriyet*.

Ek 1. 1109 Nolu“Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Âli Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının ıslahına dair kanun”.

— 447 —

Ziraat ve Baytar enstitülerile âli mektepleri tesisine ve ziraat tedrisatının ıslahına dair kanun

(Resmî Ceride ile neşir ve ilân : 5/VII/1927 - Sayı : 625)

No.
1109

BİRİNCİ MADDE — Ziraî ve baytarî enstitüler ile Ankarada Âli Ziraat ve Baytar mektepleri tesis ve inşa ve idaresi ve bunlara muktazi her nevi makine, alât ve levazımın mubayaası ve memleketin ziraî ve baytarî vaziyetleri hakkında dahilde ve haride tedkikat ve taharriyatı fenniye icra ve bu maksadla lüzumuna göre cenebi mütehassıslar celb ve istihdamı karşılığı olmak üzere Ziraat vekâletine 1 500 000 lira tahsisat ita kılınmıştır.

İKİNCİ MADDE — İşbu tahsisattan beşer yüz bin lira 1927, 1928 ve 1929 senei maliyeleri Ziraat vekâleti bütçelerinde kışad olunan bir faslı mahsusa vaz ve her sene bu fasıllarda sene nihayetine kadar sarf edilemiyerek fazla kalan aksam tahsisatına iade olunur. Bu suretle 1929 senei maliyesi nihayetinde kalacak tahsisat bakiyesi 1930 ve 1931 senei maliyeleri zarfında aynı şerait dahilinde istimal olunabilir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Senevî tediye mikdarları beşer yüz bin lirayı tecavüz etmemek ve mecmu tahsisat dahilinde müteaddid senelere şamil olmak üzere İcra Vekilleri Heyeti kararla taahhüdatta bulunmaya Ziraat vekili mezundur.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Ziraat vekâleti mevcut Âli ve Tâli Ziraat, baytar ve Makinist mekteplerinden kabili istifade olanlarını ıslah ile diğerlerini azamî beş sene müddetle muvakkaten tatile ve idare ve talim heyetleriyle stajiyer ve asistanlarını maaşatı hazıralarile tensib edeceği vazaiide istihdam veya tettebbü ve tahsil için maaşlarına İcra Vekilleri Heyetince muvafık görülecek mikdarda tahsisat ilâvesi suretile memaliki ecnebiyeye izama ve mevcut talebesini de tahsillerini ikmal için bir mektebde cem'e ve tahsil için ayrıca memaliki ecnebiyeye muallim, memur ve talebe izamına ve telif veya tercüme suretile kitab, risale ve levhalar ihzar ve tabı ve neşrine salâhiyettardır. Mevcud mekteplerden kabili istifade olmayanlar ilga veya münasib mahallerde naklen tesis veya inşa olunabilir. Bu hususata aid bilûmum masarif ziraat vekâleti bütçesine mevzu mektebler maaşat, ücretat ve masarif tertiblerinden tevhidden tediye ve mezkûr tertiblerde fazla kalan tahsisat senesi zarfında birinci maddede mezkûr makasid için faslı mahsusa ilâveten sarfolunur.

BEŞİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ALTINCI MADDE — Bu kanunun ahkâmını icraya Maliye ve Ziraat vekilleri memurdur.

20 haziran 1927

Cümhuriyet Riyasetine tebliği : 21 - VI - 1927 tarih ve 1/1119 No. lu tezkere ile
Berayı neşir ve ilân kanunun Başvekâlete tebliğ edildiğini müşir Cümhuriyet Riyasetinden mevrud
tezkerenin tarih ve numarası : 26 - VI - 1927 ve 4/306
Müzakeratı ihtiva eden zabıt ceridelerinin cild ve : Cild Sayfa
sayfası : 30 4,136,141,145,146,182:185,190,193:
194,196,197:199
İşbu kanunun olâkadar olduğu diğer kanunların :
numarası :

Ek 2. Askerlere ziraat usullerinin öğretilmesine dair kanun.

— 216 —

Hizmeti fiiliye erbabına yeni ziraat usullerinin öğretilmesi hakkında kanun

No.
415

BİRİNCİ MADDE — Vakti hizada hizmet fiiliye erbabına vezaifi askeriyelerinin müsait bulunduğu zamanlarda mahallerinin ziraat müesseseleri tarafından faydalı yeni ziraat usullerinden mümkün ve müsait olanları amelî olarak öğretilir.

İKİNCİ MADDE — Kıtaatı askeriyenin bulunduğu muntakalarda ziraat müessesesi ve memurları yoksa Müdafaai Milliye vekâletinin talebi üzerine İktisat vekâleti tarafından muvakkaten fen memurları izam ve vesaiti ziraiye ita edilir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — İşbu kanunun suverî tatbikiyesi hakkında Heyeti Vekile tarafından talimatname yapılır.

DÖRDÜNCÜ MADDE — İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

BESİNCİ MADDE — İşbu kanunun ierayî ahkâmına Müdafaai Milliye ve İktisat vekilleri memurdur.

8 recep 1342 ve 14 şubat 1340

<i>Meclis Heyeti Umumiyesince kabulü</i>	:	<i>Yüz ikinci içtimanın birinci celsesinde</i>
<i>Cumhuriyet riyasetine tebliği</i>	:	<i>16 . II . 1340 tarih ve 2/198 No. lu tezkere ile</i>
<i>Berayî neşir ve ilân kanununun Başvekâlete tebliğ edildiğini müş'ir Cumhuriyet Riyasetinden mevrut tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	<i>24 . II . 1340 ve 6/194</i>
<i>Muzakerahı ihtiva eden zabıt ceridelerinin cilt ve sayfa numaraları</i>	:	<i>Cilt Sayfa</i>
	:	<i>5 183,565:569</i>
	:	<i>6 67</i>

Ek 3. Ziraat mekteplerinin ziraat bankasının idaresine bırakılmasına dair kanun.

— 301 —

Türkiye dahilinde açılmış ve açılacak mıntaka Ziraat mekteplerinin Ziraat bankası tarafından idaresine dair kanun

No.
254

BİRİNCİ MADDE — Türkiye dahilinde İktisat vekâletince elyevm açılmış ve bundan böyle açılacak mıntaka Ziraat mekteplerinin muamelâtı hesabiye ve idariyesi Ziraat bankası tarafından tedvir olunur.

İKİNCİ MADDE — Ziraat bankası işbu mekteplerin işletmesine lâzım olan sermayeyi vaz ve muhtaç oldukları alât ve edevat ve levazımı ziraiye ile hayvanatı muhtelifeyi tedarik eder.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Her mektebin varidatı umumiyesinden bilûmum işletme masarifi ile bankanın vazettiği sermayenin ve arazi bedelinin % 8 faizi ve sermayei nakdiye ile makine ve hayvanatın % 30 itfa bedeli ve umuru hesabiyeyi tedvir eden memurun maaş ve masrafı tenzil edildikten sonra kalacak varidatı sâfiyenin yüzde otuz beşi mektebin tevsi ve tekâmülâtına ve on beşi ihtiyat sermayesine, % 35 i mektepten çıkacak talebenin şahsi teşebbüsâtı ziraiyesini teshil için muhtaç olduğu sermayesi şeraiti mahsusa ve hafife ile tedarik edebilecekleri bir teavün sandığı sermayesinin teşkiline tahsis ve yüzde on beşi mektep mualliminine ikramiye olarak tevzi olunur.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Üçüncü maddede zikredilen talebe teavün sandığının sureti teşekkül ve idaresi İktisat vekâletince tanzim olunacak bir talimatname ile tesbit olunur.

BESİNCİ MADDE — Mıntaka mekteplerinin tedrisatını tanzim ve teftiş ve giftlik idaresinin muamelâtı fenniyesini murakabe hususâtı İktisat vekâletine ait olup muallimin maaşatıyla talebenin masarifi vekâleti mezkûre bütçesine vazedilerek Ziraat bankasına teâdiye ve oradan tesviye edilir.

ALTINCI MADDE — Mıntaka Ziraat mekteplerinin halihazırdaki tedrisat programları İktisat vekâletince her mıntakanın ihtiyacına göre ıslahan ve tevsi-an tanzim ve bilhassa talebenin amelî bir surette yetişmesi esbabı temin olunur.

YEDİNCİ MADDE — Ziraat bankasının işbu kanun ile kendisine devrolunan mektepleri ne suretle idare edeceği İktisat vekâletince ayrıca yapılacak bir talimatname ile tesbit olunur.

SEKİZİNCİ MADDE — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'iyülicardır.

DOKUZUNCU MADDE — İşbu kanunun icrayı ahkâmına İktisat ve Maliye vekilleri memurdur.

MADDEİ MUVAKKATE — İşbu kanun ahkâmı elyevm Ankara Ziraat mektebi namıyla Ankara'da mevcut mektebin mıntaka mektebi ad ve itibar olunarak tecrübeten tatbik ve hâsıl olacak netayice göre bundan böyle açılacak mıntaka mekteplerine aynen teşmil olunur. Ankara mıntaka mektebinin mevcut mebanî ve arazisi ve demirbaş eşya ve alât ve edevat ve makine ve hayvanata

Ek 3 (devamı). Ziraat mekteplerinin ziraat bankasının idaresine bırakılmasına dair kanun.

No. 254

— 302 —

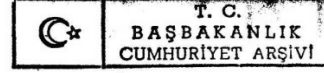
mütehasıs bir komisyon marifetiyle kıymet takdir edilerek eşya ve emvali mezkûre Ziraat bankasına devir ve kıymeti mukaddere bankanın Hazinei maliyedeki matlubuna mahsup olunur.

24 ağustos 1338 ve 28 zilhicce 1340

	Tarih	No.	Makam
<i>Büyük Millet Meclisi Riyasetinden tebliği :</i>	24 ağustos 1338	1386	<i>İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine</i>
<i>Meclis zabıt ceridelerindeki müzakerat fihristi :</i>	Cilt : 22	<i>Sayfa</i>	323:335
<i>İşbu kanunun alâkadar olduğu diğer kanunlar :</i>	444		

Ek 4. İzmir Ziraat Mektebi bina eksisinin temini için inşa faaliyetlerine başlanmasına dair belge.

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAAMELAT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube :
Sayı : 10258

KARARNAME

İki sene evvel otuz bin liralık çimento ve kereste ve tuğla gibi malzemesi mübaya ve ihzar edilmiş iken döviz ihracı nazarı dikkate alınarak inşası tehir edilmiş olan İzmir telif ziraat mektebi bu sene faaliyete başlamış isede bina ve dersane olmadığından talebenin pek sıkışık bir vaziyette kaldığı ve alınan malzemenin bu senede kullanılamadığı taktirde kısmen bozulup heder olacağı ve inşaat için ihzar x edilen mukavelenamelerde azami derece yerli malzeme istimali şart ve gaye olarak kabul edildiği cihetle tesisinde mübrem zaruret bulunduğu anlaşılan mezkûr mektebin inşası ve bu inşaat için gelecek seneye x sarf taahhüdât ierası; İktisat Vekâletinin 29/II/930 tarih ve 69747 numaralı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye Vekâletinin 22/12/930 tarih ve 19731 numaralı mütaleanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 22/12/930 tarihli içtimasında tasvip ve kabul olunmuştur .

22/12/930

REİSİCUMHUR

Gazi M. Kemal

Bş. V.

Yunus

Da. V.

(İçtimada bulunmadı)

Ad. V.

Ali Rıza Kemal

Ha. V.

Hasan

M.M. V.

Mehmet Emin

Ma. V.

Hasan

Mf. V.

Emel

Na. V.

Nazım

İk. V.

Mustafa Serif

S.İ.M. V.

(İçtimada bulunmadı)

030 18 01 02 15 81 19

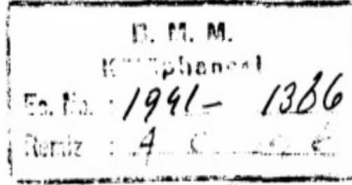
Ek 5. John Dewey Türk maarifi hakkında rapor.

John Dewey
TÜRKİYE MAARİFİ
HAKKINDA RAPOR

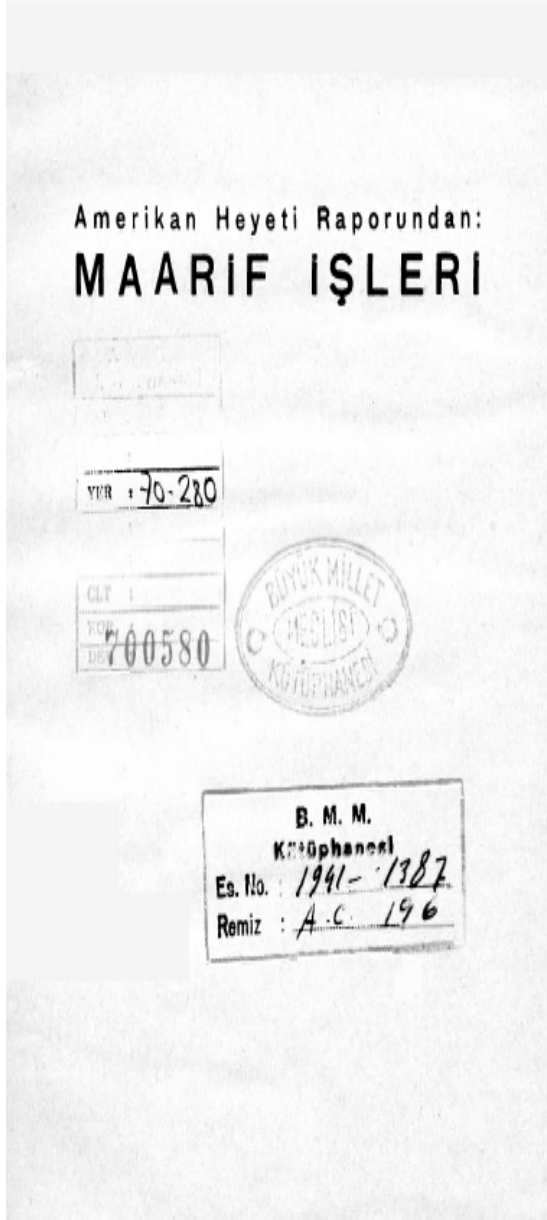
İÇİNDEKİLER

	Sahife
Bütçeye konulması muktazi tahsisat hakkında muhtıra	1 - 3
İptidal rapor	3 - 8
Esas rapor	8 - 30
1. Program	10
2. Maarif Vekilliği Teşkilâtı	11
3. Muallimlerin yetiştirilmesi ve terfihî	15
4. Muallimlerin yetiştirilmesi	19
5. Mektep sistemi	21
6. Sıhhat ve Hıfzussıhha	26
7. Mektep inzıbatı	28
8. Muhtelif mevât	28

700571

Ek 6. Amerikan heyeti raporu.

İÇİNDEKİLER

	Sahife
Maarif	1-4
Terakkinin hülasası	4-7
Şimdiki vaziyet	7-8
İlmektepler	8-13
Orta tahsil	13-15
Muallim mektepleri	15-17
Yüksek tahsil	17-18
Harice gönderilecek talebe	18-22
San'at mektepleri	22-23
Ticaret mektepleri	23-25
Halk terbiyesi	25-29
Diğer meseleler	29-31
Konklüzyon ve tavsiyeler	32-40

Ek 7. Prof. Dr. Geh. Oldenburg Heyeti Raporu

2/1

(31 Eylül 1928)

Ziraât Heyeti mütehassıssasının 1- Nisan ila
31 Eylül 1928. tarihine kadar feâliyyetini müşir

R A P O R

Heyeti mütehassısa reisi Geh. Oberregierungsrat

Dr. O l d e n b u r g Tarafından.

M ü n d e r e c a t

- I. Türkiyaya bir ziraât heyeti mütehassıssasının celbi mukaddematı.
- II. Ziraât heyeti mütehassıssasının terkihi ve vezaifi.
- III. Heyeti mütehassısa feâliyyetinin tanzimi.
- IV. Hizmet şeraîti.
- V. Heyeti mütehassıssanın şimdiye kadar feâliyyeti (icmalen)
- VI. Müessese ve Şube müdürünün hususi raporları:
 - 1) İktisâti Zirai
 - 2) Ziraâti umumiyye
 - 3) Bağçivanlık, Meyvecilik, ve çiçekcilik
 - 4) Mevaşi ve Sütçülük
 - 5) Kimyayı Zirai ve Toprak baktiriyolojisi
 - 6) Emrazi Nebatiyye
 - 7) Haşerat
 - 8) Eskişehir Islahi hububat müessesesi.

İş bu Raporlar altı kişi tarafından tercüme edilmiş olmasi hasebile sıhhati meşuliyeti memuru mahsusu tarafından deruhte edilmeyeceğinden luzumunda âsıllarına muraceât buyurulmasi rica olunur .

1030 10 185 295 6

152

1

Ek 8: Yüksek Ziraat Mektebi talebesinin çiftliklerde staj yapmaları hakkında kanun

— 795 —

Yüksek ziraat mektebi talebesinin çiftliklerde staj yapmaları hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilân : 17/VI/1930 - Sayı : 1522)

№ 1695

BİRİNCİ MADDE — Talimatnamesine tevfikân Yüksek ziraat mektebine alınacak namzet talebeleri bir sene müddetle tensip edilecek çiftliklerde çalıştırmağa İktisat vekâleti salâhiyettardır. Bu müddet zarfında namzet talebeye ilbas ve iaseleri karşılığı olmak üzere Yüksek ziraat mektebi masraf tertibinden şehrî elli lirayı tecaviüz etmemek şartile vekâletçe takdir edilecek bir meblâğ verilir. Harcahları da ayrıca aynı tertipten tesviye edilir.

İKİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye ve İktisat vekilleri memurdur.

14 haziran 1930

Cümhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası : 9 - VI - 1930 ve 1/691
Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cümhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası : 14 - VI - 1930 ve 4/261
Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cilt ve sayfa numaraları : 19 130
20 64,88
Bu kanunla ilişiği olan kanunların numaraları:

Ek 10. Bursa Ziraat Mektebi arıcılık uygulamaları (1930)

Ek 11. Bursa Ziraat Mektebi Ziraat Sanatları dersi (1936)

Ek 12. Bursa Ziraat Mektebi süthanesi (1936)

